

1982/83:26

Måndagen den 15 november

Kl. 11.00

1 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i skatteutskottet.

Anf. 1 TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen föreslagit Tommy Franzén till suppleant i skatteutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i skatteutskottet

Tommy Franzén (vpk)

2 § Anmälan om kompletteringsval till utskott

Anf. 2 TALMANNEN:

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i skatte- och socialförsäkringsutskotten anmält Kristina Lundberg, som inträtt som ersättare för Curt Boström efter Bruno Poromaa.

Vidare har socialdemokratiska riksdagsgruppen som suppleant i utrikes- och försvarsutskotten under Axel Anderssons ledighet anmält hans ersättare Kenth Högström.

Moderata samlingspartiets partigrupp har som suppleant i skatte- och utrikesutskotten under Bo Lundgrens ledighet anmält hans ersättare Ingeborg Hartelius.

Måndagen den
15 november 1982

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

suppleanter i skatteutskottet

Kristina Lundberg (s)

Ingeborg Hartelius (m)

suppleanter i utrikesutskottet

Kenth Högström (s)

Ingeborg Hartelius (m)

suppleant i försvarsutskottet

Kenth Högström (s)

suppleant i socialförsäkringsutskottet

Kristina Lundberg (s)

3 § Talmannen meddelade att *Christer Nilsson* (s) denna dag återtagit sin plats i riksdagen, varigenom *Berit Löfsteds* uppdrag som ersättare upphört.

4 § Svar på interpellation 1982/83:15 om effektivare utnyttjande av tillgänglig elkapacitet

Anf. 3 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Ivar Franzén har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att främja ett effektivare utnyttjande av tillgänglig elkapacitet och bibehålla mer flexibla värmesystem.

I riksdagens energipolitiska beslut våren 1981 (prop. 1980/81:90, NU 1980/81:60, rskr 1980/81:381) förutsågs att el skulle kunna användas för att spara olja vid husuppvärmning genom användning av upp till 19 TWh el utöver den elvärme som då var installerad. Av denna el förutsattes en del komma till användning i stora elpannor, medan en annan del avsågs användas som drivenergi i värmepumpar. Den största delen förutsågs dock att användas för konvertering av oljeeldade pannor i småhus till vattenburen elvärme.

Under det senaste året har det skett en snabb övergång från olja till el, vilket är naturligt eftersom de enklaste och mest lönsamma åtgärderna inom oljeersättningsprogrammet genomförs först.

Jag anser dock att det är viktigt att övergången till elanvändning sker på ett planerat sätt. Den erforderliga avvägningen mot andra energislag görs bäst på det lokala planet, ute i kommunerna. Kommunerna har nyligen lämnat in sina oljereduktionsplaner till statens industriverk. Dessa planer analyseras f. n. inom oljeersättningsdelegationen. Delegationen kommer i nära samverkan med industriverket att senast den 1 februari 1983 redovisa förslag till hur arbetet med att minska oljeanvändningen i kommunerna bör drivas

vidare. Utan att föregripa delegationens rapport vill jag redan nu säga att det är viktigt att kommunerna genom en aktiv planering verkar för en rationell utformning av uppvärmningssystemen i kommunerna. Det kan inte uteslutas att kommunernas möjligheter att påverka byggnadernas uppvärmningssystem måste öka.

Parallellt med övergången från olja till el genom installation av elpatron, elkassetter, kombinationspannor och elpannor pågår en mycket intensiv utveckling av värmepumpar. Det gäller inte bara stora värmepumpar för fjärrvärmenät utan även mindre värmepumpar för enskilda hus. Till de fastighetsägare som går över till värmepumpar lämnas statliga energisparlån på särskilt gynnsamma villkor. Hittills har ca 5 000 sådana anläggningar fått stöd.

Utvecklingsarbete rörande värmepumpar pågår på många håll. Bl. a. statens vattenfallsverk bedriver sedan några år tillbaka ett omfattande arbete på värmepumpsområdet. Enligt vad jag har erfarit kan verkets samarbete med den tillverkande industrin leda till påtagliga förbättringar i tillförlitligheten och en påtaglig kostnadsminskning även för värmepumpar lämpade för småhus. Inom statens planverk och statens provningsanstalt pågår ett omfattande arbete med typgodkännanden av sådana värmepumpar.

Regeringen har vidare i den nyligen framlagda propositionen (prop. 1982/83:50) om vissa ekonomisk-politiska åtgärder föreslagit att en delegation för upphandling inom energiområdet skall inrättas. Delegationen kommer, vid riksdagens bifall till förslaget, att disponera 700 milj. kr. under år 1983. Delegationen kan bl. a. spela en roll vid upphandling av värmepumpar. Genom delegationens arbete bör det vara möjligt att väsentligt öka takten i installationen av sådana anläggningar. Genom inrättande av delegationen bereds kommunerna möjlighet att spela en mer aktiv roll än tidigare. Som framgår av vad jag har sagt har regeringen således redan vidtagit åtgärder för att främja ett effektivt utnyttjande av den tillgängliga elkapaciteten.

Anf. 4 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet Birgitta Dahl för svaret.

Jag noterar med tillfredsställelse att statsrådet delar min uppfattning att värmepumpstekniken har och kommer att få allt större betydelse för att "bättre bruka" den elkapacitet som finns tillgänglig. Även om jag är tveksam till statsrådets förslag och starka tilltro till att styra värmepumpsutvecklingen med inrättande av en delegation och en stor påse pengar, skall jag inte i första hand ta upp detta i debatten, utan jag skall ägna mig åt ett par problemställningar i min interpellation som statsrådet, medvetet eller omedvetet, helt avstått från att ta upp i sitt svar.

Den omfattande övergången till enbart elvärme i befintliga hus med fungerande oljeeldning som har skett, pågår och planeras, utgör en uppenbar risk för att vi når "effekttaget" för vår elkapacitet utan att samtidigt få en tillnärmelsevis optimal oljeersättning. Detta förhållande är ett allvarligt problem för Sverige som nation och blir efter hand ett betydande

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

kostnadsproblem för alla elabonnenter. Det är anmärkningsvärt att energiministern förbigått detta i sitt svar.

Herr talman! Jag skall med ett par bilder försöka att ytterligare belysa denna problemställning. På bildskärmen ser vi nu en bild som visar varaktigheten för olika stora effekter – dvs. behövlig elkapacitet – i en välisolerad villa med elvärme. På den vågräta axeln har vi årets timmar, totalt 8 760. På den vänstra lodräta axeln anges effektbehovet i kW. Vi kan se att effektbehovet under sommartid begränsas till ca 1 kW för varmvatten, medan det under extremt kalla dagar är ca 10 kW. Under en mycket kort tid av året behövs det högre effekt än 6 kW. Vi kan se att under ett normalår utnyttjas effekter över 6 kW och upp till 10 kW i genomsnitt endast 250 timmar per år, den tionde kilowatten endast någon eller några timmar och den sjunde några hundra eller högst 1 000 timmar per år. Av texten nedtill på bilden framgår kostnaden för att bygga ut ny elkapacitet när det gäller såväl produktions- som distributionsnätet. Siffrorna anges per kW. Kostnaden 11 000 kr., sammanlagt för både produktion och distribution, avser ca 70 % av aktuell nybyggnadskostnad. Med 12 % ränta blir årskostnaden 1 320 kr. per kW och år, dvs. en kapacitet på 1 kW har den kapitalkostnaden.

Om vi jämför denna kostnad med användningstiden för topeffekten i våra elvärmda villor, som var ca 250 timmar per år, så kan vi konstatera att bara kapitalkostnaden, exkl. alla bränsle- och övriga driftkostnader, motsvarar 5:28 kr. per kWh. Det är ungefär 20 gånger mer än vad abonnenterna i dag betalar.

Mer schematiskt kan vi se detta förhållande på de två lodräta axlarna på bildens högra sida. Den första axeln visar hur mycket olja som ersätts per utnyttjad kilowatt. Vi ser då att den första kilowatten, dvs. baslasten, ersätter bortåt en kubikmeter olja per år, medan redan den femte kilowatten motsvarar endast 200 till 300 liter olja. Toppeffekten 7–10 kW ger i genomsnitt bara 25 l oljeersättning per kW. Längst till höger på bilden anges det oljepris som krävs för att täcka kapitalkostnaden för utnyttjad eleffekt. Vid kontinuerlig användning årets alla timmar är det priset så lågt som ca 1 000 kr. Men för topeffekt, som används få timmar, behövs ett oljepris på flera tiotusentals kronor för att oljeersättning skall betala kapitalkostnaden för "upplåst" eleffekt.

I dag fördelas dessa mycket höga kostnader nästan lika över hela elförbrukningen och ger därför en falsk bild av elvärmens verkliga ekonomi. Efter hand som nätutbyggnad måste ske kommer dessa merkostnader att direkt höja elpriset.

Lika allvarlig är den läsnings som sker genom enbart elvärme och den begränsning som denna utgör för oljeersättning.

Om en tillgänglig effekt på 10 kW används för att klara hela uppvärmningen i en villa, kan vi ersätta ca 3 m³ olja per år. Om samma kapacitet fördelas på tre villor, blir oljeersättningen 6–8 m³ per år eller mer än dubbelt så stor – och detta utan att vi tar i anspråk vare sig större produktions- eller distributionskapacitet.

Herr talman! Jag avser att belysa denna problematik med ytterligare en

bild. Jag vill med den visa hur varierande oljeersättningen kan bli per använd kilowattimme, beroende på hur effektivt vi använder elströmmen och hur den produceras.

Vi kan först konstatera att oljeersättningsfaktorn vid vanlig elvärme är knappt 1,5, dvs. en insatt kWh el motsvarar ca 1,5 kWh oljeenergi. Detta kan självfallet variera betydligt på grund av pannverkningsgrad m. m. Kompletterar vi elvärmen med olja eller fast bränsle när det är som kallast, kan oljeersättningsfaktorn stiga till bortåt 2.

För värmepumpar varierar oljeersättningsfaktorn mellan 2,5 och 5, beroende på storlek och driftförhållanden. Särskilt anmärkningsvärt är kanske hur god oljeersättningsfaktor värmepumpar som utnyttjar ventilationsluft som energikälla har. De stora värmepumpar som utnyttjar avloppsvatten som energikälla har också mycket god oljeersättningsfaktor – 4 eller däröver.

Anmärkningsvärd är den negativa oljeersättningsfaktor vi får, om vi använder el för toppeffekt och denna måste produceras i oljekondensverk. Jämfört med en vanlig villapanna går det åt 1,25–1,5 kWh mer oljeenergi för varje kWh elvärme som vi tillför villan, om elströmmen produceras i oljekondenskraftverk i stället för att oljan bränns direkt i villans egen panna. Bränslekostnaden blir alltså dubbelt så hög.

Minst lika anmärkningsvärda är de två röda staplarna längst till höger på bilden, som visar att svavelutsläppet är ca 5 gånger så stort från oljekondensverket som från villapannan vid produktion av samma mängd nyttig-gjord värmeenergi.

De två bilderna som jag visat kan sammanfattas ungefär så här.

Det är viktigt att vi brukar såväl effekt som energi bättre.

Använder vi 19 TWh elenergi med en oljeersättningsfaktor på 3, vilket är fullt möjligt med värmepumpar och mycket sommarel, så blir oljeersättning-en 5,7 miljoner ton olja. Detta är en fördubbling jämfört med vanlig elvärme.

Om vi skulle förbruka 19 TWh elenergi i hus med enbart elvärme, krävs tillgång till en sammanlagd effekt på mer än 12 000 000 kW för att klara de kallaste dagarna. Hela kärnkraftsprogrammet har en sammanlagd effekt på 9 160 000 kW. Alla förstår att en sådan effektupplåsning skulle bli förödande för möjligheterna till en effektiv användning av vår elkapacitet. Medel-användningstiden för totaleffekten blir under sådana förhållanden ca 1 500 timmar per år eller ca 17 % av den totala tiden.

Kan utnyttjandetiden förlängas till 4 500 timmar per år, motsvarande ca 50 % av total tid, så kan antingen elproduktionen tredubblas eller oljekondensverken användas i mindre omfattning, och distributionsnätet behöver inte byggas ut i samma omfattning.

Ett riktigt brukande av både elenergi och eleffekt kan innebära en fördubbling av oljeersättningen och en väsentlig minskning av investering-arna i distributionsnätet. Det är denna mångmiljardvinst för Sverige och för Sveriges elabonnenter som jag finner så angelägen. Jag hoppas att

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

energiministern också skall finna den angelägen och vilja vidta åtgärder för att främja detta.

Anf. 5 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Självfallet skall vi använda den tillgängliga elen så effektivt som möjligt och göra allt för att minska oljeanvändningen.

Jag vill bara konstatera att det som Ivar Franzén här gör egentligen är att mycket kraftfullt kritisera den politik som har förts de senaste åren på detta område. Vad vi nu ser är ju resultatet av de senaste regeringarnas bristande politik på detta område.

Vi har från socialdemokratisk sida under de senaste åren gång på gång krävt en rad olika åtgärder för en skärpt elpolitik, för att kunna reservera elen för de mest effektiva användningsområdena och samtidigt kunna använda den för att minska vårt oljeberoende utan att binda oss för kärnkraften inför framtiden. Vi har krävt åtgärder i den riktningen. Det gäller sådant som en effektivisering av kommunernas planering, skärpta regler när det gäller elanvändningen för uppvärmning osv. Hade våra förslag fått stöd av de dåvarande regeringarna eller något av de partier som satt i riksdagen under denna tid, t. ex. Ivar Franzéns eget, då skulle verkligheten ha sett helt annorlunda ut.

Nu är vi lyckligtvis i den situationen att vi kan genomföra en sådan politik. Jag kan försäkra att utöver de förslag som vi redan har lämnat kommer det att lämnas en rad andra. Det kommer att bli en kraftfull elpolitik för effektivaste möjliga elanvändning, en politik för att minska oljeberoendet, en politik för att möjliggöra att vi utnyttjar kärnkraften under en övergångstid men på ett sådant sätt att vi klarar målet att avveckla den.

Jag tar Ivar Franzéns inlägg som en försäkran om att vi kommer att få stöd för den politiken – även om jag nog tycker att det var litet onödigt grinigt att kritisera ett förslag som syftar till att speciellt stimulera en sådan politik, inte minst utvecklandet av värmepumparna.

Anf. 6 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Om det vore så väl att verkligheten överensstämde med vad statsrådet här säger, att socialdemokraterna skulle ha lagt fram en rad förslag som vi centerpartister inte har stött och som skulle ha verkat just i den riktning som jag har pläderat för här, så skulle jag inte tveka att ta på mig den skuld som det innebär att vi inte följt med dem. Men så är inte verkligheten. I verkligheten är det ju så att det är en lång rad förslag som vi i motioner och på annat sätt – och, erkänner jag, också i kompromisser inom trepartiregeringen – icke till fullo har kunnat få igenom. Därigenom finns det helt klart vissa brister. Men det är inte några brister som har berott på att det har funnits bättre förslag från socialdemokraterna som effektivt har verkat här. Det har funnits förslag om ytterligare styrningar, som dock i många fall haft en ytterligt tveksam effekt.

Varför dröjer nu bestämmelsen när det gäller skärpningen av energihushållningskraven? Vad beträffar det här med direktverkande el vill jag fråga:

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

Varför ställde ni inte upp redan från början när vi ville skärpa kraven ytterligare, om ni nu har funderingar i den riktningen?

Jag vill säga att jag egentligen är besviken på att kraftbolagen inte har känt ett större ansvar. Det finns ju – jag hoppas att alla förstår det – ett mycket klart samband mellan den inriktning av energipolitiken som jag har pläderat för här och de faktiska kostnaderna hos kraftbolagen. På sikt måste den politik jag rekommenderar, effektivare utnyttjande av tillgänglig elkapacitet, vara någonting som är grundläggande också för kraftbolagens ekonomi. Men på något sätt har man icke tillräckligt snabbt gripit sig an detta. Därför har man, tvärt emot de mycket klara intentionerna i energipropositionen som det rådde enighet om, gått mot en utveckling vad beträffar utnyttjande av elkapacitet, speciellt när det gäller elvärme, som icke har varit förutsedd och som det inte fanns underlag för i riksdagsbeslutet.

På något sätt har det uppstått en beklaglig fördröjning i agerandet som jag tror beror på den marknadsekonomi som ändå till sist bör styra det hela. Detta har gjort att det nu är aktuellt att från regeringens och även från riksdagens sida försöka trycka på ytterligare, så att vi inte släpas in i ett ineffektivt utnyttjande som kommer att kosta oss väldigt mycket pengar.

Jag är oerhört glad över den positiva inställningen till värmepumpar. Men tänk om socialdemokraterna hade varit tillnärmelsevis så positiva våren 1981! Då skulle vi ha kunnat lösa det här stora Stockholmsproblemet mycket snabbare och effektivare. Vi skulle över huvud taget ha kunnat göra stora insatser som hade främjat ekonomi och sysselsättning i dag.

Bara till sist: En enda siffra talar för hur snabbt köldkänsligheten av vårt elsystem har förvärrats. År 1973 hade vi ungefär en 50-procentig variation mellan sommar och vinter då det gäller energiförbrukning. Den har stigit till 100 %, räknat per månad i medeltal, från 1973 till 1976. Senaste vintern var variationen ungefär 200 %. Detta talar sitt tydliga språk om vilken misshushållning med energi vi är på väg att åstadkomma.

Anf. 7 Statsrådet BIRGITTA DAHL:

Herr talman! Jag konstaterar att det har gått ett och halvt år sedan riksdagen fattade de energipolitiska beslut som bl. a. föreskriver skärpta normer för direktverkande el jämfört med tidigare, dock inte så hårda som vi socialdemokrater ville ha vid riksdagsbehandlingen. Under den tiden har de borgerliga regeringarna inte fattat något beslut alls. En månad efter maktskiftet är vi på väg att få de beslut som behövs. Men på grund av fördröjningen under mittenregeringens tid med att verkställa riksdagens beslut klarar tyvärr inte småhusfabrikanterna kraven. Hade ni skyndat på hade detta över huvud taget inte behövt vara aktuellt. Hade man dessutom följt våra förslag hade vi haft hårdare regler än i dag.

Vidare: Hade man följt våra krav på att framför allt kommunerna men även samhället i övrigt skulle få starkare styrmedel – som Ivar Franzén nu också förklarar att han inte vill ha – skulle vi haft ett grepp över utvecklingen när det gäller elkonvertering på ett sätt som vi nu saknar. Jag beklagar situationen och kan försäkra Ivar Franzén att vi kommer att vidta åtgärder

Måndagen den
15 november 1982

*Om effektivare
utnyttjande av till-
gänglig elkapacitet*

för att åstadkomma detta och så fort som möjligt hämta in den försening som blivit på grund av att de borgerliga regeringarna – med den samhällssyn som de borgerliga har – inte klarar av detta.

Jag vill också notera att det är speciellt viktigt, för att vi skall klara uppgifterna på det här området, att socialdemokratin också har vunnit kommunalvalet i så många kommuner, inte minst i storstadskommuner. Det kommer att betyda att vi får en helt annan och mer medveten planering på det här området än vi hittills haft.

Anf. 8 IVAR FRANZÉN (c):

Herr talman! Jag tror att det finns stor anledning att i en sådan här debatt inte bara påstå att man velat olika saker och att det är de andra som varit orsak till förseningarna. Det finns nog all anledning att analysera det hela, och då tror jag att Birgitta Dahl kommer att få justera sina uttalanden högst betydligt.

Man kan jämföra vad som åstadkommits i de s-styrda kommunerna med förhållandena i andra kommuner. Ta t. ex. Norrlandskommunerna, där oerhört många förslag från vår sida saklöst har förkastats av de socialdemokratiska majoriteterna.

Det är inte den borgerliga regeringen som har försenat de hårdare bestämmelserna för direktverkande el. Jag har mycket svårt att förstå det – beslut är ju fattat. Det måste i så fall vara att man inom ämbetsverk och på andra håll inte hunnit med. Att rikta en sådan anklagelse mot den borgerliga regeringen är mycket långsökt.

Det finns en röd tråd i den i vissa avseenden positiva energipolitik som statsrådet nu signalerar, och den skrämmer mig en del. Det gäller att om någonting bara sker planerat, då är det bra. Denna oerhört starkt uttalade vilja att centralstyra och bestämma över andra och tro att allting genom detta är rätt och riktigt – det är skrämmande. Vi behöver nog alla ha den ödmjukheten att vi erkänner att vi inte kan överblicka de lokala förhållandena. Det behövs stor frihet – och det säger statsrådet faktiskt också i en passus. Men sedan raderas det ut i den allmänna attityd som hon intar.

Den inriktning som vi har haft på energipolitiken – att så långt möjligt låta de verkliga kostnaderna styra energipolitiken – tror jag är riktig. Orsaken till att det inte har gått rätt vad gäller utnyttjande av effekten för elvärme är att de verkliga kostnaderna inte riktigt fått slå igenom på sättet att bruka den tillgängliga effekten. Jag tror att det är nödvändigt att i någon mån ha en kostnadsanpassad taxa för att det skall bli en för framtiden riktig utveckling.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1982/83:13 om deklarationsblanketterna för 1984 års taxering

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

*Om deklarations-
blanketterna för
1984 års taxering*

Anf. 9 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Gunnar Biörck i Värmdö har frågat mig om jag har för avsikt att tillse att "modellblanketter" av det slag som skall användas vid 1984 års taxering för 1983 års inkomster kommer att finnas tillgängliga för medborgarna före utgången av *innevarande* år. Enligt vad som sägs i interpellationen skulle detta vara nödvändigt för att de skattskyldiga skall kunna förutse effekterna i det individuella fallet av skattereformen och beräkna den skatt som skall betalas under år 1983.

Jag skall börja med att lämna en kort redogörelse för de olika åtgärder som har vidtagits för att sprida information om inkomstskattereformen.

När den departementspromemoria angående skattereformen som hade utarbetats på grundval av överväganden inom en särskild expertgrupp lades fram i oktober 1981 hade inom budgetdepartementet utarbetats en särskild informationsbroschyr. En omarbetad version av denna utgavs i samband med riksdagsbeslutet i juni 1982. Broschyerna har i ett mycket stort antal distribuerats till myndigheter, organisationer, företag och enskilda personer.

Till skattskyldiga med s. k. stående jämkning av den preliminära skatten har under hösten utsänts ett informationsblad med vissa uppgifter om skattereformen och dess påverkan på förutsättningarna för jämkning.

Vidare har riksskatteverket framställt en informationsbroschyr med särskild inriktning på förhållandena vid 1984 års taxering. Denna broschyr har sedan andra halvan av oktober funnits tillgänglig hos skattemyndigheterna.

Enligt min mening innebär denna informationsinsats att tillfredsställande åtgärder har vidtagits för att sprida kännedom om skattereformen och ge de skattskyldiga möjlighet att bedöma effekterna på sin egen inkomstskattesituation. Jag kan inte finna att en närmare kännedom om deklarationsblankettens utformning skulle kunna i nämnvärd omfattning bidra till detta ändamål. Att i stort sett samtidigt tillhandahålla blanketter för 1983 och 1984 års taxeringar skulle dessutom innebära en betydande risk för missuppfattningar och förväxling.

Anf. 10 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Ekonomi- och budgetministern har haft vänligheten att besvara min interpellation rörande deklarationsblanketter för 1984 års taxering, och för det besvär han gjort sig med detta och med att i god tid tillstålla mig svaret vill jag framföra mitt tack. Jag kan däremot inte förklara mig nöjd med vad Kjell-Olof Feldt har haft att anföra i sak.

Efter den underbara natten – och det smärtsamma uppvaknande som för somliga följt på denna – drabbas vi nu om en och en halv månad av vad som har betecknats som en av de mest genomgripande skatteomläggningar som någonsin har gjorts i vårt land. Den radikala förändringen av avdragsprin-

Måndagen den
15 november 1982

*Om deklarations-
blanketterna för
1984 års taxering*

ciperna, som även berör kvittning mellan makar, och införandet av begreppen grundbelopp, brytpunkt och tilläggsbelopp kommer rimligtvis att betyda en helt ny deklarationssituation i februari 1984 avseende 1983 års inkomster för tiotusentals, förmodligen hundratusentals, medborgare. Det är uppenbart att de deklarationsblanketter som därvid skall användas måste vara utformade på ett helt annat sätt än de blanketter som vi vant oss vid sedan åtskilliga år.

Det har brukat sägas att medborgarna vid uppgörande av sina deklARATIONER bör ta fram och titta på kopian av förra årets deklARATION, och vi får ju alla godhetsfullt av fogden två exemplar av varje års blanketter för att kunna bevara det ena som underlag för nästa års deklARATION. För alla dem, vilkas inkomster redan i år eller i varje fall nästa år kommer att passera brytpunkten, kommer rimligtvis 1983 års deklARATIONSKOPIA att bli skäligen ointressant annat än som ett historiskt dokument. Det blir 1984 att börja på ny kula.

Budgetministern – jag tillåter mig fortsättningsvis, för enkelhetens skull och utan dubbelbottnade avsikter, att lämna "ekonomin" åt dess öde – har i sitt svar sagt att det utgavs en broschyr om det nya skattesystemet i juni 1982, som skulle ha distribuerats till myndigheter, organisationer, företag och – litet på sladden – tydligen också till "enskilda personer". Man frågar sig onekligen: I så fall vilka?

Ja, Kjell-Olof Feldt, så går det ju till i överhetssamhället. Det finns just nu uppe på "hyllan" en utmärkt utställning om de svenska skatternas historia. Den inleds med orden: "Alla skatter har krävts ut av en överhet." Nu är det Kjell-Olof Feldt som är överheten. Jag kan likväl inte förebrå den nuvarande budgetministern för sommarens broschyr i annan mån än att han tycks solidarisera sig med detta uttryck för det sedvanliga, ganska nonchalanta myndighetssamhället – för det är ju faktiskt de enskilda personerna som deklarerar, inte myndigheterna och organisationerna. Kjell-Olof Feldt är däremot själv ansvarig för en annan broschyr om förhållandena vid 1984 års taxering som, enligt hans egen uppgift, "sedan andra halvan av oktober funnits tillgänglig hos skattemyndigheterna". Tack för den upplysningen, här och nu! Jag undrar hur man annars skulle ha fått reda på det!

Därmed anser tydligen budgetministern allan rättfärdighet vara uppfylld. Men så är det naturligtvis inte. Saker och ting ser nämligen väldigt olika ut beroende på det håll, från vilket man ser dem – om det är ovanifrån eller underifrån. Kjell-Olof Feldt – eller den som författat hans svar – har sett saken ur det översåtliga myndighetsperspektivet. Jag har försökt se det underifrån, som en vanlig, enkel, hunsad deklARANT.

Om Vår Herre är nådig kommer jag förmodligen över brytpunkten nästa år och drar väl då även hustru min med mig, om jag förstått saken rätt. Men trots ansträngningar har min begåvningsreserv inte räckt till för att bilda mig en föreställning om vad de nya reglerna, transponerade till ett antal imaginära deklarationsblanketter, i verkligheten skulle komma att innebära för oss. I min interpellation försökte jag konkretisera situationer av detta slag i mera generella termer. Jag såg då också framför mig bilden av Kjell-Olof

*Om deklarations-
blanketterna för
1984 års taxering*

Feldt i blå snickarbyxor framför villan i Nacka, med sin statsrådslön, en bunt för tillfället oskadliggjorda aktier och med sin informationssekreterare – vars spänst många av oss avundas henne – vid sin sida. Kort sagt, med interpellationens ord: "två makar som var för sig har inkomster såväl av tjänst som av kapital och/eller rörelse och som bebor en av dem ägd fastighet". En sak är att läsa broschyrer, en annan att fylla i rätta rader och kolumner och sedan flytta summor fram och tillbaka mellan blanketterna, under iakttagande av något hundratal finstiltla anmärkningar i vidhängande bruksanvisningar. Det är sådana svårigheter som rimligtvis kommer att drabba även åtskilliga riksdagsmän, av vilka flertalet, om Gud är god, också kommer att, med eller utan äkta hälfter, passera brytpunkten nästa år.

För att sådana personer skall kunna bedöma vad de själva eller deras huvudarbetsgivare skall leverera i skatt under 1983 är det nog nödvändigt att de snarast får vad jag kallat en modellblankett av 1984 års modell, där de kan plocka in sina egna siffror i de nya kolumnerna och se vad summorna till slut ungefär kommer att bli. Detta, Kjell-Olof Feldt, är faktiskt bara en smula praktisk psykologi och pedagogik och ingenting annat.

Det är klart att för den som själv stått för utformningen av den nya skattereformen kan det hela kanske tyckas enkelt, särskilt om man är pol.mag. och fil.lic. i nationalekonomi och dessutom kan vara hjärtligt tacksam för att ha två departement till sitt förfogande. Men för oss vanliga dödliga är det faktiskt inte lika enkelt. Inte desto mindre vore det intressant att veta om budgetministern själv ägnat en tanke åt hur 1984 års deklARATION kommer att se ut för den egna familjens del.

Om jag inte minns alldeles fel var det en gammal skånsk bondeförbunds-hövding här i riksdagen som brukade bedöma föreslagna reformer med utgångspunkt i hur det skulle te sig på hans egen gård. "Det tål att tänka på", som Hamlet sade, också i det här sammanhanget, så att man inte oförhappandes drar på sig "vårt hela långa levernes elände". Det är faktiskt inget orätt i att planera familjens ekonomi så länge det sker, som det heter i regeringsformen, "under lagarna".

Visserligen har jag inte nåtts av någon av de broschyrer Kjell-Olof Feldt nämnde, men en vänlig själ har lånat mig några av de informations- och utbildningsböcker som riksskatteverket distribuerat till sin personal. Efter att ha försökt tillgodogöra mig innehållet i den nära 2 kg tunga bibban måste jag likväl, med begagnande av en numera i umgänget med myndigheter inte helt ovanlig fras, vitsorda att jag visserligen "tagit del, men ej förstått". Det kan möjligtvis till någon del bero på att inte heller myndigheten förstått. Men i de där häftena finns faktiskt också några prov- och modelldeklarationsblanketter, speciellt avpassade för redovisningen av tilläggsbelopp. Det borde därför inte vara tekniskt omöjligt för riksskatteverket och RS-systemet att låta datorerna distribuera sådana modelldeklarationer – om de nu är riktiga – till alla som på basen av 1982 års deklARATIONER kan beräknas ha intresse av att veta vilka spelregler som i praktiken kommer att gälla för just deras ekonomi under år 1983. Detta vore, enligt mitt sätt att se, en naturligt serviceåtgärd – ehuru tanken på service åt medborgarna och inte bara åt myndigheterna

*Om deklarations-
blanketterna för
1984 års taxering*

förmodligen är ännu mera främmande för riksskatteverket än t. o. m. för budgetdepartementet.

Budgetministerns omedelbara, negativa svar måste bero på antingen allmän oginhet – men det vill jag inte i första hand tro – eller – vilket väl är både mest sannolikt och mest oroväckande – på att varken regeringen eller riksskatteverket egentligen ännu har klart för sig hur de deklarationsblanketter till sist skall se ut som skall kunna satisfiera de ekvationer som den slutliga versionen av den famösa skatteöverenskommelsen inrymmer. Det skulle vara av intresse att höra vilken av dessa förklaringar budgetministern vill ty sig till i försvaret av attityden att ingenting göra.

Herr talman! Jag skall inte i den här omgången besvara budgetministern med fler frågor. Som det nu är riskerar ett stort antal människor att i februari 1984 överraskas av att deras ekonomi, sådan den varit 1982 och kanske fortsatt att vara 1983, drabbas av en väsentligt höjd skatt genom ändringar i avdrags- och särbeskattningsreglerna samt införandet av tilläggsbelopp. Det är ganska nostalgiskt att tänka på att om inte Rolf Wirtén aningslöst låtit sig förföras under den underbara natten, så hade den borgerliga regeringen stått fast vid sina ursprungliga skatteplaner och då hade medborgarna redan i år kommit i åtnjutande av en marginalskattesänkning utan att samtidigt drabbas av några tillkrånglade tilläggs-skatter ovanför en godtyckligt vald "brytpunkt". Det kan vara skäl för väljare över brytpunkten runt om i vårt land att komma ihåg den saken, när de om några månader, i februari 1983, gör sin sista "vanliga" deklARATION. 1984 behövs nog ingen påminnelse. Då är loppet redan kört.

Anf. 11 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! I och för sig kan det ju alltid finnas skäl att med kritiska ögon granska de broschyrer och det informationsmaterial som våra myndigheter lämnar. Det är säkert viktigt att man bedömer detta material från flera utgångspunkter, inte bara från myndigheternas utan också från deras utgångspunkter som skall använda sig av materialet. Hade Gunnar Biörck i Värmdö lagt upp sin interpellation utifrån utgångspunkten att man kunde förbättra, utvidga eller mer effektivt distribuera det informationsmaterial som finns, skulle jag nog kunna tänka mig att det funnits utrymme för en debatt om sådana åtgärder. Men nu gällde hans fråga huruvida man skulle införa något nytt i sammanhanget, nämligen att de skattskyldiga, var och en tydligen, skulle få en särskild deklarationsblankett som avser den deklARATION de skall utföra på våren 1984.

Jag frågar mig hur en sådan blankett skulle förbättra situationen för den enskilde skattskyldige. Jag undrar om det är lättare att ta reda på huruvida ens skatteförhållanden väsentligt förändras under 1983 med en sådan blankett än med det material som jag talade om för en stund sedan. Det är nämligen så att de som kan antas ha intresse av att redan nu, hösten 1982 eller i varje fall i början av 1983, veta något om hur skatterna slår med avseende på 1983 års inkomster, är de som har att utgå från att de behöver begära jämkning av sin preliminärskatt. De som inte tror att de behöver begära

jämkning eller som har sådana skatteförhållanden att de någorlunda enkelt kan ta reda på huruvida detta är fallet, behöver inte heller ha så väldigt noggranna kalkyler.

Jag vet inte om Gunnar Biörck har sett den broschyr som delas ut till dem som tror att de kan behöva begära jämkning av sin preliminärskatt, till dem som redan har jämkning eller som tror att de behöver begära det nästa år. Jag vet inte om Gunnar Biörck tycker att den inte duger för det ändamål som den är avsedd att ha. Jag har tittat på den. Jag är väl miljöskadad efter att ha sysslat med skatter ett antal år och tycker att saker är enklare än vad de i själva verket är. Jag har gjort ett försök att prova denna broschyr på några personer som inte är så förtrogna med just denna skattereform. Jag tycker mig ha förstått att det inte är helt omöjligt att på grundval av denna broschyr i grova drag räkna ut vad skatten skulle kunna bli.

Som jag sade finns det alltid anledning att ställa frågan om myndigheter informerar på ett sätt som är ändamålsenligt. Men jag vill ändå i just detta fall ifrågasätta om utbyte av material, en övergång till en modellblankett, skulle förbättra situationen. Skulle det sedan visa sig, och det är väl långt ifrån otroligt, att ett antal skattskyldiga behöver mer information än vad som hittills har kunnat gå ut, så skall sådan naturligtvis ställas till förfogande. Men debatten oss emellan skulle i så fall gälla formen för detta.

Sedan vill jag lägga till att den här skattereformen beslöts av riksdagen i våras. Det kommer att ske vissa ändringar i den genom ett beslut som tas av riksdagen i december. Det är i varje fall inte möjligt för skattemyndigheterna att i detalj utforma vare sig blanketter eller tillämpningsföreskrifter förrän riksdagen har slutbehandlat reformen. Därför är det kanske inte så väldigt vänligt av Gunnar Biörck att antyda att det är någon försumlighet från riksskatteverkets sida om det i dag inte finns deklaraionsblanketter färdiga för den deklaration som skall äga rum om mer än ett år. Något utrymme för arbete efter riksdagsbeslutet måste faktiskt finnas.

Herr talman! Jag tycker att man också spårar en mindre vällovlig avsikt bakom det inlägg som Gunnar Biörck gjorde. Moderaternas kampanj har ju gått ut på att skrämja folk för den här skattereformen. Man började i stor stil att säga att i stort sett skulle landets samtliga villaägare få frånträda sina fastigheter och störtas i ekonomisk ruin. Det har man tvingats överge därför att verkligheten är en annan.

Nu går tydligen kampanjen ut på att skrämja folk för att skattesystemet blir så otroligt krångligt och att det snart kommer att vara i stort sett omöjligt för någon att fullgöra sin deklarationsskyldighet. Jag vill bara påminna om att det faktiskt också sker förenklingar i deklaraionsblanketten som för många skattskyldiga kommer att innebära att de behöver uträtta väsentligt mindre arbete. Framför allt gäller det schablonavdraget vad gäller kostnader för inkomst av tjänst. Det är klart att de som har väldigt avancerade avdrags- och inkomstförhållanden också i framtiden liksom nu kommer att ha komplicerade deklaraioner.

Till slut, herr talman, förstår jag inte vad min hustrus inkomster har med

*Om deklaraions-
blanketterna för
1984 års taxering*

*Om deklarations-
blanketterna för
1984 års taxering*

den här frågan att göra. Vi har särbeskattning i det här landet sedan lång tid tillbaka.

Anf. 12 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag tackar också för de här synpunkterna, och jag skall försöka att ta upp dem en efter en.

Vad budgetministern varken i sitt ursprungliga svar eller nu i sin replik egentligen har observerat är att jag har talat om en mycket speciell grupp av personer, en grupp där, så vitt jag förstår – jag kan ha fel beroende på att jag inte förstår det – makars inkomster kommer att ömsesidigt påverka varandra när det gäller tilläggsbeloppsberäkningen. Har jag fel där vore det mycket viktigt och önskvärt att budgetministern klart deklarerade att det inte kommer att bli – vare sig i fråga om avdrag eller tilläggsskatteberäkning – någon interferens av den andra partens ekonomiska förhållanden. Jag har nämligen fått den uppfattningen att man infört strängare bestämmelser när det gäller kvittning mellan makars inkomster och avdrag i olika inkomstskäl-
lor. Om det likväl är så måste det vara svårt att bara av en broschyr kunna utläsa hur i en situation, där båda makarna har vad budgetministern här kallade för komplicerade deklarerationer, dessa kommer att interferera med varandra. Då är det inte bara nyfikenhet som gör att man kan ha intresse av att veta hur det kommer att slå.

Det här med jämkning har jag över huvud taget inte tänkt på, utan vad som föresvävat mig är möjligheten att verkställa sådana ekonomiska dispositioner att man får en bättre kongruens mellan inkomster och avdrag i olika förvärvskällor. Av den debatt som förevarit har jag fått det intrycket att den nya skattereformen medför betydligt svårare komplikationer än det hittillsvarande systemet. Har jag fel är jag tacksam om budgetministern klarar ut hur det i själva verket förhåller sig med detta.

Jag tycker inte själv att det är svårt att förstå att man helst redan i år vill kunna beräkna skillnaden mellan den skatt som man får på inkomster som har deklarerats på hittillsvarande sätt, enligt nu gällande lagstiftning, och den skatt som man får om man räknar på basis av en helt ny lagstiftning och en helt annan deklarationsuppställning. Som jag sade i mitt första anförande tror jag inte att det skulle vara omöjligt för riksskatteverket att med den datautrustning som verket har klara ut vilka personer som kan tänkas få sina inkomst- och skatteförhållanden starkt omkastade och i så fall tillställa dem en broschyr med bilder på hur själva deklarationsblanketten kommer att se ut, så att de vet hur de olika posterna i fortsättningen kommer att förhålla sig till varandra.

Anf. 13 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Om hela den stort upplagda debatten från Gunnar Biörcks i Värmdö sida egentligen handlar om huruvida en redan utdelad blankett är användbar för de syften han anger eller om vi skulle behöva få en ny blankett, kanske saken har fått litet rimligare proportioner.

Jag har gjort den bedömningen, och det har andra också gjort, att för dem som redan fr. o. m. januari vill vidta åtgärder som har att göra med jämkning av deras preliminärskatt borde det material som har delats ut räcka till. Det är möjligt att vi har fel på den punkten. Skulle det visa sig att svårigheter uppstår, får skattemyndigheterna naturligtvis hjälpa till. Det är möjligt att vi också får utforma nya omgångar av materialet som ger bättre upplysning.

Men jag börjar förstå att vad Gunnar Biörck vill diskutera är någonting annat. Han vill diskutera dem som nu vill skatteplanera för 1983 års inkomst och för inkomster på längre sikt. Det är möjligt att det är där konstigheterna med makars inkomster kommer in. Om det är så, vilket det i och för sig ligger något i, att möjligheterna att flytta avdrag mellan makar blir något mindre, minskar också det ömsesidiga beroendet mellan makar och deras inkomster. De behöver då inte ha så stora bekymmer för vad den andra maken har för inkomst- och skatteförhållanden och blir därmed mera självständiga i förhållande till varandra.

Människor med inkomst av rörelse, inkomst av annan fastighet än villafastighet osv. – det är tydligen framför allt dem som Gunnar Biörck bekymrar sig för – behöver helt andra resurser. Och det har de i allmänhet i form av jurister och skatterådgivare, som de redan nu använder och som de alltid har använt för att minimera skatten på sina inkomster. Att just den kategorin skulle vara särskilt hjälpt av en deklara-tionsblankett tror jag inte.

Men faktum kvarstår. Vi har delat ut – eller ställt till förfogande, skall jag snarare säga – ett material som vi tror räcker till för skattebetalarna för att göra de bedömningar som i vissa fall kan behöva göras. Skulle det visa sig att det finns ett legitimt intresse av att förbättra informationssituationen skall vi göra det. Men det var Gunnar Biörcks val av form som jag tyckte var mindre välbetänkt, och jag tror inte heller att den är särskilt effektiv. Om vi i februari hade två deklara-tionsblanketter avseende två olika inkomstår kunde det skapa problem, och det tror jag att man bör ta hänsyn till.

Anf. 14 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Nu verkar det som om budgetministern och jag har kommit varandra litet närmare, alldeles speciellt sedan budgetministern i sitt senaste anförande har ändrat sig och inte längre talar om en redan utdelad blankett utan om en blankett som har ställts till förfogande. Några utdelade blanketter har jag nämligen inte på något sätt fått kännedom om. Nu tillhör jag inte heller dem som brukar begära jämkning. Jag kan tänka mig att mängder av människor som inte har s. k. stående jämkning och som därför alltså inte har nåtts av besked på den här punkten kommer att få starkt ändrade skatteförhållanden. För egen del måste jag säga, trots att jag läser ganska mycket tidningar och annat, att det helt har undgått mig att de broschyrer budgetministern hänvisar till över huvud taget har funnits. Under alla omständigheter har de inte delats ut.

Budgetministern hänvisar vidare personer som har litet komplicerade deklara-tioner, avseende fastigheter, rörelse och kapital eller någon av dessa

tre ingredienser, till att de behöver helt andra resurser, i form av jurister och skatterådgivare. Men är det inte ett slags inkompetensförklaring av myndigheterna att säga att dessa inte kan förklara för vanliga människor hur det är, utan att dessa människor skall behöva uppsöka advokater för att få reda på hur de skall göra sina deklARATIONER? Jag tycker att en sådan inställning också innebär ett underkännande av den enskilde, och det borde riksskatteverket eller annan myndighet som skall ha hand om detta inte utgå från i sina resonemang.

Det verkar som om Kjell-Olof Feldt ironiserade litet över förekomsten av skatteplanering, men jag vill säga att det visst inte är något orimligt i en sådan planering. Låt oss kalla det för planering av familjeekonomi – det är närmast det som jag har haft i tankarna. Vi har nu ett grundlagsskydd mot retroaktiv beskattning, och det innebär rimligtvis att vi här i landet är överens om att människor skall kunna planera sin ekonomi under hänsynstagande till verkningarna av beslutade skatteregler. Det är enligt min mening inget omoraliskt i att medborgarna planerar sin ekonomi med hänsyn till skatteeffekter så länge det, som jag sade i mitt första anförande, sker inom lagarnas ram.

Anf. 15 Ekonomi- och budgetministern KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Herr Biörck i Värmdö har alldeles rätt i att det efter hand blir något klarare vad vi egentligen diskuterar. Låt mig bara konkludera att det står alldeles klart att de som Gunnar Biörck är bekymrad över inte är de som har jämkning av preliminär skatt på grund av att de t. ex. har villaavdrag och kan behöva göra mindre jämkningar efter den nu aktuella reformen. De som han är bekymrad över är i stället de som tänker vidta dispositioner för att undgå ytterligare skatt på grund av denna reform – genom att flytta avdrag från förvärvskällor, eller kanske fastigheter från den ena maken till den andra, och göra liknande arrangemang, som en del illasinnade människor kallar skatteflykt.

Det är säkerligen riktigt, Gunnar Biörck, att det finns utrymme för laglig skatteplanering eller laglig skatteflykt, och jag har ingenting att säga om detta. Men om Gunnar Biörck begär att vi för just denna typ av dispositioner skall ställa speciella blanketter och särskilt informationsmaterial till förfogande, begär han väl mycket av oss. Vad jag menade var att de personer som vill göra den typen av dispositioner – i allmänhet gör de redan sådana och har gjort det under lång tid – inte är hjälpta av en deklarationsblankett. De kommer att behöva mera avancerade former av rådgivning, och i allmänhet skaffar de sig sådan. Det står också alldeles för många rådgivare redo att dela ut råd till dem. Jag har litet svårt att förstå den å allmänhetens och de vanliga skattebetalarnas vägnar upprörda inställning som Gunnar Biörck gav uttryck för i början av denna debatt.

Anf. 16 GUNNAR BIÖRCK i Värmdö (m):

Herr talman! Jag tror att det är en annan grupp medborgare än den som Kjell-Olof Feldt här antydde som nu kan bli tvungen till skatteplanering och

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

som aldrig gjort det förut, eftersom den har arbetat efter ett system, som man kände till. Nu plötsligt kommer ett system som dessa medborgare inte känner till och som är konstruerat med "knän" och spärrar.

Som jag har angett i min interpellation är det här fråga om ganska många människor vilka av olika orsaker måste upprätta komplicerade deklarerationer. Såvitt jag förstår kan man inte förebrå dem att de funderar på om riksdagen har försvårat deras situation på ett sätt, som kanske riksdagen inte har avsett, men som drabbar dem i hög grad. De kan då fråga sig: Hur kommer detta att verka hemma på min gård – som den person som jag hade i tankarna kanske skulle ha uttryckt det.

Jag skall inte längre uppta kammarens tid. Trots allt har nog frågan fått en nyttig genomlysning i denna debatt. Jag passerade på vägen ned till kammaren, herr talman, den mycket intressanta utställning som finns uppe på "hyllan" över de svenska skatternas historia. Där nämns bl. a. att bönderna på Värmdö år 1567 hade skyldighet att till slottet leverera bl. a. 516 gäddor, 1 braxen och 13 harar. De hade också skyldighet att göra dagsverken och bygga vägar. Dessa s. k. allmänna besvär blev allt kännbarare och ledde slutligen till uppror mot skattetrycket.

Jag är tacksam för att jag inte behöver göra dagsverken på Värmdöleden, och jag tänker därför inte heller göra uppror mot Kjell-Olof Feldt, utan nöjer mig – för dagen åtminstone – med att tacka honom för hans debattinlägg. Jag undrar ändå om han inte borde gå hem och fundera på saken och tänka om litet grand.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1982/83:6 om arbetsmarknadssituationen i Stockholmsregionen

Anf. 17 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Åke Wictorsson har frågat mig vilka åtgärder som kommer att vidtas för att motverka den allvarliga försämringen av arbetsmarknadssituationen i Stockholms län.

När den socialdemokratiska regeringen flyttade in i regeringskansliet stod vi inför en situation med rekordstora budget- och bytesbalansunderskott och en arbetslöshet som saknar sitt motstrycke under efterkrigstiden. Det var arvet efter den borgerliga regeringen.

Regeringen vidtog omedelbart nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med krisen. Kronan devalverades med 16 %, och omfattande investeringsprogram och sysselsättningspaket har i dagarna lagts fram.

Devalveringen tillsammans med en restriktiv utgiftspolitik från statens sida kommer att sänka industrins kostnader i relation till andra länder. På sikt innebär detta ökad produktion, ökade investeringar och ökad sysselsättning i såväl Stockholmsregionen som landet i övrigt.

Investeringsprogrammet på ca 3 miljarder kronor skall bidra till att

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadsituationen
i Stockholms-
regionen*

begränsa energiimporten och underlätta industrins kommande expansion. Detta sker genom att infrastrukturen byggs ut och moderniseras. Vidare hejdas utslagningen av branscher som behövs i framtiden. I Stockholm bl. a. startar arbetena med ett nytt dubbelspår mellan Älvsjö och Flemingsberg, och Värmdövägen påbörjas.

Sysselsättningspaketet på 4 miljarder kronor kommer att motverka den väntade arbetslöshetsökningen i vinter. I Stockholms län tidigareläggs statliga investeringar för 42 milj. kr. Jag kan nämna bl. a. ombyggnad av kvarteret Ostindienfararen och Hessensteinska huset i Stockholm. En depå byggs i Dalarö åt Vattenfall. Vägverket startar vägbyggen för 10 milj. kr. i länet. Tidigareläggningarna skapar inte bara direkta arbetstillfällen för bygg- och anläggningsarbetare. Även de indirekta effekterna är omfattande och till gagn för sysselsättning och näringsliv.

Stockholms län har också tilldelats ytterligare 100 milj. kr. i beredskapsmedel. Det betyder att 5 000 människor kommer att ha ett beredskapsarbete under första kvartalet nästa år. Detta gynnar särskilt ungdomarna. Det är ytterst angeläget att bekämpa ungdomsarbetslösheten. Den hittillsvarande utvecklingen, med ständigt ökat antal arbetslösa ungdomar och allt längre arbetslöshetstider, får inte fortsätta. Långtidsarbetslösheten bland ungdomarna skapar speciella problem. Det är lätt hänt att de börjar missbruka alkohol och narkotika, vilket medför stora sociala svårigheter. Det föreligger även risk för att ungdomarna förlorar tron på samhället om de inte kan få ett arbete eller utbildning.

Jag skall också nämna de övriga åtgärderna i sysselsättningspaketet. Ytterligare 90 milj. kr. har avsatts till ungdomsplatser. Arbetsmarknadsutbildningen utökas med 15 000 platser. Den s. k. 20-kronan höjs till 35 kr. per timme inom tillverkningsindustrin. Arbetsförmedlingens personal förstärks. Omfattande offentliga industribeställningar kommer att genomföras. Platslistan förbättras i Stockholm. Mer pengar har avsatts för lönebidrag för personer med nedsatt arbetsförmåga. Samhällsföretag får ökade resurser. Ytterligare 2 000 gymnasieplatser kommer att inrättas fr. o. m. vårterminen 1983 genom en extra vårintagning.

Slutligen vill jag påpeka att arbetsmarknadsituationen tidigare varit ganska stabil i Stockholm i jämförelse med våra övriga län. Att den nu är vikande visar lägets allvar inte bara i detta län, utan i hela landet.

Anf. 18 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation.

Det är bra att dubbelspåret Älvsjö-Flemingsberg äntligen blir av efter långrotningen med detta ärende under de borgerliga regeringarna. Detsamma gäller Värmdövägens fortsättning. Det är också bra med tidigareläggning av statliga arbeten för 42 milj. kr. och att ytterligare beredskapsarbeten kan sättas i gång för 100 milj. kr. I förhållande till den aktuella situationen i Stockholmsregionen torde dock dessa åtgärder vara klart otillräckliga för att radikalt ändra det allt allvarligare arbetsmarknadsläget. Här torde jag liksom

arbetsmarknadsministern få sätta hoppet mera till de andra åtgärder regeringen vidtagit för att förbättra läget i landet i dess helhet. Jag tänker här på devalveringen, de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna för landet i dess helhet och det särskilda krisprogrammet.

Men även sedan dessa åtgärder vidtagits känner jag en stor oro för arbetsmarknadssituationen i Stockholmsregionen, särskilt om den sätts in i ett längre tidsperspektiv. Arbetslösheten i länet är i jämförelse med situationen tidigare i år numera mycket hög. Vårt lands storstadsområden, inkl. Stockholmsregionen, är i absoluta tal våra största arbetslöshetsområden. Och allvarligast av allt är att dessa siffror ökat stadigt under senare år. För Stockholmsregionen tillkommer att arbetslösheten är ojämnt fördelad mellan regionens olika delar och särskilt hårt slår mot de mera svaga kommunerna i söder – Botkyrka, Haninge och numera också Södertälje. Men även i de ekonomiskt vanligen starkare kommunerna redovisas numera höga arbetslöshetstal.

Under perioden juni–augusti var det i år 15 000 registrerade arbetslösa. Detta var drygt 54 % fler än motsvarande period föregående år och 80 % fler än 1980. De arbetsmarknadspolitiska åtgärderna omfattade under samma period 14 000 personer, ett i stort sett oförändrat antal i förhållande till de föregående åren. Under samma period minskade efterfrågan på arbetskraft mycket starkt. Genomsnittligt kvarstod för perioden 3 300 lediga platser, dvs. 42 resp. 71 % färre än 1981 och 1980. Det går därmed fem arbetslösa på varje ledig plats mot mindre än en arbetslös på varje ledig plats 1980. Samma bild erhåller man om man plockar in siffrorna för oktober i år. Då var det 16 060 arbetslösa, varav 6 060 ungdomar. Förhållandena i övrigt var i stort sett likartade.

Såvitt jag kan förstå är dessa siffror ett tecken på den stagnation och i vissa fall tillbakagång som drabbat Stockholmsregionens näringsliv. I detta avseende påminner utvecklingen om situationen inom andra storstadsområden i vårt land men också i andra västländer.

En strid ström av rapporter redovisar för storstäderna i väst försämrade ekonomier, stigande arbetslöshetssiffror, ökande sociala problem, hårdare social utslagning och en snabbare nedslitning av den offentliga miljön. Bakom denna utveckling ligger en djupgående och mycket snabb förändring av storstädernas tillväxtmönster. Som påpekas i en ERU-rapport – nr 13, 1982 – ligger bakom detta djupgående förändringar inom den industriella produktionen. Dessa påverkar vissa delar av industrin hårdare än andra. I ett internationellt perspektiv har Stockholmsregionen dock hittills tack vare vår industris sammansättning och storlek påverkats i mera begränsad utsträckning än andra storstäder i väst.

Bakom denna utveckling ligger ett förändrat mönster för produktionens förläggning, som dels koncentrerats, dels också geografiskt decentraliserats. Den nya internationella arbetsfördelningen börjar underminera de utvecklade industriländerna. I första hand drabbas då storstadsområdena. Samtidigt förskjuts tyngdpunkten beträffande den kvarvarande industrisysselsättningen alltmer mot vissa specialist- och administrationsfunktioner. Detta

Om arbetsmarknadssituationen i Stockholmsregionen

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

leder till en kraftig överrepresentation av tjänstepersonal inom storstadsindustrin.

För Stockholmsregionen har detta inneburit att trots en relativt gynnsam branschstruktur uppvisar vår industri sedan 1960-talet en starkare tillbakagång än vad som gäller för landet i dess helhet. Inom den närmaste framtiden har vi att emotse snabba rationaliseringsinsatser även när det gäller den privata och den offentliga tjänstesektorn, vilka insatser sannolikt i första hand drabbar sysselsättningen inom storstadsområdena. Detta utgör ett allvarligt hot mot storstädernas samlade arbetsmarknadsutveckling. Det gäller inte minst Stockholms län.

Denna förändrade situation för våra storstäder kräver en annan syn på inriktningen av vår regionalpolitik och näringspolitik, inte minst när det gäller att bekämpa den nuvarande ekonomiska krisen. Det går inte längre att lösa regionala obalansproblem i andra delar av landet genom att flytta arbetstillfällena. Detta leder bara till en totalt sett ökande arbetslöshet. Vi måste därför få en regionalpolitik som beaktar hela landets behov av utveckling. Jag är väl medveten om att dessa frågor inte faller inom arbetsmarknadsministrarnas ansvarsområde. Men jag upplever att den nya situationen kräver ett ökat samband mellan arbetsmarknads-, närings- och regionalpolitiken, inte bara därför att arbetsmarknadspolitik till sist får ta konsekvenserna av uteblivna åtgärder inom närings- och regionalpolitiken. Det måste också vara rimligt att man strävar efter att de mer kortsiktiga arbetsmarknadspolitiska åtgärderna i större utsträckning inriktas på sådana områden där en god utveckling av näringspolitiken kan främjas. Det är mot den bakgrunden jag vill ställa några kompletterande frågor till arbetsmarknadsministern:

Declar arbetsmarknadsministern de farhågor för storstädernas och framför allt Stockholmsregionens utveckling som jag här gjort mig till talesman för? Om så är fallet, vill jag fråga: I vilka avseenden är arbetsmarknadsministern beredd att medverka till att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna inriktas på en mera långsiktig förändring av näringsstrukturen i våra storstadsområden? Den offentliga sektorns, kvinnornas och ungdomarnas arbetsmarknadssituation kommer i den efterföljande debatten att beröras av några kolleger till mig. Avslutningsvis begränsar jag mig därför till att ta upp ett problemområde som jag upplever får allt större tyngd när det gäller behovet av arbetsmarknadspolitiska åtgärder i Stockholmsområdet.

Under september månad fanns det i Stockholms län 3 605 arbetssökande med arbetshinder av olika slag. Det gällde hjärt-, lung- och kärlsjuka, hörselskadade, synskadade, rörelsehindrade och personer med andra handikapp. Vid månadens slut kvarstod 2 569 arbetssökande med något arbetshinder av nämnda slag. Det är ett allvarligt problem att dessa människor är så många och att antalet handikappade ständigt ökar. Utslagingsmekanismerna är hårda, hårdare i storstadsområden än i andra delar av landet. Ur samhällets synpunkt måste det även i ett kärvt arbetsmarknadsläge vara synnerligen angeläget att dessa människor ges ett rikare liv genom att arbete kan erbjudas. Skall detta lyckas, fordras en

omfattande satsning när det gäller att skaffa lämpliga arbeten och att komma till rätta med de arbetshinder som kan föreligga. Inte minst kräver detta omfattande insatser från arbetsförmedlingens sida – insatser som i dag, med de problem som finns och med hänsyn till den relativt sett svaga arbetsförmedlingsorganisationen i Stockholmsområdet, knappast kan göras.

Mot denna bakgrund vill jag till sist ställa en fråga som avser läget på det här området: Vilka åtgärder kan arbetsmarknadsministern tänka sig att vidta för att motverka nämnda situation?

Anf. 19 ANITA JOHANSSON (s):

Herr talman! Att vara arbetslös är nog bland det värsta som kan drabba en människa som vill arbeta. Jag lyssnade ganska noga till den allmänpolitiska debatten här i kammaren för någon vecka sedan. Under den debatten framkom det hur svårt det är med sysselsättningen runt om i vårt land.

Vi socialdemokrater från Stockholms län deltog inte i nämnda debatt på grund av att vi hade framställt denna interpellation till vår arbetsmarknadsminister. Men även vår region är svårt drabbad av arbetslöshet. Jag har tidigare sagt här i kammaren att jag tror att de som blir arbetslösa i storstäderna har en svårare situation. Framför allt gäller det väl våra ungdomar. Alla måste vi ställa oss frågan: Vad händer dina och mina barn när det inte finns vare sig arbete eller utbildning?

Jag tänker nu tala om arbetslösheten inom den gemensamma sektorn.

Efterfrågan på arbetskraft inom den gemensamma sektorn fortsätter att minska i förhållande till vad som varit fallet under de två senaste åren. Under perioden juni–augusti i år nyanmälades i genomsnitt 3 000 platser per månad, vilket betyder 15 % färre platser än för ett år sedan och 43 % färre än för två år sedan. Störst är nedgången inom hälso- och sjukvården, där det varit en minskning med 40 resp. 50 %. Bland de kvarstående platserna är minskningen betydligt större, och här är det efterfrågan inom administrationen som redovisar största nedgången. Rekryteringsläget inom vården har successivt förbättrats. Detta innebär att ett överskott på sökande nu föreligger. Många av dessa har adekvat utbildning. Personalomsättningen har minskat betydligt. Även frånvaron på grund av studier och sjukdom har minskat. Efterfrågan på sjukskötare är liten, och överskottet på grundutbildade sjukskötare har medfört att många av sjuksköterna i dag återfinns på underskötersketjänster. De ca 350 elever som avslutar sin grundutbildning vid årsskiftet kommer att få svårigheter när det gäller att finna en adekvat anställning under våren. De flesta kommer att placeras på vikariat. Andra kommer att få vänta till framemot sommaren innan de över huvud taget kan få ett arbete.

Behovet av sjukvårdsbiträden har minskat, främst beroende på minskad personalomsättning och på det faktum att vikariat nu inte tillsätts i samma omfattning som tidigare. Andelen som saknar utbildning har också minskat betydligt, bl. a. beroende på att omsättningen av tillfälligt anställda, enligt

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

uppgift, har minskat. Det nu rådande överskottet på läkare och tandläkare kommer också att bestå.

Även inom kommunerna är efterfrågan på arbetskraft mycket lägre än tidigare. Många kommuner tillämpar anställningsstopp och är även restriktiva vid ersättningsrekrytering. Fortfarande prioriteras emellertid barnomsorg och äldreomsorg, vilket kommer att föra med sig en efterfrågan på bl. a. barnskötare – i första hand tills vikariatanställningar blir aktuella.

Efterfrågan på lärare har minskat. I förhållande till förra året har antalet kvarstående lediga platser minskat med en tredjedel, och i förhållande till 1980 har antalet halverats. De ca 150 lärare som varslades om uppsägning i våras har alla enligt uppgift återanställts. I slutet av augusti fanns det emellertid drygt 500 arbetslösa lärare av alla kategorier i regionen – en ökning med 67 % i förhållande till 1981. Av de arbetslösa är ungefär en tredjedel ämneslärare. En lika stor andel är klasslärare. I båda grupperna saknar tre av fyra behörighet.

Den nedskärning som pågår vid vissa statliga myndigheter och förvaltningar, i kombination med ökande datorisering, leder till att nyrekryteringen har begränsats betydligt. Den arbetskraft som efterfrågas är främst datatekniker, ekonomer och mera kvalificerad kontorspersonal.

Herr talman! Bara inom min fackliga avdelning i regionen, avdelning 10, som organiserar sjukvårdsbiträden och sjukskötare har vi 600 personer som går arbetslösa, och inom den primärkommunala avdelningen är det drygt 800 personer.

Från våren 1981 till våren 1982 sjönk antalet lediga platser inom sjukvården med 60 %. Att det finns ett stort behov av framför allt åldringsomsorg och barnomsorg är vi socialdemokrater helt medvetna om. Det står drygt 3 000 patienter i kö för en långvårdsplats i vår region.

Jag vet att länsarbetsnämnden och den nya majoriteten i landstinget kommer att arbeta mycket hårt för att starta byggnadsobjekt inom den offentliga sektorn; som på sikt ger oss fler arbetstillfällen.

Herr talman! Jag är övertygad om att arbetsmarknadsministern och hela regeringen kommer att göra allt som går för att minska arbetslösheten. Det är tyvärr inte så många ledamöter här i kammaren i dag, men man kan ju hoppas på att några blir medvetna om att arbetsmarknadssituationen är svår i Stockholmsregionen.

Anf. 20 AINA WESTIN (s):

Herr talman! Under de senaste årtiondena har kvinnornas förvärvssituation förändrats snabbt, och andelen kvinnor som förvärvsarbetar har ökat markant. Ökningen har varit särskilt stark bland kvinnor med barn i förskoleåldern. Tidigare lämnade kvinnorna i stor utsträckning arbetsmarknaden när de fick barn. Nu återvänder de i flertalet fall relativt snart, även om de är borta en tid efter föräldraledighetens slut.

Den åtstramningspolitik som fördes av den borgerliga regeringen har utan tvivel bidragit till en ökad arbetslöshet. De svaga och utsatta grupperna på arbetsmarknaden – dit hör många kvinnor – har drabbats hårt bl. a. till följd

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

av nedskärningarna inom den offentliga sektorn. Som exempel kan nämnas att 85 % av dem som får ersättning genom de offentliganställdas arbetslöshetskassor är kvinnor. Inom Kommunalarbetareförbundet utgör kvinnorna 95 % av de arbetslösa. Yrkesgrupper som dagbarnvårdare, hemsamariter, utbildade sjukvårdsbiträden och städerskor har drabbats hårdast av besparingsåtgärderna inom kommuner och landsting. Den ökade arbetslösheten är en inledning till en långsiktig försämring av kvinnornas situation på arbetsmarknaden – om ingenting görs.

Ända fram till i år har vi haft en ökning av den kvinnliga förvärvsfrekvensen. Den utvecklingen har nu brutits. Det är ett allvarligt tecken på att arbetsmarknaden är i olag. Samtidigt vet vi att många kvinnor som arbetar deltid gör detta av arbetsmarknadsskäl – allt fler kvinnor uppger sig vara tvungna att arbeta deltid, därför att de inte får någon annan sysselsättning.

Med förfärande konsekvens börjar också massmediadebatten anpassa sig till den nya situationen. Kvinnornas speciella egenskaper uppvärderas, modersbilden glorificeras. Barnafödandet görs i abortdiskussionen till en moralisk plikt, daghemmens värde ifrågasätts. Därför behövs kraftfulla insatser mot arbetslösheten. Både kvinnor och män skall ha rätt till arbete. Ur jämställdhetssynpunkt är därför sysselsättningen allra viktigast. De åtgärder som regeringen har satt in och föreslagit är steg i rätt riktning.

De stora skillnaderna i sysselsättningsgrad mellan kvinnor i olika delar av landet består eller har snarast förstärkts. Skillnaden är störst mellan storstadsområdena och skogslänen. Kvinnornas högsta sysselsättningsnivå finns i Stockholms län och i åldersgrupperna 25–44 år. I åldersgruppen över 55 år är sysselsättningsgraden 64 % mot 50 % i övriga landet. På mindre orter finns inte ens var fjärde kvinna i denna åldersgrupp på arbetsmarknaden. De regionala olikheterna speglas inte enbart i antalet kvinnor som har arbete, utan också i antalet timmar de kan få arbete. På orter med bättre tillgång på arbete arbetar fler kvinnor heltid, medan situationen är den omvända på orter med få arbetstillfällen. Där är några timmars arbete per dag mycket vanligt.

Relativt sett är således sysselsättningen för kvinnor i Stockholmsregionen högre än i övriga landet. Men samtidigt konstaterar vi att sysselsättningen i regionen är ojämnt fördelad. Det finns många mindre orter, det finns glesbygdsmråden även här, där det är svårt för kvinnor att få ett jobb, och där brist på allmänna kommunikationer och barnomsorg gör det omöjligt för dem att pendla till andra orter.

Tillgänglig arbetsmarknadsstatistik visar att de nyanmälda platserna i länet minskade i förhållande till antalet såväl 1981 som 1980. De yrkesområden som vidkännts de största relativa minskningarna i förhållande till 1980 är administrativt arbete samt kontors-, tillverknings- och vårdarbete – således typiskt kvinnliga sysselsättningsområden.

Vidare har andelen platser med utbildnings- och erfarenhetskrav ökat och likaså andelen vikariat, vilket har negativ inverkan på kvinnornas sysselsättning.

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

Så här är situationen inom ett par typiskt kvinnliga områden. Inom varuhandeln uppges antalet sysselsatta vara lägre än för ett år sedan. Mycket få företag uppger brist på arbetskraft. Det eventuella personalbehov som kan föreligga vid arbetstoppar täcks genom deltidsanställningar. Många av de större varuhusen tillämpar fortfarande anställningsstopp. Under första kvartalet 1983 förutses fortsatt minskning av antalet anställda.

Inom näringsgrenen samfärdsel har behovet av arbetskraft minskat kraftigt. F. n. finns många sökande på varje ledig plats. Behovet av bussförare är så gott som täckt, liksom behovet av spårvakter och tunneltågförare. Det här drabbar naturligtvis både kvinnor och män, men det är ett område där kvinnor under senare år har kommit in i allt större utsträckning.

Inom hotell- och restaurangbranschen efterfrågas alltså välutbildade kockar och kallskänkspersonal. Vad beträffar annan mindre kvalificerad personal har efterfrågan minskat, främst beroende på att personalomsättningen sjunkit. Till detta kommer också situationen inom den offentliga sektorn, men det området ämnar jag inte beröra eftersom tidigare talare har tagit upp det.

Anf. 21 MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Under de senaste åren har medvetandet ökat i hela samhället om att det kanske största problemet vi har i Sverige i dag är ungdomsarbetslösheten. Den har drabbat tiotusentals ungdomar vars första kontakt med arbetslivet har blivit beskedet att just de inte behövs, att det inte finns någon plats för dem, att de är onödiga.

I Stockholmsregionen var detta länge ett ganska okänt problem, men det är det inte längre. Fortfarande har vi i statistiken inte ett speciellt stort problem, men vad vi nu måste börja göra är att titta bakom statistiken och se antalet. För det är unga människor som var och en av dessa siffror handlar om.

Nu i oktober var i Stockholms län 6 057 arbetslösa ungdomar anmälda till arbetsförmedlingen. 2 020 deltar i arbetsmarknadspolitiska åtgärder.

Men det kanske allvarligaste är att den största gruppen arbetslösa ungdomar är den mellan 20 och 24 år, alltså de som redan har skaffat sig en utbildning, de som har gjort allt det samhället kräver av dem för att de skall få en plats i arbetslivet men som trots det får allt svårare att hitta vägen in i arbetslivet.

Utvecklingen av antalet lediga arbeten visar också att kraven på arbetslivserfarenhet och ren yrkesutbildning ökar. Det är krav som ungdomarna får allt svårare att motsvara. De kan alltså inte konkurrera om de få lediga platser som i dag finns.

Totalt kvarstod i oktober 2 470 arbeten i Stockholm. 84 % av dem krävde utbildning eller erfarenhet.

Det här märks också på attityden hos allt fler ungdomar som man möter i Stockholm i dag. De litar i allt mindre utsträckning på de myndigheter som skall hjälpa dem till rätta. Tilltron till samhället har alltså minskat. Därmed

vill jag inte säga någonting ont om det fina arbete som görs ute på arbetsförmedlingar, i kommuner, osv. Jag vill bara peka på den oro som i dag växer fram i just ungdomsgruppen.

Till detta kan man också lägga det faktum att det i år var nära 11 000 som sökte men inte kom in på gymnasieskolan här i Stockholm. Ungdomen vet således att det krävs utbildning, men ännu räcker omfattningen av den inte till för att täcka det stora behov vi har.

Många undersökningar här i regionen visar också att de ungdomar som här hamnar utanför arbetsmarknaden får allt värre sociala problem. Långtidsarbetslösheten och utförsäkringarna har ökat mycket de senaste åren. Att detta sker på landets kanske rikaste ort gör vare sig situationen bättre eller problemen mindre svårlösta.

Det som gör situationen här så speciell är den miljö som finns runt om ungdomarna: dels alltmer utarmade förorter med ett mindre fritidsutbud och färre arbetsplatser, dels en större koncentration till Stockholms centrum. Där finns kommersialismen ständigt närvarande med sina krav på att ha pengar. Missbruket av alkohol och framför allt hasch blir ett allt större problem bland arbetslösa ungdomar.

Det här är också ett faktum som de som sysslar med sådana affärer är skrämmande medvetna om och inte drar sig för att utnyttja. Det är otäckt enkelt att i en storstad bli helt anonym och försvinna in i vimlet med sina problem utan att någon egentligen märker det. Allt detta gör att det kanske många gånger är svårare att vara ung och arbetslös i en storstad än på andra håll.

Trots att situationen när det gäller både arbete och bostad är så svår här flyttar fortfarande många förhoppningsfulla ungdomar hit. Förra året kom det en ung människa från Norrbotten flyttandes till Stockholm varje dag, med förhoppningar och förväntningar. De mötte en mycket svår social situation.

Som framför allt Åke Wictorsson tidigare framhållit uppvisar också Stockholmsregionen en mycket allvarlig utveckling när det gäller industriarbetena. Jag ser med stor oro på den sociala situation som kan uppkomma i en storstad när ungdomen känner sig utanför både arbetsmarknad och bostadsmarknad.

Herr talman! Jag är övertygad om att arbetsmarknadsministern till fullo delar min uppfattning om det allvarliga i ungdomsarbetslösheten. Jag vet också att det har hållits många anföranden här i kammaren om den. Därför skall det här inlägget ses som en uppmaning att trots det svåra läge som landets ekonomi befinner sig i inte glömma bort de tusentals arbetslösa ungdomar som finns här i Stockholm, att inte glömma bort den svåra sociala miljö som finns här i storstaden.

Förväntningarna på, förhoppningarna om och förvissningarna om att den här regeringen skall klara detta bättre än den förra är stora. Ministerns svar visar också att tilltron till framtiden är stor. Med gemensamma ansträngningar i kommuner, landsting och från regeringen tror jag vi kan lyckas återskapa ungdomens tro på framtiden.

Om arbetsmarknadssituationen i Stockholmsregionen

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

Anf. 22 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Det är många talare i den här debatten. Det kanske visar vilken vikt man har anledning att tillmäta sysselsättningsproblemen här i regionen.

I lördags sade arbetsmarknadsministern på ett representantskapsmöte inom HTF, att man räknade med att arbetslösheten skulle varit mellan 7 och 8 % om man inte hade satt in de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna, som skulle täcka ungefär 4 %. Jag tror att det är för lågt räknat. Man bör rimligen också räkna in mängden av förtidspensionerade som på ett eller annat sätt ställts utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Gör man det kommer man säkert att finna att den egentliga arbetslösheten här i landet är 10 % och därutöver.

Det gäller att på olika sätt skapa förutsättningar för att få fram jobb, och det gäller att få fram i första hand fasta jobb. Självfallet måste man på sikt vidta drastiska åtgärder i form av beredskapsjobb m. m. Men jag tror ändå att man måste ha siktet inställt på att samhället skall lösa sysselsättningsproblemen via fasta jobb och inte med hjälp av tillfälliga beredskapsjobb, och jag skall utveckla det litet grand.

Det har av borgerliga statsråd under en rad år anförts att Stockholm inte varit särskilt drabbat av arbetsmarknadsproblem om man jämför med övriga landet. Något liknande andas också slutklämmen i arbetsmarknadsministerns svar. Jag tror att man får vara litet försiktig med sådana slutsatser. De människor som ställs utanför arbetsmarknaden har i storstaden helt andra problem att dras med än vad man har på andra håll i landet.

Vänsterpartiet kommunisterna har under de år som varit aktuella inte accepterat uppfattningen att Stockholmsregionen skulle vara speciellt lyckligt lottad. Nu talar dock både myndigheter och andra om att situationen är en annan och att svårigheterna är större också i Stockholm.

Det finns självfallet många olika orsaker till det. Vi har en besvärlig och ojäm näringsstruktur här i länet. Ungefär var tredje är anställd inom den offentliga verksamheten, var sjätte är anställd inom tillverkningsindustrin. 40 000 industrijobb har lagts ned under 1970-talet. Vi har här i regionen fått en struktur som mera är baserad på service och allmänna tjänster än på tillverkning.

Jag tror att det är en allvarlig obalans, som man måste rätta till. Och jag tror inte att man kan göra det genom att ställa förhoppningar till det privata näringslivet. Sådana förhoppningar avspeglar sig såväl i svaret i dag som i det anförande som arbetsmarknadsministern höll i lördags och i den s. k. minibudgeten.

Det omfattande investeringsprogram man pratar om är naturligtvis bra. Det innebär satsningar på områden inom regionen som det är nödvändigt att satsa på: energi, kommunikation och byggnadsverksamhet. Men vad som är mindre bra är de konsekvenser man drar av devalveringen m. m. Man säger att man måste sänka kostnaderna för företagen för att på sikt få till stånd ökad produktion och investeringar i dessa företag. Jag tror att det är uttryck för en övertro på marknadskrafterna från socialdemokraternas sida. Det

borde också de senaste 6–10 åren ha givit klart belägg för.

Det går inte att kommendera fram jobb, sade arbetsmarknadsministern vidare i lördags. Nej, det tror inte jag heller. Men det går definitivt att skapa industrialiseringsplaner och utvecklingsprogram för att den vägen kommendera fram, eller i varje fall skapa, nya jobb. Man kan inom ramen för ett utvecklingsprogram för exempelvis framtidssyftande behovsnärningar satsa på samhällsägda och kooperativa företag inom dessa branscher.

När det gäller frågan om beredskapsjobb och andra arbetsmarknadspolitiska satsningar på kort sikt finns det utan tvivel stora problem. Det är kommunernas ekonomi som i första hand är hårt ansträngd och som i mycket hög grad har orsakat den ökning av arbetslösheten som vi har fått. Därför gäller det naturligtvis att ge kommunerna ekonomiska möjligheter att skapa jobb inom de olika sektorer som har drabbats under de senaste åren. Här framstår den borgerliga regeringens stöld av kommunernas 3,5 miljarder som ett exempel. Rimligen borde vi kunna räkna med att den socialdemokratiska regeringen vill satsa på fasta jobb inom kommuner och landsting. Det vore nämligen bättre än att skapa beredskapsjobb. Med nuvarande utveckling har man tvingats att skapa beredskapsjobb av tidigare fasta jobb. Jag vill därför ställa två kompletteringsfrågor: Avser regeringen att vidta åtgärder som skapar en ökning av industriell verksamhet på samhällelig basis för att klara sysselsättningen? Kommer regeringen att ge kommuner och landsting ökade resurser för att skapa fasta jobb i stället för beredskapsjobb?

Anf. 23 ALF WENNERFORS (m):

Herr talman! Anita Johansson inledde sitt inlägg med att säga: Att vara arbetslös är nog det allra värsta som kan hända en människa som vill ha arbete. Jag tror, om jag känner Anita Johansson rätt, att det var en liten felsägning. Jag tror att Anita Johansson menade att varje människa innerst inne *vill* ha ett jobb. För varje människa som blir arbetslös innebär det verkligen en tragedi. Jag tror att varje människa vill ha ett arbete som är så meningsfullt som möjligt och att hon vill känna att hon behövs.

Med utgångspunkt i en sådan principiell syn och den arbetslöshet som vi nu har finns det all anledning att önska tidigare vice ordföranden i arbetsmarknadsutskottet Anna-Greta Leijon framgång i hennes uppgift som arbetsmarknadsminister. Hundratusentals människor har stora förhoppningar på att regering och riksdag skall komma till rätta med de ganska svårlösta problemen.

Jag kommer att vid många tillfällen framdeles få diskutera regeringens förslag till åtgärder. Vi har för bara några dagar sedan fått ett regeringsförslag, och vi skall nu komma med våra motioner. Dessutom har en hel del moderata synpunkter redan framförts i andra debatter här i kammaren under den senaste tiden. Jag skall därför inte gå in i en stor arbetsmarknadspolitisk diskussion eller diskutera de mer långsiktiga ekonomisk-politiska åtgärder som krävs utan vid detta tillfälle begränsa mig till ett par frågor.

I september, före valet, var siffran för den öppna arbetslösheten i landet 176 000 och för Stockholms län ungefär 18 000. I oktober, efter valet, var

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

antalet arbetslösa 127 000. Arbetslösheten minskade alltså på en månad med 50 000. Jag har inte siffran för Stockholms län i oktober, men jag skulle förmoda att den minskade förhållandevis lika mycket. Detta är en mycket stor minskning på två månader. Jag kan inte påminna mig att något sådant tidigare har förekommit under en så kort redovisningsperiod. Jag skulle vara tacksam om statsrådet ville redovisa sin personliga syn på orsakerna till detta. I och för sig är nedgången mycket glädjande, men med tanke på vårt motionsarbete skulle det ändå vara intressant att få veta hur statsrådet ser på denna minskning.

Den andra frågan gäller alla de möjligheter som finns att alla goda krafter skall kunna medverka till att minska arbetslösheten. Flera talare har pekat på detta – och det på ett mycket engagerat sätt. Det stod inte något speciellt i interpellationssvaret om att statsrådet räknar med att alla ställer upp. Men jag vet, efter att ha hört många tidigare anföranden som Anna-Greta Leijon har hållit, att hon tar till vara varje tillfälle att uppmana alla arbetsgivare, både i den offentliga och i den enskilda sektorn, att verkligen ställa upp.

Vi vet att många småföretagare gärna skulle anställa ytterligare en person. Det kan vara ett småföretag med 5–10 anställda som faktiskt skulle kunna anställa ytterligare en person. Och är det många småföretag som anställer ytterligare en person, blir det rätt många sammanlagt. Men de är rädda för arbetsmarknadslagstiftningen. Eller också, rättare sagt, tror de att arbetsmarknadslagstiftningen är så konstruerad att den drabbar dem. Jag tror med andra ord att de ibland saknar kunskap om hur lagstiftningen verkligen fungerar. Därför skulle jag vilja fråga om inte regeringen på något sätt kunde ta initiativ till att förbättra och öka informationen om hur lagstiftningen fungerar. Jag tror att det skulle hjälpa upp situationen litet grand.

I detta sammanhang vill jag också peka på kravet på kollektivavtal när det gäller olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Hur ser statsrådet på detta? Vi har enligt uppgift 75 000 småföretag som inte har kollektivavtal. Jag skulle tro att det finns ungefär 25 000 sådana företag i Stockholms län. Min fråga är: Hur ser arbetsmarknadsministern på kravet på kollektivavtal för att ett företag skall få delta i den arbetsmarknadspolitiska åtgärdsverksamheten? Jag vill gärna markera att jag anser att man skall ha kollektivavtal, men jag anser också att det skall vara grundat på frivillighet. Det är beklagligt att man utövar utpressning för att få kollektivavtal. Det är viktigt att vi i stället på olika sätt hjälps åt för att få fram de "dolda jobben".

Anf. 24 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Det har ställts många frågor i den här debatten, och jag kommer inte att ha någon chans att kunna svara på alla nu. Jag tycker också att en del av frågorna går så pass mycket utöver denna interpellation att de, om de skall besvaras, kanske fordrar egna frågeställningar. Det gäller bl. a. en del av det som Alf Wennerfors var inne på, om den arbetsrättsliga lagstiftningen m. m.

Jag skall säga något rent allmänt om läget på arbetsmarknaden. Tommy Franzén hade tydligen lyssnat på mig eller hört ett referat av vad jag sade vid

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

ett representantskapsmöte med Handelstjänstemannaförbundets avdelning i Stockholm i lördags. Jag talade där om omfattningen av arbetslösheten i landet. Jag vill betona att jag inte anser, har aldrig ansett och kommer aldrig att anse, att de människor som finns i beredskapsarbeten, som går i arbetsmarknadsutbildning, som är anställda med lönebidrag eller som är föremål för särskilda åtgärder kan jämföras med öppet arbetslösa. De har i stället en vettig sysselsättning eller en vettig utbildning. Det förhållandet att jag nämnde siffran 7–8 % arbetslöshet handlar alltså om vad vi i Sverige skulle ha råkat ut för om vi inte hade haft en sådan framsynt arbetsmarknadspolitik som den vi har i dag och som det har tagit oss decennier att bygga upp. Jag tror att vi skall vara mycket angelägna om att dra denna rågång mellan den öppna arbetslösheten och aktiva insatser från samhällets sida.

Arbetslösheten har minskat med 50 000 under den senaste månaden, sade Alf Wennerfors. Ja, det har enligt statistiken skett en minskning av den öppna arbetslösheten. Delvis kan vi förklara den med ökade arbetsmarknadspolitiska insatser och med en ökad ingång i studier bland ungdomsgrupperna. Men jag tror också att man tyvärr får räkna med att statistiken för den senaste månaden inte är helt rättvisande. Det finns inga andra tecken som tyder på att läget på arbetsmarknaden skulle ha blivit bättre. Den statistik som arbetsförmedlingarna redovisar över kvarstående arbetssökande visar inte alls på motsvarande sätt som SCB-statistiken att arbetslösheten minskat.

Får jag sedan om Stockholms arbetsmarknad, som ju denna debatt egentligen skulle handla om, säga att jag hyser stora farhågor för utvecklingen. Jag ser, precis som flera av talarna här, stora risker med ungdomsarbetslösheten. Vi vet att arbetslösheten bland de unga i och för sig relativt sett är lägre i Stockholmsområdet än i många andra delar av landet. Men det finns speciella problem här. Långtidsarbetslösheten bland de unga är högre här än på andra håll. Och det är precis så som Mona Sahlin och andra talare varit inne på: storstaden har sina speciella frestelser och lockelser. Ingenstans i landet är kommersialismens utbud så omfattande och så rätt som här. Det skapar naturligtvis speciella problem – inte minst för ungdomarna. Därför får vi inte glömma bort problemen i Stockholmsområdet. Vi får inte riskera att ta för lätt på dem.

Situationen just nu är allvarig. 75 % av företagen i länet har outnyttjad kapacitet. Det finns uppenbara risker för driftsinskränkningar inom delar av industrin, bl. a. inom maskin- och verkstadsindustrin. Det är egentligen ytterst få, nästan inga alls, som talar om driftsutvidgningar.

Stat och kommun har inte alls samma expansionskraft som tidigare – det var Anita Johansson inne på. Antalet nyanmälda lediga platser inom den statliga och kommunala sektorn är f. n. ungefär 15 % under fjolårets.

Vi har alltså just nu en besvärlig arbetsmarknad, och vi har en besvärlig arbetsmarknad att vänta framöver. Det är viktigt för oss att göra insatser både på kort och på lång sikt. Det program med arbetsmarknadspolitiska insatser som jag redovisade nyss har som syfte att lindra den omedelbara nöden, kan man säga. Devalveringen och investeringsprogrammet tar sikte

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

på att mer långsiktigt och från grunden skapa andra förhållanden på arbetsmarknaden.

Det är inte så som Tommy Franzén anförde, att vi skulle tro för mycket på marknadskrafterna. Vi kan emellertid konstatera att den svenska industrin under 1970-talet har förlorat en fjärdedel av sina marknadsandelar. Det skapar stora problem för oss.

Åke Wictorsson ställde en fråga om arbetsmarknadspolitiken i förhållande till näringspolitiken och andra mer långsiktiga åtgärder. Jag skulle vilja svara att arbetsmarknadspolitiken i dag inte är av defensiv karaktär. Visserligen är det inte på något sätt en önskedröm för oss att ha beredskapsarbeten och arbetsmarknadsutbildning i en sådan omfattning som den vi har nu – det är någonting som vi strävar efter att komma ifrån. Men det görs väldigt mycket för att se till att de arbetsmarknadspolitiska insatser som vi nu gör av akuta orsaker ändå skall lägga grunden för en mer långsiktig utveckling av det svenska näringslivet med en mer stabil sysselsättningsutveckling.

Jag kan ge ett par exempel på vad jag menar. Inom arbetsmarknadsutbildningens område finns t. ex. utbildningen av permitteringshotad personal inom tillverkningsindustrin, vilken utbildning ju syftar till att skapa bättre förutsättningar på sikt. Det finns också, efter överenskommelser mellan arbetsmarknadsstyrelsen och parterna inom verkstadsindustrin, ett program för att komma till rätta med särskilda utbildningsproblem inom den industrin. Detta är utbildningar som vi sätter in nu för att hindra s. k. flaskhalsproblem, när situationen ljusnar och konjunkturen blir bättre, och för att då göra det möjligt att fullt utnyttja arbetsstyrkan inom resp. företag.

Vi menar alltså att det inom arbetsmarknadsutbildningen finns goda förutsättningar att utnyttja ett dåligt läge på arbetsmarknaden, bristande orderingång i företagen, för att göra såväl den enskilde, företaget som samhället bättre rustade för framtiden. Det är inte defensiv politik, utan det är tvärtom något som är offensivt. Om man så vill kan man säga med Åke Wictorssons ord att detta skapar förutsättningar för en framsynt näringspolitik och kanske rent av på sätt och vis kan vara en del av den. Man kan säga att många av de andra inslagen – t. ex. beredskapsarbeten eller tidigareläggningar av statliga investeringar – har precis samma syfte.

Utslagningen på arbetsmarknaden tog Åke Wictorsson också upp. Riskerna för denna är stora på många ställen, inte minst i den här regionen. Jag tror att det är viktigt att vi för att klara detta bygger upp en bra arbetsförmedlingsverksamhet, en arbetsförmedling som har tid att vid sidan av jobbet på arbetsförmedlingskontoret även vara ute i företagen och medverka i den anpassningsverksamhet som är nödvändig för att vi skall kunna utnyttja de människors arbetsförmåga som har speciella problem. Jag tänker på den anpassningsverksamhet som går ut på att arbetsplatsen skall anpassas till människans förmåga och inte tvärtom, som vi så ofta kräver i dag.

Får jag så avsluta med att säga några ord om kvinnorna på arbetsmarknaden, vilket också var uppe i debatten och togs upp av bl. a. Aina Westin.

Stockholmsregionen är, kan man säga, lyckligt lottad på det sättet att det inte någon annanstans i landet finns en så hög förvärvsintensitet som just i Stockholmsområdet. Inte minst gäller detta den kommun som Aina Westin själv kommer från. Samtidigt är det naturligtvis så, att med det läge vi har nu, med mindre expansionskraft i stat och kommun, riskerar kvinnorna i Stockholmsområdet att hamna i ett väldigt besvärligt läge. Det är viktigt för oss att uppmärksamma detta. Och det är viktigt för oss att de unga flickorna görs uppmärksamma på de här problemen och att vi strävar efter att också de utnyttjar det som arbetsmarknaden ger.

Den risk som Aina Westin pekade på finns naturligtvis, nämligen att de människor som egentligen inte vill ha jämställdhet och som tycker att det gamla talesättet om att kvinnan passar bäst vid spisen har giltighet får lyft under vingarna i ett sådant här läge. Jag hoppas att vi gemensamt kan se till att det inte blir så mycket av flykt över den flygturen.

Anf. 25 TOMMY FRANZÉN (vpk):

Herr talman! Jag tror att vi är överens, arbetsmarknadsministern och jag, om att man naturligtvis inte kan jämställa dem som har ett beredskapsjobb med dem som är öppet arbetslösa. Deras situation är olika, därom är vi helt eniga. Det är inte jämförbart.

Men när man diskuterar arbetslöshet måste man för att kunna värdera ett samhälles totala insatser och ett samhälles värde vara på det klara med att olika former av arbetsmarknadspolitiska åtgärder – beredskapsjobb, arbetsmarknadsutbildning m. m. – också innebär en form av arbetslöshet. Det är en arbetslöshet som man i ett samhälle med ansvar måste se till att göra någonting åt, och då självfallet inte bara genom att få bort den öppna arbetslösheten och dölja den eller genom att skapa tillfälliga jobb, utan genom att satsa på att skapa fasta, varaktiga jobb.

Det är detta som så att säga är kärnan. Jag vidhåller att det är där som arbetsmarknadsministern och regeringen har en övertro på marknadskrafterna, såvitt jag kan bedöma det.

Låt mig därför göra ett kort citat av ett referat.

Jag var inte på HTF:s representantskap och lyssnade, utan pressekreteraren har sett till att det arbetsmarknadsministern sade har refererats på olika håll, därför att man måste kunna ta del av vad som sades.

I Stockholms-Tidningen i dag citeras en del av vad arbetsmarknadsministern tog upp. Hon återgav huvudpunkterna i den socialdemokratiska strategin för att vända på utvecklingen. Jag citerar:

”– Industrins konferenskraft skall förbättras, vinsterna tillåtas stiga, investeringarna öka och den privata konsumtionen hållas tillbaka.”

Det vill jag påstå är en övertro på marknadskrafterna när det gäller att skapa sysselsättning i det här landet. Om det inte hade stått att det var den nuvarande arbetsmarknadsministern som hade sagt det här, hade jag gott och väl kunnat tro att det var den föregående.

Regeringen tar upp de här problemen redan i minibudgeten, och där föreslås bra åtgärder – det är inte tu tal om den saken. Jag vill emellertid peka

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

på ett av förslagen som, enligt min mening, även det är ett uttryck för övertro på marknadskrafterna. Man tar upp förslaget till s. k. utdelningsavgifter, alltså den 20-procentiga indragning av utdelningar som skall gå till den fjärde AP-fonden. Ser vi på hur den fjärde AP-fonden hittills har satsat medlen, och sannolikt också kommer att satsa de medel det nu är fråga om, finner vi att det gäller de företag som vi brukar beteckna som multinationella. Det är svenska företag som har en mycket hög grad av exportindustri men som också är företag som i huvudsak investerar mera utanför landets gränser än inom landets gränser.

Föregående år var utlandsinvesteringarna ungefär 20 miljarder, medan de var 18 miljarder totalt i Sverige. Utlandsinvesteringarna kan beräknas bli någonstans uppemot 25 miljarder i år. Skall man satsa pengar på verksamhet i Sverige, bör man väl rimligen satsa dem på företag som lägger verksamheten i Sverige, skapar sysselsättning i det här landet och inte gör investeringarna i andra länder. För att man skall kunna klara en sådan ekvation gäller det naturligtvis att inte ge de här resurserna till sådana företag. Då måste man gå in och ge resurser och skapa förutsättningar för företag som har ett samhällspolitiskt ansvar – ett ansvar att skapa jobb i det här samhället. Enda garantin för det är att vi skapar samhällsägda och kooperativa företag. Det är dem som man bör satsa sådana här medel på, inte Electrolux, ASEA, L M Ericsson m. fl. som flyttar sin produktion utomlands.

En annan sak som jag vill ta upp när det gäller att skapa arbeten – det var jag inne på tidigare – är programmet med att skapa resurser för kommunerna. Jag fick inget svar på den fråga jag ställde – i vart fall inte något direkt svar. Man kan visst uttolka någonting av det arbetsmarknadsministern sade. Men frågan var: Kommer regeringen att ge kommunerna resurser i stället för att låta tidigare fasta jobb inom bl. a. sjukvården gå till beredskapsjobb? Beredskapsjobben har ju den karaktären att man inte får utföra ordinarie jobb, vilket gör att det angelägnaste för sjukvården ju inte är att få beredskapsjobb utan resurser för att kunna fylla upp de stora vakanserna inom de fasta tjänsterna. Bl. a. partikamraten till arbetsmarknadsministern Leni Björklund, som är sjukvårdslandstingsråd här i länet, har gett uttryck för detta.

Det är alltså rimligt att man verkligen går in med en offensiv satsning för att ge kommunerna resurser. Min fråga var: Kommer regeringen att ge kommunerna de här resurserna, exempelvis de stulna 3,5 miljarderna?

Anf. 26 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! I juni i år presenterade socialdemokraterna och LO-distriktet ett näringslivs- och sysselsättningsprogram för Stockholmsregionen. Argumenten för att få fart på Stockholmsregionen, som det hette, och för en mindre Stockholmsfientlig politik var till en del välbekanta för en moderat. De återfinns i moderata motioner i riksdagen sedan ett antal år tillbaka.

LO-distriktets ordförande Bertil Karlberg utvecklade i ett par debattar-

tiklar i Stockholms-Tidningen idéer beträffande utvecklingen av industrin i Stockholmsregionen. Även i hans artiklar återfanns argument som kändes välbekanta.

S-sidans omvändelse är välkommen men väl sen.

En bidragande orsak till Stockholmsregionens tillbakagång är sannolikt de beslut om utlokalisering av statliga myndigheter som fattades i början och mitten av 1970-talet och som onekligen lett till effektivitetsförluster.

Den offentliga sektorns stora och ökande andel av bruttonationalprodukten utgör en belastning för näringslivet och därmed för landet – därom är de flesta ekonomer ense. En dämpning av den offentliga sektorns tillväxt är därför nödvändig – en dämpning som måste märkas särskilt mycket där denna sektor är markerat stor, nämligen i storstadsområdena.

Service i kommuner och landsting, t. ex. tvätt, städning och reparationer ges alltmer i "egenregi" i stället för genom entreprenad. Det har lett till en snabbare ökning av den offentliga sektorn. Samtidigt får enskilda personer och företag allt svårare att köpa tjänster eftersom entreprenadföretag till följd av egenregiverksamheten slås ut. En tillväxt av den offentliga sektorn har skett som varit ogynnsam även ur servicesynpunkt.

Den offentliga upphandlingen borde därför ses över, både av dessa orsaker och för att åstadkomma samverkansprojekt mellan enskilda företag och offentlig förvaltning.

Självfallet är lågkonjunkturen den viktigaste orsaken till stagnationen av den industriella utvecklingen över hela landet. Därför är det också mycket viktigt att ta till vara tillväxtpotentialerna där de finns. Och i Stockholmsområdet finns en tillväxtpotential som kan bli till gagn för hela landet. Här finns tillgång till forsknings- och utbildningsresurser, kvalificerat yrkeskunnande, modern teknik, innovatörer och en offentlig förvaltning.

Det väsentliga är att företagen får livsluft och att tillväxtpotentialerna tillvaratas där de finns. Mot den bakgrunden ter det sig onekligen egendomligt att socialdemokraterna i våras föreslog en lagstadgad etableringskontroll för företag. Det förslaget syftade onekligen till utlokalisering till andra delar av landet, dvs. att inte ta till vara tillväxtpotentialerna i Stockholmsregionen.

Mot denna bakgrund ter sig också regeringens ekonomisk-politiska förslag och åtgärder som ett hot mot det enskilda näringslivet. Devalveringen förbilligar för exportindustrin men fördyrar mycket för andra delar av näringslivet. Höjd moms är en tillväxtbroms, för att inte tala om den föreslagna vinstdelningsskatten.

Herr talman! En positiv utveckling i huvudstadsregionen har motsvarande effekter för hela landets näringsliv. Beslut om t. ex. etableringskontroll och styrning av företagsetablering leder till negativa effekter för industrin, negativa effekter för Stockholmsregionen och då också negativa effekter för hela nationen.

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

Måndagen den
15 november 1982

*Om arbetsmark-
nadssituationen
i Stockholms-
regionen*

Anf. 27 Arbetsmarknadsministern ANNA-GRETA LEIJON:

Herr talman! Jag tycker att det fanns en del inkonsekvenser i Görel Bohlins anförande. Å ena sidan sade hon att utlokaliseringen av statliga myndigheter från Stockholmsregionen nog är en del av orsaken till de problem vi har på arbetsmarknaden, men å den andra sade hon att ett stort problem är att vi har en för stor offentlig sektor, som tar resurser från den privata delen av näringslivet och arbetsmarknaden. Skulle båda påståendena vara sanna borde det ha blivit en väldig fart på Stockholms näringsliv efter utlokaliseringen. Jag tror att förklaringsgrunderna är andra än de som Görel Bohlin vill göra gällande.

Samtidigt vill jag säga att jag naturligtvis är glad över – och det antar jag att också Åke Wictorsson är – att Görel Bohlin har studerat det program för att lösa Stockholmsregionens arbetsmarknads- och sysselsättningsproblem som bl. a. Åke Wictorsson och jag har varit med om att utarbeta.

Låt mig sedan komma tillbaka till en del av de problem som diskuterades förut och som jag trots mina tio minuters taletid inte hann gå närmare in på.

Stockholmsregionen har relativt sett och räknat i procent en lägre andel arbetslösa än andra delar av landet. Det förhållandet att också Stockholmsregionen nu börjar få mycket allvarliga problem visar hur svår situationen på arbetsmarknaden egentligen är totalt sett. Precis som flera av de tidigare talarna antydde kan man säga att den mängd människor som finns samlad i den här delen av landet gör Stockholmsområdet till den antalsmässigt största arbetslöshetsregionen. För att komma till rätta med detta behöver vi göra sådana förändringar i den ekonomiska politiken att vi kan skapa ett underlag för en stabil sysselsättningsökning i landet som helhet. Det program som vi lade fram för riksdagen förra veckan, med de genom devalveringen åtföljande kraven på företagen att kommande vinster skall användas för investeringar för det gemensamma bästa, avser att lägga grunden för en sådan stabil sysselsättningsökning. Detsamma gäller det investeringsprogram som jag tidigare nämnde och som omfattar investeringar för 3 miljarder kronor i alternativa energikällor, kollektivtrafik, forskningsbyggnader och andra delar av byggverksamheten. Det kommer att ge oss förutsättningar för en stabilare sysselsättning på sikt.

Men vi vet alla att devalveringens positiva effekter och de positiva effekterna av investeringsprogrammet kommer att dröja ett tag. För att på bästa möjliga sätt klara förutsättningarna tills vi får de mer långsiktiga, stabila effekterna finns det inte särskilt många andra alternativ än de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Vi kan konstatera att vi på arbetsförmedlingarna i Stockholmsområdet i oktober månad hade över 16 000 kvarstående arbets sökande. Samtidigt omfattas över 17 500 människor av olika former av arbetsmarknadspolitiska insatser. Jag tror att man i den kritik som ibland riktas mot arbetsmarknadspolitiken skall vara medveten om, att om vi inte hade gjort dessa insatser, skulle inte dessa människor ha funnit sin sysselsättning någon annanstans på den öppna arbetsmarknaden, utan de

hade fått räknas in i skaran av kvarstående arbets sökande på förmedlingarna.

Det kommer förmodligen att bli ett besvärligt läge på arbetsmarknaden under vintern också i den här regionen. Det har inte varit möjligt för oss – en regering som tillträdde i början av oktober – att snabbt klara alla de problem som finns. Men de insatser som jag här har redovisat och som omfattar åtgärder både på lång och på kort sikt, åtgärder som i väldigt hög grad är inriktade på att lösa ungdomsarbetslöshetsproblemen, hoppas jag ändå skall lägga grunden för en situation där vi kan bryta den negativa utveckling som har kännetecknat de senaste åren, den utveckling som har fått sin prägel av en borgerlig politik som enligt vårt förmenande och enligt den kritik som vi har framfört tidigare har skapat en del av problemen på arbetsmarknaden i dag.

Anf. 28 GÖREL BOHLIN (m):

Herr talman! Den offentliga service som hör samman med Stockholm som huvudstad och dessutom centralort är givetvis utomordentligt viktig för Stockholm som huvudstad och för landets alla delar. Det är min uppfattning att den centrala administrationen skall vara kvar i Stockholm och borde ha varit det i större utsträckning än som blivit fallet.

Jag vill påpeka att det jag sade om den nedåtgående skruv som har uppkommit i samband med att mycket av service inom offentliga sektorn sker i "egen regi" i stället för genom entreprenadföretag har lett till att småföretag har slagits ut och att både enskilda personer och företag därigenom fått svårare att köpa tjänster. Det har totalt sett lett till en sämre service i Stockholmsregionen. Jag vill också upprepa vad jag sade om att den etableringskontroll som socialdemokraterna föreslagit syftar till en lokalisering av företag utanför Stockholmsregionen. Det framgår av arbetsmarknadsutskottets betänkande 1981/82:23. Detta är förslag som direkt motverkar de åtgärder som föreslås i näringslivsprogrammet från i våras.

Anf. 29 ÅKE WICTORSSON (s):

Herr talman! Jag vill tacka för de kompletterande svaren som jag har fått på mina frågor från arbetsmarknadsministern. Jag är naturligtvis glad och tillfredsställd över att vi har fått deltagande i den här interpellationsdebatten också från andra partier.

När det gäller Görel Bohlin's inlägg, speciellt hennes förra där hon konstaterade att det väsentligaste är att man ger företagen livsluft, kan man konstatera att det med hjälp av de borgerliga regeringarna har varit möjligt att ge företagen i Stockholmsregionen livsluft under sex år.

Ser man på utvecklingen från 1980 fram till i dag, dvs. en period som de borgerliga partierna i huvudsak har haft ansvaret för, är det under denna tid som den anmärkningsvärda ökningen av arbetslöshetssiffrorna har inträffat. Mot den bakgrunden förefaller Görel Bohlin's resonemang något ihåligt.

Det kanske beror på tidsfaktorn m. m. att vi inte har fått en något mer fördjupad diskussion om orsakerna till Stockholmsregionens stagnation och i

vissa avseenden tillbakagång. framför allt när det gäller industrisysselsättningen. Detta anser jag vara beklagligt. Jag tror det är nödvändigt att vi i framtiden ägnar mer krafter åt den typen av diskussioner än att i alltför stor utsträckning arbeta med paroller som i nuläget, på grund av den ekonomiska utvecklingen och utvecklingen av näringslivet i allmänhet, i stort sett är ett passerat stadium.

Jag tackar än en gång för de kompletterande svaren och för en trevlig debatt.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på fråga 1982/83:37 om bostadsbyggandet

Anf. 30 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Rolf Dahlberg har frågat mig om jag med skattemedel kommer att stimulera till ett ökat bostadsbyggande trots att antalet outhyrda lägenheter i dag uppgår till 50 000.

Bostadsmarknaden uppvisar i dag en splittrad bild. På vissa orter finns det risk för eller har redan uppstått bostadsbrist. På andra är i stället ett överskott av bostäder det dominerande problemet för såväl fastighetsägare som kommuner. På de flesta orter är bostadsmarknaden relativt balanserad. I alla orter behöver dock i ett längre perspektiv insatser göras för att anpassa bostadsutbudet till konsumenternas behov.

Regeringen har i den proposition om ekonomisk-politiska åtgärder som överlämnades till riksdagen för några dagar sedan lagt fram vissa förslag som syftar till att motverka en fortsatt nedgång av nybyggnadsverksamheten och också förslag som skall leda till att ombyggnads-, underhålls- och energisparverksamheten ökar.

Jag vill framhålla att jag anser att vi bör utnyttja den kapacitet som finns ledig i byggsektorn till att göra sådana investeringar som är långsiktigt nödvändiga, sett ur ett bostadspolitiskt och ett samhällsekonomiskt perspektiv. Med hänsyn till den splittrade bild som bostadsmarknaden uppvisar måste vi dock arbeta med selektiva åtgärder, anpassade till förhållandena inom de olika lokala bostadsmarknaderna. De förslag som regeringen nyligen har presenterat för riksdagen har utformats i syfte att tillgodose detta krav.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 31 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka bostadsministern för svaret.

Omständigheter som varken bostadsministern eller jag kunnat råda över har gjort att detta svar har dröjt så länge så att det t. o. m. kom senare än den proposition som bostadsministern nu hänvisar till i svaret. Den propositionen

kommer vi att få diskutera närmare i kammaren efter sedvanlig utskottsbehandling. Men det kan finnas anledning, tycker jag, att ändå något beröra just en liten del av den problematik som tas upp i den stora propositionen, nämligen det faktum som jag pekat på: att vi i dag har ett större antal outhyrda lägenheter än vi någonsin tidigare haft efter kriget.

Vad vill då bostadsministern göra för att komma till rätta med det problemet? Här föreslår han att vi skall införa temporära hyresrabatter i nya hus och en hyresförlustgaranti. Det tycks mig, och säkert många andra, vara bakvända världen att så att säga locka fram ett nybyggande, när man redan har en balans eller ett stort överskott i ett område. Resultatet blir naturligtvis att man skjuter problemen ytterligare något år framåt, sedan man kanske har lockat ungdomar eller andra att hyra lägenheter i de nybyggda husen till en subventionerad hyra. Och därefter sker en snabb avtrappning av hyresrabatterna. Tror verkligen Hans Gustafsson att hyresgästerna kommer att ha större möjligheter att betala hyran 1985–1986, när denna avtrappning av hyresrabatterna kommer till stånd?

Självfallet är det inte så. Resultatet blir naturligtvis att andelen outhyrda lägenheter ökar ännu mera, och bekymren för de allmännyttiga företagen, som nu i första hand är drabbade, kommer att bli ännu större.

Jag tycker att det är mycket oroande att regeringen inte har försökt att angripa de problem som jag har berört i min fråga. Regeringen ser tydligen enbart till sysselsättningsaspekten, att till varje pris ha så många som möjligt inom byggnadssektorn sysselsatta. Vad det då blir fråga om är alltså införande av någon form av lagerstöd för bostäder, vilket ju är något helt nytt och tokigt.

Anf. 32 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Om Rolf Dahlberg har läst propositionen, vilket jag utgår från, har han också kunnat konstatera att avsikten inte är att uppmuntra ett bostadsbyggande på orter där behovet redan är täckt.

De s. k. överskottsarterna riskerar att bli helt utan hyresrabatter. För den större andelen av orterna där balans föreligger är rabatten sänkt till hälften, och den maximala rabatten utgår på orter där det finns underskott av bostäder i förhållande till behovet. Det har alltså inte varit avsikten att stimulera byggande på orter där antalet lediga lägenheter redan är stort. Jag vill också påpeka att denna hyresrabatt kan förekomma i två fall, dels för nybyggnation, dels för ombyggnad. Hyresrabatten för ombyggnader kan ha stor betydelse för att vi i någon mån skall komma till rätta med antalet lediga lägenheter.

Rolf Dahlberg undrar om jag tror att det finns större möjligheter att betala hyrorna 1985 och 1986 än 1983. Jag hoppas det men vet ingenting säkert om det. Men vad jag alldeles säkert vet är att de hus som uppförs 1988 sannolikt kostar betydligt mer än de som uppförs 1983. Den successiva avtrappningen av hyresrabatten innebär att man 1988 får betala fullt ut för den byggnadskostnad som förelåg 1983. Därmed bör de bostäderna te sig skäligen billiga i förhållande till dem som uppförs 1988.

Jag har i ett särskilt avsnitt i propositionen redovisat hur vi tänker oss att åtminstone i någon mån komma till rätta med antalet lediga lägenheter.

Jag tror att det för både byggindustrins och byggmaterielindustrins skull är viktigt att vi upprätthåller storleken på byggsektorn. Och jag är alldeles övertygad om att om vi skall kunna vända på utvecklingen och få fart på landet igen måste vi se till att byggsektorn inte blir en flaskhals.

Anf. 33 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Jag har studerat propositionen mycket noga. Som Hans Gustafsson säger är det visserligen fråga om en nedtrappning i de kommuner där bostadsläget är i balans eller där man har överskott på lägenheter. Men fortfarande ger man även i de kommunerna möjlighet till stimulans för ett ytterligare ökat byggande utöver det planerade. Dessutom är bostadsministern generös och säger, att om någon kommun ramlar ur systemet, kan man tänka sig att göra en speciell prövning av ett sådant ärende. SABO:s verkställande direktör Esbjörn Olsson har i ett uttalande till medlemsföretagen varnat för ett ökat bostadsbyggande. Han känner till vilken svår situation SABO-företagen befinner sig i.

Jag tycker det hade varit mycket bättre om bostadsministern hade vidtagit en rad andra åtgärder som inte hade kostat statskassan några pengar men som hade kunnat öka byggandet på ett naturligt sätt: förenklat lånebestäm-
melserna, rensat ut ur bostadsbyråkratin när det gäller normer, råd och anvisningar, infört ägarlägenheter, stimulerat till ett ökat antal bostadsrät-
ter, infört individuell mätning av vatten, värme och el. Sådana åtgärder sänker direkt boendekostnaden. Då kan man naturligtvis få fram ett ökat behov och ett ökat byggande.

Anf. 34 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Det är väl ändå för mycket begärt, Rolf Dahlberg, att jag skulle introducera moderat bostadspolitik med dess från fördelningspolitisk synpunkt så orättvisa konsekvenser.

När det gäller frågan om det ökade bostadsbyggandet är situationen den att behovet är större än efterfrågan. Bostadsstyrelsens petita visar att om vi skall kunna tillgodose behovet, framför allt hos ungdomar som i dag behöver en bostad men har svårt att få den, måste vi skapa viss balans mellan efterfrågan och behov. Det som i dag hindrar bostadsbyggandet är dels att hyreskostnaderna i nyproduktionen är så höga, dels att de som skall bygga är rädda för att stå med tomma lägenheter. För att bringa ned kostnaderna för de nya bostäderna inför vi en hyresrabatt. För att undanröja hindret för kommunerna och de allmännyttiga företagen att sätta i gång byggandet inför vi en treårig uthyrningsgaranti. Jag tror att det finns goda skäl för de åtgärderna.

Hyresrabatten är dessutom faktiskt ett erbjudande. Vi älägger inte någon att utnyttja det. De som sitter i kommunledningarna och i de allmännyttiga bostadsföretagen har säkerligen tillräckligt gott omdöme för att utan

pekpinnar från oss avgöra när de bör använda sig av erbjudandet eller inte.

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

Anf. 35 ROLF DAHLBERG (m):

Herr talman! Självfallet är det för mycket begärt att Hans Gustafsson efter en månad som bostadsminister skall ha accepterat hela det moderata bostadsprogrammet, men jag tänkte att ändå något av det goda som finns i detta borde ha kunnat avspeglats i de förslag som bostadsministern lagt fram. På de områden som jag angivit kan ju bostadsministern inte rimligen ha något emot att förbättringar görs.

Vad sedan beträffar tanken att man på konstlad väg skall locka ungdomar att ta en lägenhet, genom att erbjuda den till reducerat pris under ett par år, vill jag säga att det kommer att göra villervallan ännu värre när de sedan upptäcker att de snart skall betala hela hyran. Med tanke på utvecklingen med sjunkande reallöner är, som jag ser det, förutsättningarna inte speciellt goda för att nå resultat med en sådan politik.

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

Anf. 36 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill bara säga att det är klart att jag på en månad inte har kunnat sätta mig in i alla detaljer, men jag har under den gångna månaden ändå kommit underfund med att moderaternas bostadspolitik var värre än vad jag dessförinnan trodde. Efter ytterligare någon tid kanske jag blir på det klara med att den är helt omöjlig.

När det sedan gäller frågan om ungdomarna är det i dag utomordentligt svårt för dessa, med de löner som de har, att efterfråga en nyuppförd bostad, om de måste betala hela kostnaden för denna. Det är rimligt att vi hjälper ungdomarna att få en bostad, och det är nu fråga om ett försök att åstadkomma detta. Jag skall gärna medge att det hade varit bra, om samhällsekonomin hade tillåtit oss att gå ett stycke längre. Den nu gjorda avvägningen har tillkommit med hänsyn till de förutsättningar som föreligger.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1982/83:8 och fråga 1982/83:66 om åtgärder mot hyreshöjningar, m. m.

Anf. 37 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Tore Claeson har ställt följande frågor till mig:

1. Är regeringen nu beredd att överväga eller föreslå att det allmänna prisstoppet utvidgas till att omfatta även hyrorna?

2. Kommer regeringen att inför årsskiftet 1982-1983 föreslå någon form av riktat statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen i syfte att förhindra nya hyreshöjningar i befintliga hyreshus?

3. När avser regeringen att komma med förslag om att återinföra någon

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

form av underhålls- och hyresförlustlån till allmännyttiga bostadsföretag?

4. Har regeringen för avsikt att lägga fram förslag om att undanta allmännyttans bostadslån från årliga och/eller extra upptrappningar av räntenivån?

5. Tänker regeringen föreslå några förändringar av gällande bostadsbidrag i syfte att förbättra dessa och ge flera hushåll möjlighet till bidrag?

6. Vilka åtgärder tänker regeringen vidta för att stoppa eller kraftigt begränsa kostnadsökningarna för framför allt de allmännyttiga bostadsföretagens nyproduktion?

Bo Finnkvist har ställt följande fråga till mig:

Avser regeringen att vidta åtgärder för ekonomiskt stöd till kommuner och allmännyttiga bostadsföretag vad avser outhyrda lägenheter och ombyggnad av äldre bostadslägenheter i krislän som Värmland?

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

På Tore Claesons första fråga är mitt svar nej.

De två följande frågorna vill jag besvara i ett sammanhang.

Jag har i min anmälan till den proposition om ekonomisk-politiska åtgärder som nyligen överlämnades till riksdagen (prop. 1982/83:50 bil. 5) redogjort för att underhållslån kommer att kunna erhållas på kapitalmarknaden under år 1983. En kreditvolym på inemot 900 milj. kr. kommer att stå till förfogande för utlåning till alla statligt belånade hyreshus som har färdigställts under perioden 1958–1975. Lånen skall amorteras på 15 år enligt annuitetsprincipen. Marknadsränta skall gälla för lånen. De allmännyttiga bostadsföretagen skall enligt regeringens förslag kunna få räntebidrag för dessa lån. Under det första året av lånetiden skall den garanterade räntan vara 7,5 %. Den skall därefter trappas upp med 0,5 procentenheter per år.

Vidare har regeringen i den nyssnämnda propositionen föreslagit att statliga garantier skall lämnas för hyresförluster i vissa nybyggda hyres- och bostadsrättshus under tre år från det att lägenheterna blir inflyttningsklara. Garantierna skall gälla sådana lägenheter som börjar byggas i slutet av innevarande år och under åren 1983 och 1984 och som omfattas av regeringens förslag om hyresrabatter. Garantierna har föreslagits få formen av lån som skall vara ränte- och amorteringsfria under tre år. Möjligheter bör finnas att medge fortsatt ränte- och amorteringsfrihet eller att efterge hela lånet.

Vad gäller problemet med outhyrda lägenheter i bostadsbeståndet, som har tagits upp av både Tore Claeson och Bo Finnkvist, vill jag redovisa att regeringen i samma proposition har lagt fram förslag till åtgärder i bostadsområden med stor andel outhyrda lägenheter. För att underlätta att outhyrda lägenheter utnyttjas och byggs om till lokaler skall särskilda låneregler införas. Bostadslånet och räntebidraget skall få behållas när lägenheterna utnyttjas för andra ändamål. Vidare skall ett särskilt statligt lån kunna lämnas när lägenheter byggs om också till annat än boendeservicelokaler, t. ex. kontor och verkstäder. Till bostadsföretag som har haft ett stort antal outhyrda lägenheter under lång tid skall ett speciellt stöd kunna lämnas.

Eftersom svårigheterna med outhyrda lägenheter främst har drabbat allmännyttiga bostadsföretag, blir det också de som i första hand kommer att dra nytta av de åtgärder som regeringen har föreslagit.

På Tore Claesons fjärde fråga vill jag svara att jag har gjort den bedömningen ått underhållslån med den utformning som jag nyss redogjorde för nu är att föredra framför att ändra de regler för extra upptrappningar av de garanterade räntorna som riksdagen beslutade i våras (prop. 1981/82:124 bil. 1, CU 26, rskr 350).

Vad gäller frågan om bostadsbidragen vill jag säga följande. Riksdagen beslöt i våras (prop. 1981/82:124 bil. 1, CU 26, rskr 350) om en viss real ökning av bostadsbidragen. Någon ytterligare höjning avser regeringen inte att föreslå för år 1983. Jag vill dock erinra om att regeringen nyligen har föreslagit riksdagen (prop. 1982/83:55 bil. 1) en höjning såväl av de allmänna barnbidragen som av flerbarnstilläggen. Till frågan om bostadsbidragen för år 1984 återkommer jag vid min anmälan till nästa års budgetproposition.

Som svar på Tore Claesons sista fråga ber jag att få hänvisa till det förslag om statsbidrag till tillfälliga hyresrabatter för ny- och ombyggda lägenheter som regeringen nyligen har presenterat för riksdagen (prop. 1982/83:50 bil. 5). Statsbidrag skall lämnas med maximalt 60 kr./m². Statens utgifter för bidragen är beräknade till totalt 1,2 miljarder kronor. Vid min anmälan till denna proposition underströk jag att det är nödvändigt att kostnadskontrollen skärps i långivningen, så att inte hyresrabatterna medför en allmän höjning av kostnads- och prisnivån i bostadsbyggandet. Jag nämnde också att jag avser att föreslå regeringen vissa åtgärder i detta syfte.

Anf. 38 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min interpellation, ett i många stycken positivt och ganska utförligt svar. Jag skall försöka att här göra en värdering av det.

Ett ökat stöd till hyresgästerna, stopp för hyreshöjningarna och rättvisa i boendet är vad hundratusentals hyresgäster hoppas på och förväntar sig av den nya regeringen och riksdagsmajoriteten. Både socialdemokrater och kommunister gick till val på en annan bostadspolitik än den som borgarna bedrivit. Olika löften och utfästelser gavs om bl. a. ökat bostadsbyggande och ökat ekonomiskt stöd till nyproduktion, underhåll och allmännyttiga bostadsföretag för att kraftigt begränsa hyreshöjningarna eller stoppa dem.

I regeringsdeklarationen talas det om en beslutsam kamp mot inflationen och att man skall dämpa kostnadsutvecklingen och motverka spekulationsökningen. För att begränsa prisökningarna i samband med devalveringen infördes ett allmänt prisstopp. Detta borde, enligt vpk:s mening, utvidgas till att omfatta även hyrorna och gälla hela året 1983 i avvaktan på andra bostadspolitiska åtgärder. Ett hyresstopp är motiverat bl. a. mot bakgrund av att hyrorna har ökat snabbare än inflationen, att bostadsbidragens realvärde har försämrats och att antalet hushåll med bostadsbidrag har halverats sedan år 1975.

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

Regeringens beslut om en 16-procentig devalvering kom – som jag också sagt i interpellationen – som en kallusch för de svenska lönarbetarna. Efter sex år av successiva reallönesänkningar försämras i ett slag det ekonomiska läget för de arbetande. Nya stora hyreshöjningskrav på upp till 300 kr. per månad för en trerumslägenhet hotar att ännu mer urholka levnadsstandarden. Devalveringens effekter i form av bl. a. högre boendekostnader ger nu ökad tyngd åt kraven om att stoppa hyresutvecklingen och pressa ned hyrorna.

I årets valrörelse talades från socialdemokratiskt håll om att den ekonomiska rättvisan inom boendet skall förbättras och att ett rimligare förhållande mellan löner, boendekostnader och priser i övrigt skall åstadkommas. Av svar på frågor från bl. a. hyresgästföreningen framgick att en socialdemokratisk regering skulle vara beredd att anslå mellan 700 och 800 milj. kr. för att stoppa den hittillsvarande hyresutvecklingen i både det äldre bostadsbeståndet och nyproduktionen.

Vpk var och är överens med socialdemokraterna om detta och menar att det allra viktigaste nu är att så fort som möjligt fatta beslut och vidta åtgärder som innebär att mera och billigare pengar ställs till förfogande genom riktat stöd i olika former till de allmännyttiga bostadsföretagen. För att åstadkomma socialt acceptabla hyror måste en omfördelning ske av samhällets bostadsstöd, från ägar- till hyressektorn.

En omfördelning av samhällets bostadsstöd genom att minska de mest gynnade villaägarnas skattesubventioner med bara en fjärdedel ger tillräckligt utrymme för stora hyressänkningar. Det skulle då främst drabba rika villaägare med höga inkomster, förmögenheter och stora ränteavdrag, dvs. den del av villaägarna som beräknas utgöra mindre än en fjärdedel men tillgodogör sig mer än tre fjärdedelar av villaägarsektorns skattesubventioner.

Under 1970-talet har det förts en bostadspolitik som inte har tagit tillräcklig hänsyn till vikten av att uppnå ekonomisk likställighet mellan olika upplåtelseformer. Därför har de bostadspolitiska effekterna via beskattningen fortsatt att växa i en riktning som betytt ökade orättvisor. Det har som bekant inneburit att de största inkomsttagarna får de största skattesänkningarna. Genom inflationen har de stora låntagarna och de med ägda hus gynnats, och orättvisorna på bostadsområdet har blivit större.

Den bostadspolitik som nu måste föras får inte längre – som varit fallet under både socialdemokratiska och borgerliga regeringar under 1970- och 1980-talet – utgå från som något självklart att ägande och förvaltande av bostadsfastigheter alltid skall bära sig och gå med vinst. Sådana tankegångar är enligt min mening inte förenliga med en riktig bostadspolitisk målsättning. I regeringens nyligen framlagda proposition 1982/83:50 kan man tyvärr utläsa en tveksamhet om detta, då man exempelvis anfört att syftet med införande av hyreshusavgift inte är att försämbra resultatet av fastighetsförvaltningen utan att balansera en väntad allmän hyreshöjning!

Herr talman! Bakgrunden till min interpellation har med detta och med interpellationstexten i övrigt redovisats. Hyresgästerna får allt större

ekonomiska svårigheter. Det blir allt svårare att klara hyran. Bostadsföretagens fordringar på obetalda hyror ökar allt hastigare liksom antalet begärda vräkningar på grund av utebliven hyresbetalning. En allt större del av socialkostnaderna går till att klara det som nu närmast kan betecknas som hyresutplundring. Även familjer med förhållandevis goda inkomster hamnar i en mycket besvärlig ekonomisk situation. Hyran fortsätter att ta en allt större del av lönen, och den utvecklingen kan enligt min mening inte få fortsätta.

Omkring 600 000 hushåll hos allmännyttan och ca 400 000 hos privata hyresvärdar berörs direkt eller indirekt av de hyresförhandlingar som pågår. Hyreshöjningskraven ligger i allmänhet på mellan 20 och 40 kr. per kvadratmeter och år eller mellan 125 och 250 kr. per månad för en trerummare på 75 m². Det finns både lägre – ca 15 kr. – och högre – ca 55 kr. – höjningskrav, men i genomsnitt rör sig kraven troligen om ca 35 kr. per kvadratmeter eller över 200 kr. per månad.

Ett borttagande av enbart extraupptrappningen av den garanterade räntan skulle minska kraven med minst 5 kr. per m² eller över 30 kr. per månad.

Underhållslånens återinförande kan minska höjningarna med upp till 10 kr. per m² eller drygt 60 kr. per månad.

Hyresförlustlån kan för vissa bostadsföretags hyresgäster också betyda minskade krav på mellan 5 och 10 kr. per m².

Tillsammans kan de här tre åtgärderna minska hyreskraven för år 1983 med mellan 15 och 25 kr. per m² eller med omkring 100–150 kr. per månad. Det som blir kvar av höjningskraven efter hårda förhandlingar och prutningar torde i genomsnitt bli minst 15 kr. per m² eller omkring 100 kr. per månad för normallägenheten.

För att klara hyreshöjningskrav av den storleksordningen behövs ett särskilt statligt stöd till de allmännyttiga bostadsföretagen om uppskattningsvis 750–800 milj. kr. Sådant stöd kan t. ex. ges i form av ränte- och amorteringsfria lån av en storleksordning som svarar mot hyreshöjningsbehovet efter slutförda förhandlingar. Jag har närmare uppehållit mig vid dessa problem i min interpellation. Jag skall därför inte upprepa mina synpunkter här.

Av interpellationssvaret och regeringens förslag i proposition 50 att döma förefaller det som att ett stöd till hyresgästerna för 1983 kommer att bli synnerligen begränsat.

Underhållslån kommer att kunna erhållas under 1983. Det är inte några statliga lån i tidigare utformning utan lån som skall få tas upp på kapitalmarknaden till s. k. marknadsränta men med särskilda räntebidrag för de allmännyttiga bostadsföretagen – och det är bra. Detta kan betyda en begränsning av hyreskraven med, högt räknat, 10 kr. per m².

Vidare föreslås ett särskilt stöd – ett slags hyresförlustlån – för ombyggnad av outhyrda lägenheter och till företag som en längre tid haft problem med outhyrda lägenheter. För de företag det gäller betyder det att kraven gentemot hyresgästerna minskas med 5 kr. eller något mer per m².

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

Förslagen i proposition 50 om temporära hyresrabatter och hyresförlustgaranti gäller som bekant för ombyggnad och nybyggnad och påverkar inte hyrorna för nästa år. Dessutom sägs i förslaget om hyresrabatter att de inte skall få påverka bruksvärdeshyrorna utan skall räknas bort då det gäller s. k. jämförelsehyror.

I interpellationssvaret sägs beträffande min fråga om de årliga och extra upptrappningarna av räntenivån att den bedömningen har gjorts att underhållslån i den utformning som föreslås är att föredra framför ändringar av reglerna för extra upptrappning av de garanterade räntorna. Det ena goda borde inte förskjuta det andra. Som framgår av proposition 50 betyder den extra upptrappningen av den garanterade räntan – som varken vpk eller socialdemokraterna accepterade i det skick den genomdrevs av borgarna i våras – hyreshöjningar på mellan 35 och 100 kr. per månad under 1983. Jag vill också gärna säga att det förvånar mig att inte regeringen nu upprepar det krav som i våras fanns från socialdemokratiskt håll om att man i varje fall skulle halvera den extra upptrappningen och i stället använda de pengarna för att sänka kostnaderna i nyproduktionen. Så är nu inte fallet.

I propositionen studerar man inte möjligheten att öka räntebidragen och slopa den extra upptrappningen utan bara möjligheten att åstadkomma en budgetförstärkning genom ytterligare minskning av räntebidragen. Slutsatsen blir att man nu anser det olämpligt att ytterligare minska räntebidragen.

Herr talman! För att klara utgifterna för ett ettårigt underhållslån, stöd till outhyrda lägenheter, temporära hyresrabatter och förlustgarantier för nybyggda och ombyggda lägenheter, en något ökad satsning på förbättrad boendemiljö och bidrag till vissa energibesparande åtgärder, föreslås införande av en hyreshusavgift i ungefär samma tappning som den mittenregeringen drog tillbaka i våras.

Liksom tidigare tycker vi från vpk:s sida att det är bra att avgiften införs, och vi delar uppfattningen att den skall ges en ökad omfattning jämfört med enligt Birgit Friggebos förslag. Liksom tidigare anser vpk emellertid inte att allmännyttiga företags äldre hus skall tas med bland de hus som skall omfattas av den föreslagna avgiften. Däremot måste man fråga sig varför alla fastigheter med mindre än tre lägenheter undantas – vad är det för rättvisa i att begränsa omfördelningen bland bostadskonsumenter bara till flerbostadshusen?

I allmännyttans äldre hus har ju f. ö. sedan många år tillbaka tillämpats en hyresutjämning, som betytt att man burit en stor del av kostnaderna för nyproduktion. Dessa hyresgäster omfattas alltså redan av ett system för kostnadsutjämning. Med den utformning hyreshusavgiften har i förslaget, betyder detta att man ger med ena handen – underhållslån med garanterad ränta – men tar tillbaka med andra handen, en hyreshusavgift som i många fall blir nästan lika stor och kännbar.

Herr talman! Det är svårt att med utgångspunkt från interpellationssvaret och den regeringsproposition som det bl. a. hänvisas till i svaret, och som jag också har uppehållit mig rätt mycket vid, få klart för sig vari det ökade stödet

till landets hyresgäster består och vilken omfattning det får år 1983. Det är det som är intressant för hyresgästerna. Det som nu främst intresserar är vilka satsningar som görs för att bromsa hyreshöjningarna under nästa år. Även om hyresgästerna till nöds kan förstå att de trots tidigare smällar måste vara med och ta stötar för devalveringseffekterna, så förväntar sig nu många som röstade bort borgarna från regering och riksdagsmajoritet att få konkreta belägg för en annan och en rättvisare bostadspolitik.

Kan bostadsministern tala om hur stor nettosatsningen från statens sida blir under nästa år när det gäller att stoppa eller kraftigt begränsa hyreshöjningarna? Kan bostadsministern säga det bara på ett ungefär, på ett hundratal miljoner kronor när och vad detta kan betyda i minskade hyreskrav? Det är mycket svårt att få en uppfattning om det med utgångspunkt från interpellationssvaret och den proposition som det hänvisas till.

Jag vill gärna säga att jag tycker det är positivt med förslagen om underhållslån, hyresrabatter och förlustgarantier, med stöd till outhyrda lägenheter, förbättringar av boendemiljön och bidrag till energibesparande åtgärder. Det är positivt och bra. Det är positivt med hyreshusavgift för att finansiera detta, men frågan är: Kan innehållet i dessa förslag åstadkomma de nödvändiga förbättringarna och lättnaderna för hyresgästerna? Det är ju det som är den helt avgörande frågan.

Varför finns det inga förslag till minskade orättvisor genom en omfördelning mellan ägda och hyrda bostäder? Räcker inte hyreshusavgiften, tillsammans med de genom den kraftiga nedgången i bostadsbyggandet kraftigt minskade anspråken på räntebidrag, till för att finansiera större insatser, som kan åstadkomma ett temporärt hyresstopp för 1983? Det är frågor som inte bara jag utan många av landets övriga hyresgäster ställer sig och gärna vill ha svar på.

Bostadsministern har svarat kategoriskt nej på min fråga om regeringen är beredd att överväga eller föreslå att det allmänna prisstoppet utvidgas till att omfatta även hyrorna. Anser regeringen alltså att ett prisstopp på hyrorna är mindre välmotiverat än det är för andra nyttigheter och varor?

Låt mig till sist, herr talman, göra ett par kommentarer till svaret beträffande bostadsbidragen. Den ekonomiska politik som förts under den borgerliga regeringstiden har lett till kraftiga försämringar för de svaga hushållen här i landet. Ökade bostadshyror och minskade reallöner gör att allt fler behöver stöd till sin försörjning. Därmed ökar kraven på bostadsbidrag, och det är angeläget att snabbt undanröja de försämringar som skett, som har urholkat stödet och medfört att hundratusentals hushåll har förlorat sina bidrag.

Anf. 39 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar bostadsministern för svaret på min fråga. I frågan har jag pekat på att man i många kommuner i Värmland och även i övriga landet har drabbats hårt av de problem som uppstått inom industrin. De kommunala bostadsföretagen har i många fall 10 %, eller mer, av sina

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

lägenheter outhyrda. I exempelvis Säffle står 200 av 1 700 lägenheter tomma. I Hagfors är 150 av 1 500 lägenheter outhyrda osv. Det skulle vara mycket orättvist om detta finge slå igenom på hyran. Hyresgästerna är inte skyldiga till att det finns ett stort överskott på lägenheter.

På de orter där jag känner till de här problemen är det helt enkelt så att företagen på orten har minskat arbetsstyrkan eller i värsta fall lagt ned verksamheten. Denna utveckling har inte kunnat förutses. Kommunerna har planerat bostadsbyggandet efter det underlag man fått från näringslivet och sett till att det finns bostäder. Slår prognoserna fel, vilket är fallet i dag, är det inte den som lämnat felaktiga uppgifter som drabbas utan hyresgästerna eller alla skattebetalarna i kommunen.

Det förhållandet, som jag nyss nämnde, att många lägenheter står tomma har givetvis också lett till att byggandet av hyreshus i stort sett har stannat av på berörda orter, samtidigt som investeringarna inom industrin ligger på en mycket låg nivå. Följden har blivit en mycket hög arbetslöshet inom byggnadsarbetarkåren i länet. I oktober var den 14 %, och prognosen för januari pekar på 22 %. Åtgärder som ger bättre ekonomiska förutsättningar för ombyggnader och förbättringar av gamla bostäder är något positivt ur denna synpunkt. Även energisparinsatser och övergång till alternativa uppvärmningssystem kommer att ge jobb. Men i de fallen är man beroende av den kommunala planeringen, och det tar tid att komma i gång med sådana åtgärder.

Sammanfattningsvis kommer de föreslagna åtgärderna att förbättra läget, men i de hårdast drabbade områdena måste ytterligare insatser göras både för att hålla nere hyrorna och för att klara sysselsättningen. Vissa andra möjligheter ställs också i utsikt i propositionen. Jag tänker då i första hand på anslaget på 50 milj. kr.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag framföra en förhoppning om att de hårdast drabbade Värmlandskommunerna får en välvillig behandling när de hör av sig till bostadsministern.

Anf. 40 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Får jag först säga till Bo Finnkvist att jag i långa stycken delar hans synpunkter.

Jag har menat att allmännyttan i alla sammanhang har fått ta ett vidare socialt ansvar än andra upplåtelseformer. Det bör också ta sig uttryck i att allmännyttan, när sådana situationer uppkommer som Bo Finnkvist här redovisat, också kan få stöd, så att man inte på de enskilda orterna måste bära hela den kostnad som hyresförlusterna innebär. Det totala antalet lediga lägenheter hade, om det hade varit jämnt fördelat över landet, inte varit något särskilt stort problem, för då hade kommunen och de allmännyttiga företagen bort bära kostnaderna för detta. Problemet är nu att de ofta är lokaliserade till orter som också har ett retarderande näringsliv.

Det bör från samhällets sida vidtas åtgärder för att försöka både komma till rätta med problemet och lindra belastningen av det. Det finns ett stort antal sådana förslag i propositionen. Man kan t. ex. få bygga om lediga lägenheter

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

till vilket ändamål man vill och få behålla bostadslånen med räntebidrag, och dessutom kan man i viss mån få lån till ombyggnad av de lediga lägenheterna. utöver att staten har möjlighet att gå in och täcka förluster direkt.

Tore Claesons anförande rörde bostadspolitiken över hela dess bredd, både i de kortsiktiga och i de långsiktiga perspektiven. Jag utgår från att Tore Claeson ursäktar om jag inte tar upp alla de frågeställningar som han berörde i sitt inlägg. Jag skall emellertid beröra några av dem, där han delvis följde upp med nya frågor.

Först tog Tore Claeson sitt avstamp i valrörelsen och redovisade vad vi hade sagt och vad hans eget parti hade sagt. Han ville väl nu, om jag förstod honom rätt, snudda vid tanken att de vallöften som var av litet annan karaktär än de övriga fyra inte skulle vara uppfyllda. Till detta vill jag bara säga att den proposition som nu är framlagd enligt min mening innebär att vallöftena – i den mån de nu skall kallas så – är uppfyllda med råge i sammanhanget.

Jag tycker också att Tore Claeson har anledning att uppskatta att det, fyra veckor efter det att regeringen tillträtt, för riksdagen kan föreläggas ett så omfattande förslag på det bostadspolitiska området och som, även om det inte löser alla livets problem, ändå kan medverka till att lösa en hel del.

När det gäller frågan om hyresstopp har jag sagt att vi inte är beredda att överväga något sådant. Jag tycker det är ett slag i luften. Hur skall man kunna ha hyresstopp samtidigt som riksdagen beslutar att trappa upp räntegarantin – för att nu ta ett enda exempel? Ett hyresstopp skulle ju bara leda till att de allmännyttiga bostadsföretagens dåliga ekonomi ytterligare försämrades. Vi får använda andra metoder för att försöka hålla tillbaka kostnadsutvecklingen inom bostadssektorn.

Jag tycker också att förslaget har inneburit att vi har förbättrat rättvisan i boendet. Vi har gjort det genom en omfördelning som Tore Claeson själv rekommenderar. Han beklagar bara att det inte har omfattat alla typer av upplåtelse, t. ex. inte de enskilt ägda småhusen. Min utgångspunkt i detta sammanhang har varit att det föreligger en skatteöverenskommelse för åren 1983–1985, och det kan inte vara rimligt att innan man har satt den i sjön, innan man har kunnat konstatera vilka effekter den får, omedelbart genomföra en ny ändring i ett så väsentligt avsnitt som bostadskostnaden innebär. Jag intog emellertid denna ställning på den tiden jag trodde det fanns en skatteöverenskommelse. När nu folkpartiet och centerpartiet har meddelat att det tydligtvis inte finns någon sådan, kanske jag inte hade behövt känna mig lika bunden av den som jag gjorde när jag lade fram förslaget. Men jag tyckte att i förslagets anda låg att vi inte nu skulle göra någon förändring på detta område.

Sedan vill jag nog säga att när Tore Claeson beskriver effekterna av underskottsavdragen, gör han det i allt väsentligt genom att hänvisa till de nuvarande skattebestämmelserna och inte till de blivande, som ju faktiskt har den fördelen att de begränsar underskottsavdraget till 50 %.

Sedan talade Tore Claeson om hur jobbigt det är med de höga hyrorna och hur svårt folk har att klara dem. På den punkten kan jag inte annat än dela

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

hans uppfattning. Hyrorna tar en allt större del av tillgängligt konsumtionsutrymme i anspråk. Det är påfrestande, eftersom det är fråga om en konsumtion som man har väldigt svårt att göra någonting åt själv annat än totalt byta bostad och bostadsmiljö. Det är naturligtvis besvärligt för många. Men detta är en följd av att vi under senare år haft kraftiga reallönesänkningar, och därmed har den nödvändiga konsumtionen fått ta i anspråk en större del av konsumtionsutrymmet. Det vore ingen konst att komma till rätta med det, och Tore Claeson frågade ju också: Varför tar ni bara underhållslånen; varför påverkar ni inte räntegarantin så som ni har gjort i er motion? Jag skulle kunna be om flera andra åtgärder som skulle medverka till att sänka bostadskostnaderna. Men det är ju på det sättet att vi måste arbeta med tillgängligt statsfinansiellt utrymme. Jag kan försäkra Tore Claeson att redan det att i det statsfinansiella läge som vi har vidta så pass kraftfulla åtgärder som vi gör är en betydande ansträngning.

Vidare frågade Tore Claeson mig vilken inverkan de förslag som nu framläggs kommer att få på hyreskostnaderna under 1983. Det är en rent omöjlig fråga att svara på. Jag har redovisat på någon punkt att hyresrabatterna för nybyggnader och ombyggnader innebär en insats på 1,3 miljarder de kommande åren. Jag har visat på beträffande underhållslånen att det ställs 900 miljoner till förfogande och att det är en räntegaranti. Vi satsar på hyresgaranti, hyresförlustlån o. d.

Men till syvende og sidst beror det på vilken effekt det här får på hyrorna – det blir avgörande för vilken överenskommelse parterna träffar i hyresförhandlingarna. De har olika valmöjligheter i det sammanhanget. De kan å ena sidan säga att underhållslånen skall betala den avsättning som finns i redan inräknade hyreskalkyler. Å andra sidan kan de säga att underhållslånen skall användas för att betala ett extra insatt underhållsarbete under 1983. Till syvende og sidst vilar det på parterna att bestämma hur de vill utnyttja de resurser som ställs till förfogande.

Min förhoppning är att de förslag som nu föreligger och som jag delvis har redovisat i mitt svar skall medverka till dels att vi kan hålla byggnadsverksamheten uppe, dels att vi kan åstadkomma den ombyggnad av lägenheter som behövs, dels att vi kan klara en del av det eftersatta underhållet, dels att vi kan klara hyresförlusterna, dels att hyresökningen blir mindre än vad den eljest skulle behöva bli.

När Tore Claeson i inledningen av sitt anförande hänvisade till devalveringens effekter på hyrorna vill jag säga att devalveringen inte är något avgörande problem. Hade det bara varit att komma till rätta med det, hade det inte varit så farligt. Problemet är ju att det genom de åtgärder som tidigare vidtagits i och med den allmänna kostnadsutvecklingen finns krav på betydande hyreshöjningar utöver dem som påverkas av devalveringen. Det betyder i detta sammanhang inte mer än en fjärdedel av vad kostnadsökningarna i övrigt medför.

Jag vill inte säga att det här är någon slutgiltig lösning. Detta är självfallet inte inledningen till en ny bostadspolitik. Jag har redovisat i propositionen och i andra sammanhang att vi skall, hoppas jag, redan om någon vecka

tillsätta ny bostadssocial utredning, som förhoppningsvis skall vara färdig våren 1984. Utredningen skall få i uppgift att överväga en hel del av de bostadspolitiska frågor som Tore Claeson tog upp i sitt anförande.

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

Anf. 41 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Jag tycker att det svar på frågan som jag har fått av bostadsministern och de kommentarer som han lämnade till mitt inlägg tyder på en positiv inställning till det problem som jag tagit upp beträffande tomma lägenheter.

Jag vill tillägga att detta problem i dag är i växande på de orter som jag förut nämnde och i all synnerhet på många bruksorter. Ombyggnad till kontor och verkstäder kommer troligtvis att ske i mycket liten utsträckning. Ombyggnad och förbättringar av gamla lägenheter kan däremot säkert skapa mycket sysselsättning.

Vi får se hur långt vi kommer med de föreslagna åtgärderna. Det finns ju möjligheter att komma igen.

Anf. 42 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Låt mig först säga att jag betraktar de flesta av de åtgärder som föreslagits i regeringens proposition nr 50 som positiva, ehuru de är alltför begränsade i den meningen att de får ingen eller nästan ingen effekt då det gäller boendekostnaderna för 1983. Och diskussionen under valrörelsen gällde i allra högsta grad vilka insatser de olika partierna var beredda att göra för att begränsa hyreshöjningarna för 1983. Därför är det intressant att försöka klara ut vilka effekterna kan bli av de förslag som nu läggs fram.

Bostadsministern säger att vallöften angående bostadspolitiken enligt hans mening har hållits, t. o. m. med råge, som han sade. Ja, om man ser det hela i perspektivet fram till 1985, är det möjligt att man kan konstatera att vallöften har hållits. Men jag kommer tillbaka till frågan: Vad blir det för effekt nästa år? På vilket sätt kan åtgärderna underlätta de hyresförhandlingar som nu pågår och begränsa de aktuella hyreshöjningarna?

Jag tog upp ett resonemang om hyreshusavgifterna och undrade varför inte alla fastigheter med mindre än tre hushåll omfattas av den avgiften. Bostadsministern hänvisade bl. a. till den förändring som kommer att ske beträffande underskottsavdragen, att de begränsas till 50 %. Då är vi tillbaka vid det jag nyss berörde: det gäller för år 1985. För år 1983 begränsas underskottsavdragen – om mina undersökningar har lett fram till rätt besked – till 74 %. Då kan bostadsministern säga: Det är ändå en framgång, eftersom det nu finns möjlighet att dra av ungefär 85 %.

Men den här ändringen räcker inte för att man skall komma någon ordentlig bit på väg då det gäller att åstadkomma en utjämning och större rättvisa mellan olika upplåtelseformer. Det borde därför enligt min mening ha funnits med ytterligare förslag i det här sammanhanget.

Här är det inte heller någon statsfinansiell fråga. Det kostar ju inte staten något att ta medel från de rika – villaägare och andra som har råd att betala mer – och använda de pengarna för att dämpa hyrorna för hyresgästerna. Det

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

är inte en statsfinansiell fråga på det sätt som bostadsministern utvecklade här förut. Det handlar i det fallet om en omfördelning, om att ta av dem som är otillbörligt gynnade på bostadsmarknaden och använda de medlen för att dämpa svårigheterna för dem som ligger allra sämst till.

Jag är naturligtvis på det klara med att man måste arbeta inom tillgängligt statsfinansiellt utrymme och har förståelse för att bostadsministern hänvisar till det. Men det jag frågade var om man kan tänka sig att använda det man får in i hyreshusavgift för 1983 och de pengar som man får genom de minskade anspråken i fråga om räntebidrag som redan finns budgeterade – de blir ju också ett "plus" i det här sammanhanget – för att stoppa den nuvarande hyresutvecklingen. De pengarna skulle tillsammans med de övriga åtgärderna räcka för att göra det. Det vore intressant att få ett svar på den frågan. Jag begärde här inte preciseringar som gick alltför långt, utan jag talade om belopp på hundratals miljoner kronor när, och de borde väl vara möjliga att ange. Jag har försökt att räkna fram det här, och jag kan säga att det såvitt jag kan se handlar om ungefär 300 milj. kr. Det är de satsningar som staten gör för år 1983 enligt de förslag som nu föreligger. Men man räknar med att få in 790 miljoner genom hyreshusavgiften, och sedan är frågan vad de minskade anspråken när det gäller räntebidragen på grund av den kraftiga nedgången i byggandet kan betyda – det kan kanske betyda 100 miljoner. Man skulle alltså kunna komma fram till att det här finns ytterligare 500–600 miljoner som kunde satsas för att stoppa hyresutvecklingen.

Jag vill upprepa den fråga jag ställde, och jag vill nog också begära att bostadsministern försöker att åtminstone ungefärligt ange hur stort statens stöd till hyressektorn kan bli. Då kan man sedan räkna om detta, så att man ser vad det kan betyda i de hyresförhandlingar som nu pågår.

Anf. 43 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Tore Claeson säger att förslagen nästan inte får någon effekt på 1983 års hyror. Men det är väl bättre att vi studerar det när hyresförhandlingarna är klara, då vi får svart på vitt och ser vad det har betytt. Jag tror inte att vare sig Tore Claeson eller jag kan avgöra det i dag. Det finns möjligheter att förslagen kan medföra betydande sänkningar av hyreskostnaderna, men det finns också möjligheter att sänkningarna blir mindre omfattande. Til syvende og sidst är detta en fråga för förhandlingarna mellan parterna, som jag nyss har redovisat.

När det gäller villorna har jag tidigare svarat Tore Claeson på den frågan. Man kan naturligtvis inte införa ett system med hyreshusavgift eller liknande som gäller bara för ett enda år, utan man måste i så fall utgå från att systemet skall gälla i varje fall fram till 1985. Att införa ett sådant system parallellt med en kraftig omläggning av hela beskattningen anser jag inte heller vara lämpligt. Jag tycker att det ofta är en förenklad diskussion om bostadspolitiken som förs, när man framställer det som om villaägarna har en i alla avseenden utomordentligt gynnad situation i förhållande till dem som bor i hyreslägenheter. Det finns villaägare som kämpar utomordentligt hårt för att överleva, liksom det finns hyresgäster som gör det. Men det finns också

hyresgäster som har en väldigt bra situation, och det finns villaägare som är gynnade. Den bostadssociala utredning som vi skall tillsätta får bl. a. till uppgift att försöka klargöra hur den aktuella situationen är när det gäller olika typer av upplåtelseformer. När vi får ett material som är tillräckligt för att belysa detta, får vi också möjligheter att ta ställning till vilka åtgärder som erfordras. Även om vi efter fyra veckor i regeringsställning inte är beredda att föreslå alla åtgärder som kan gälla för framtiden, har vi ju goda möjligheter att återkomma till den här diskussionen i andra sammanhang.

Tore Claeson menar vidare att den minskade efterfrågan på räntebidrag kommer att ge medel som skulle kunna användas för ytterligare insatser. Men tyvärr är det så att även om det byggs förhållandevis litet, så ökar räntebidragen oerhört snabbt. Om jag minns rätt är skillnaden mellan detta budgetår och nästa budgetår i statsbudgeten när det gäller räntebidragen ungefär 1 miljard kronor i ökade kostnader, och det finns inte särskilt mycket pengar att fördela till andra stödinsatser.

Tore Claeson vill veta hur mycket det här paketet kostar. Vi har redovisat detta i propositionen, och därav får var och en dra slutsatser. Tore Claeson vill också veta vilket stöd som finns för hyresgästerna för 1983, om jag har förstått honom rätt. Jag har upprepade gånger sagt att det beror på hur man vill använda de insatser som görs – hur man vill använda underhållslånen på 900 miljoner med garanterad ränta på 7,5 %. Det beror på hur man vill räkna när det gäller frågan om de ramar som ställs till förfogande. Om det här förslaget skulle få till effekt att vi bygger 4 000–5 000 lägenheter mer än vi eljest skulle göra, skulle kravet på räntegarantier och ökade statliga insatser flera gånger om överstiga de belopp som flyter in genom hyreshusavgifterna. Det är till syvende og sist en fråga om hur man vill räkna i det här sammanhanget, och hur man disponerar de resurser som finns redovisade i propositionen.

Anf. 44 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag håller med bostadsministern då det gäller resonemanget om villaägarna. Jag har aldrig i något sammanhang gett en beskrivning som innebär att jag har dragit alla villaägarna över en kam. Tvärtom har jag varit väldigt noga med att betona att de största orättvisorna på bostadsmarknaden finns inom villaägarsektorn och att det är angeläget att man rättar till dem med hjälp av olika metoder – genom begränsning av räntecavdrag, genom höjd realisationsvinstbeskattning och andra förslag som vi från vpk i olika sammanhang har lagt fram.

Med beaktande av att det finns villaägare som har det väldigt svårt och att det finns hyresgäster som har det mer eller mindre svårt, som bostadsministern sade, utgår det från samhällets sida i genomsnitt stöd på ungefär 13 000 kr. till varje villaägare och 4 800 kr. till övriga bostadskonsumenter som inte bor på det sättet. Redan detta visar att det inte är särdeles rättvist ställt på det här området och att det skulle finnas anledning att snabbt vidta åtgärder för att rätta till detta.

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
hyreshöjningar,
m. m.*

De pengar som nu kan disponeras av bostadsföretagen för att dämpa hyreshöjningarna under 1983 är väldigt begränsade. Hur mycket bostadsföretaget än väljer i det sammanhanget för att utnyttja det ena eller det andra så blir summan av kardemumman ändå inte mera än att man möjligen med maximalt utnyttjande under de bästa betingelserna för ett bostadsföretag kan krypa ned till ungefär hälften av de krav på prishöjningar som föreligger. Det är tveksamt hur mycket man sedan kan pruta bort.

Även jag råkar ha varit med under ganska många år i de här förhandlingarna och vet hur pass hårda de är, hur väl man är från år utnyttjar möjligheterna till prutningar, och jag vet att utrymmet blir allt mindre. De förslag som regeringen nu lägger fram och som kan betyda någonting för bostadsföretagen är helt otillräckliga för att stoppa den nuvarande hyresutvecklingen och kraftigt begränsa hyreshöjningarna. Det är att beklaga att utformningen av förslagen i propositionen inte har blivit sådan att de har fått mer positiva effekter för hyresgästerna. Men till detta, herr talman, får vi också säkert tillfälle att återkomma både motionsledes, i utskottsbehandling och i kommande riksdagsdebatter.

Anf. 45 Bostadsministern HANS GUSTAFSSON:

Herr talman! Jag vill bara helt kort säga till Tore Claeson, att jag inte har påstått att det finns ett rättvist förhållande mellan olika upplåtelseformer. Jag har redovisat att det nu företas en del åtgärder i syfte att åstadkomma större rättvisa genom att underskottsavdragen begränsas så att man i fortsättningen inte kan få 85 % av sina kostnader betalda via skatten. Vi skall sedan se på hur fördelningen är mellan de olika upplåtelseformerna och göra detta så snabbt som möjligt och därav dra våra slutsatser. När Tore Claeson säger att detta skulle kunna innebära att hyreshöjningarna kommer att begränsas till hälften, tycker jag att det är det bästa alternativet av dem man har begärt. Om Tore Claeson vill räkna om den siffran i förhållande till kvadratmeter lägenhetsyta i flerbostadshus och om han då räknar med att hälften av den begärda ökningen ligger mellan 15 och 20 kr. kommer Tore Claeson att kunna konstatera att detta är en mycket kraftfull insats som vida överstiger intäkterna från hyreshusavgiften.

Anf. 46 TORE CLAESON (vpk):

Herr talman! Jag avser inte att ytterligare förlänga denna debatt, men jag måste replikera på det sista bostadsministern sade.

Det han sade betyder inte att staten satsar så mycket pengar att man kan komma ner till hälften av hyreskraven. Men man kan genom att utnyttja de möjligheter som ges i förslagen i propositionen ändå komma fram till det. Kvar står att jag tyvärr måste konstatera att jag inte har fått något svar på frågan om hur stort bostadsministern uppskattar att det statliga stödet för 1983 i reda pengar kan bli. Jag hoppas att vi under kommande behandling av propositionen verkligen kommer till klarhet om detta. Jag har försökt, men jag har inte lyckats komma till klarhet. Jag har ändå sysslat med bostadspolitik under ganska många år, deltagit i förhandlingsverksamhet och

efter bästa förmåga sökt sätta mig in i alla de snårigheter och problem som är förenade med den bostadspolitik som vi har i detta land.

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

Överläggningen var härmed avslutad.

*Om hemsjuk-
vården*

9 § Svar på fråga 1982/83:73 om hemsjukvården

Anf. 47 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Blenda Littmarck har frågat mig om jag delar den uppfattning som redovisats i en tidningsartikel där jämställdhetsministern Anita Gradin skulle ha tagit avstånd från utvecklingen mot ökad hemsjukvård genom att uttala att det socialdemokratiska kvinnoförbundet upplever det som ett hot att sjukvårdshuvudmännen vill satsa mer på vård och omsorg av de äldre i hemmet, och vidare att detta leder tanken till s. k. hemmadöttrar.

Citatet är en del av ett längre resonemang om vikten av att hävda kvinnors rätt till arbete och ekonomiskt oberoende, särskilt i tider av ekonomisk tillbakagång, och innebär inte ett avståndstagande till hemsjukvård.

Jag anser att sjukvård i hemmet kan vara ett bra alternativ till institutionsvård. Det är viktigt att patienter som vill vårdas hemma får möjlighet till detta. Det är då väsentligt att de också får den medicinska vård och den sociala service de behöver. Vård i hemmet får t. ex. inte leda till att möjligheter till rehabilitering inte tas till vara. Detta är särskilt viktigt för yngre långtidssjuka.

Hemsjukvården har utvecklats mycket under senare år vad gäller både omfattning och kvalitet. Vården har i regel förbättrats i medicinskt hänseende och kompletterats med ökad social service från kommunerna. Jag anser att detta är mycket positivt.

En utbyggd hemsjukvård som innebär att patienter får en god medicinsk och social service står enligt min mening inte i motsatsförhållande till kraven på kvinnors rätt till arbete och ekonomiskt oberoende. Det skulle däremot en ensidig satsning på anhöriga vårdare göra.

Anf. 48 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag skall be att få tacka statsrådet för svaret.

Anledningen till att jag ställde den här frågan var chocken som jag upplevde när jag läste intervjun med Anita Gradin. Jag har läst hela intervjun. Många chockade har vänt sig till mig. Vi upplevde det som ett totalt hjärtlöst avvisande av vård i hemmet när den utförts inom familjen. Det lät som ett iskallt grupptänkande där de svagaste, de gamla, skuffades undan på grund av en idiotisk filosofi, nämligen att det medför jämställdhet var än man arbetar bara det inte sker inom det egna hemmet.

Skall man nu psyka dem som vill sköta sina gamla, så som man har gjort med mödrar som ville stanna hemma hos sina barn? Skall man inte ens få göra det mot betalning? Måste man byta ut sina föräldrar mot grannarnas, så att

Måndagen den
15 november 1982

*Om hemsjuk-
vården*

man arbetar utom hemmet? Skall de gamla få någonting att säga till om i det här sammanhanget?

Det var så vi upplevde det här. Därför var det angeläget att få sjukvårdsministrarnas syn på saken och nu undrar jag: Fick jag den? Det är egentligen tvelaktigt. Svaret var ganska smart.

Vi tycker bägge att hemsjukvård kan vara bra, och vi vill bägge ha högsta kvalitet på den. Såvitt jag vet är det ingen som ensidigt vill satsa på systemet att anhöriga skall vara vårdare. Vi vill ha en valfrihet och därför frågar jag igen: Kommer statsrådet att motverka eller att underlätta för anhöriga som så önskar att själva ta hand om sina gamla?

Anf. 49 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag har litet svårt att förstå hur Blenda Littmarck och andra kunde bli chockade av den här intervjun och pressreferatet av intervjun med Anita Gradin. Jag har själv bara tillgång till Svenska Dagbladet och om det är Svenska Dagbladets referat som det grundar sig på, har jag svårt att förstå det hela. Blenda Littmarck vet lika väl som jag hur ofta man kan bli missförstådd och feltolkad vid intervjuer. Jag kan försäkra Blenda Littmarck att regeringens medlemmar inte har olika synsätt i den här frågan. Jag har i mitt svar klart angivit att det är positivt att satsa på hemsjukvård.

När det gäller anhörigvården utreds den frågan f. n. Uppdraget är att se över hemsjukvården särskilt med avseende på rätten till ledighet från arbete för vård av äldre, sjuk eller handikappad, anhörig i hemmet och ersättnings-systemet i detta sammanhang. Vi får väl avvakta kommitténs förslag. Den skall naturligtvis arbeta färdigt och presentera sina förslag, innan vi på nytt tar ställning till hur vi skall angripa dessa frågor.

Anf. 50 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Om nu den här anhörigvårdskommittén skulle komma till slutsatsen att det är bra med anhöriga som hjälper till, är det då fråga om ett skamgrepp på jämställdheten? Det står ju så i intervjun.

Anf. 51 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Vi får naturligtvis se vad kommittén kommer fram till. Att tillåta hemsjukvård, att tillåta att anhöriga är vårdare, är naturligtvis inget skamgrepp. Men det får för den skull inte innebära att vi åsidosätter de insatser som behövs för långtidsvården och för utbyggnaden av den kommunala sociala hemhjälpen. Här måste finnas en balans så att människor kan få den hjälp som är bäst lämpad för dem.

Anf. 52 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Att kommuner och andra ställer upp och ger det stöd som behövs betraktar väl alla som självklart. Men frågan gällde om de anhöriga skulle få ge den vården.

Vi får väl nu avvakta kommitténs förslag och sedan kanske ha ett litet

slagsmål till eller också i skön förening fortsätta vårt arbete i dessa frågor.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1982/83:18 om de differentierade avgifterna för sjukhusvård

Anf. 53 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Blenda Littmarck har frågat mig om de s. k. differentierade avgifterna för sjukhusvård. Blenda Littmarck har angivit att patienter och anhöriga drabbas hårt ekonomiskt av sådana vårdavgifter. Hon har frågat mig vilka åtgärder jag är beredd att vidta i syfte att med det snaraste få en rättelse till stånd och om jag är beredd att förorda sådana åtgärder att patienter som har betalat oskäligt höga avgifter kompenseras.

Som berörs i interpellationen har sjukvårdshuvudmännen numera fått möjlighet att i stället för tidigare fasta avgifter ta ut avgifter efter betalningsförmåga från pensionärer som vårdas på sjukhus i de fall där ersättning för vården inte utgår från den allmänna försäkringen. Ett motsvarande system med avgifter efter betalningsförmåga gäller sedan flera år för pensionärer som bor i ålderdomshem – eller i ett servicehus för äldre människor, som denna boendeform kallas i den nya socialtjänstlagen. Just att det borde vara likartade regler inom sjukhusvården och äldreomsorgen var ett viktigt motiv när möjligheten infördes att tillämpa differentierade avgifter för pensionärer vid sjukhusvård. Avgiftsreglerna blev därigenom neutrala i valet mellan dessa vårdformer.

Den nya möjligheten för sjukvårdshuvudmännen att tillämpa ett system med differentierade vårdavgifter infördes den 1 januari i år. Samtliga sjukvårdshuvudmän utom Kopparbergs och Gävleborgs läns landsting har beslutat att införa sådana avgifter. Ännu vid halvårsskiftet 1982 hade dock endast nio sjukvårdshuvudmän börjat tillämpa ett sådant system och f. n. är det omkring hälften av huvudmännen som gör det. Av dessa tillämpar de flesta alltså fasta avgifter för kortare vårdtider. Det innebär exempelvis att man i Stockholms läns landsting för vård som inte överstiger 60 dagar tar ut fast avgift i ungefärlig nivå med de tidigare gällande fasta avgifterna.

Nu anger Blenda Littmarck i interpellationen att enskilda drabbats hårt ekonomiskt av de nya avgiftssystemen. Hon nämner både patienter och anhöriga.

Jag vill först erinra om att det rådde bred enighet i riksdagen om att anta de nya reglerna och det var ett enigt socialutskott, som hemställde de nya reglerna att den dåvarande regeringens förslag skulle antas. Men jag vill samtidigt framhålla det som även Blenda Littmarck hänvisat till, nämligen att regeringen och riksdagen vid de nya reglernas tillkomst underströk att skäligen hänsyn måste tas både till vårdtagaren och till dennes anhöriga när avgiften fastställs. Föredragande statsrådet, Karin Ahrland, förutsatte

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

Om de differentierade avgifterna för sjukhusvård

Måndagen den
15 november 1982

Om de differentierade avgifterna för sjukhusvård

uttryckligen i propositionen (1981/82:22) om avgifterna att anhöriga inte genom tillämpningen av de nya reglerna undandros en skäligen ekonomisk standard. Hon erinrade också om bostadens stora betydelse och förordade varsamhet när det gäller att tillämpa regler om indragning av bostadstillägg resp. bestämmande av vårdavgiften. Även vikten av jämkning av avgiften när vårdtagaren är i behov av särskilda medel för sin rehabilitering framhölls i propositionen.

Socialutskottet utvecklade dessa synpunkter i sitt av riksdagen godkända betänkande (1981/82:12). Utskottet underströk vikten av att de nya reglerna inte fick en schablonmässig tillämpning utan att det alltid prövas huruvida jämkning av avgifterna bör ske med hänsyn till individens behov i det enskilda fallet.

Som framgår av dessa uttalanden bygger systemet med differentierade vårdavgifter i hög grad på hänsynstaganden i de enskilda fallen, och det är en förutsättning för en tillfredsställande tillämpning av reglerna att man iakttar den skälighet och varsamhet som uttryckligen förutsattes när reglerna kom till.

Differentierade avgifter har hittills tillämpats endast en kortare tid och i begränsad utsträckning. Jag vill erinra om att det är huvudmännen själva som inom gällande ramar har att fatta beslut om vilka avgifter som skall tas ut av vårdtagaren. I inledningskedet, innan den personal som skall handlägga avgiftsfrågorna har blivit förtrogen med reglerna, är det förklarligt om det, när avgifterna fastställs, kan bli en sådan tillämpning i särskilda fall att resultatet inte är tillfredsställande för de enskilda. Jag utgår ifrån att sådana fall kommer att rättas till. Landstingsförbundet har givit ut rekommendationer om de differentierade avgifterna och bör som sakkunnig instans kunna bidra till att reglerna får en likformig tillämpning. Vidare vill jag erinra om att det uttryckligen förutsattes i propositionen att en patient som anser sig felaktigt behandlad i avgiftshänseende skall ha möjlighet att få avgiftsbeslutet omprövat genom sjukvårdshuvudmannens egna organ. Det är enligt min mening mycket viktigt att sjukvårdshuvudmännen – i de fall där det inte redan skett – skapar fasta rutiner för att ompröva de avgiftsbeslut där patienten anser sig felaktigt behandlad. Jag vill som exempel framhålla att Stockholms läns landsting har inrättat en särskild politiskt sammansatt delegation dit patienterna kan vända sig för omprövning av avgiftsbeslut i enskilda fall.

Samtidigt som jag alltså utgår från att felaktiga avgiftsbeslut rättas till vill jag erinra om att socialutskottet i sitt betänkande över propositionen förutsatte att reglerna om differentierade avgifter skulle bli föremål för en uppföljning med redovisning av resultatet för riksdagen. För egen del är jag därför beredd att ta initiativet till att en sådan uppföljning av tillämpningen sätts i gång, när reglerna börjat komma till mera allmän användning.

Anf. 54 BLEND A LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka sjukvårdsministern för svaret på min interpellation. Det är möjligt att en del av dem som nu far illa känner sig

något uppmuntrade av svaret, om också inte helt.

Statsrådet säger att det är huvudmännen själva som har att fatta beslut i den fråga det gäller, och det gör de även. Riksdagen menade dock, som statsrådet nu också anført, inte att reglerna skulle tillämpas på det sätt som sker. Vi var alla eniga om att generositet skulle visas, och vi försökte på alla sätt slå vakt om detta. Vi har dock inte lyckats i det avseendet.

Statsrådet utgår i sitt svar från att misstag kommer att rättas till, men så sker faktiskt inte. Man ändrar avgiften med någon krona, någon enstaka gång kanske med tio kronor, i de fall som jag har kommit i kontakt med. Principerna är dock fastlagda, och de är hårda.

Det förhållandet att, som statsrådet nämnde, beslut kan omprövas i en delegation, som fallet är i Stockholm, garanterar heller inte vare sig objektivitet eller rättstrygghet. En stor framgång har dock nåtts i dagarna i och med att det visat sig att kammarrätt och regeringsrätt tydligen kommer att ta upp sådana här fall i fortsättningen. Därmed är en del av rättssäkerheten återställd.

Statsrådet är också beredd att ta initiativ till en uppföljning när reglerna börjar komma till mer allmän användning, som det avslutningsvis framhålls i svaret.

Men fru Sigurdsen måste ju själv ha nåtts av människors klagan och ilska. Någoting har gått snett, och det är uppenbart redan nu. Det blir faktiskt svårare att ändra på rutiner när de är fastlagda. De som drabbas hinner faktiskt inte i alla olika fall få rättelse. Det är alltså hög tid redan nu att göra någoting såsom läget är i dag.

Utförsäkringen i sig är illa nog. Det kan gå fort att bli utförsäkrad för den som lider av sjukdom. Från den dag som pensionen börjar utgå räknas alla vårddagar ihop, både vid akutsjukhus och långtidssjukhus och vid de flesta konvalescenthem. Då de samlade vårddagarna uppgår till 365 blir pensionären utförsäkrad, vilket kan ske utan att han vårdats på långtidssjukhus en enda dag.

Det finns olyckliga fall där en övergång till ålderspension från förtidspension sammanträffar med utförsäkringen. Det betyder att man får 700 kr. mindre i månaden då man fyller 65 år. Skall man då t. ex. i tre veckor – om man är reumatiker, allergiker eller någoting annat – betala den fasta avgiften, alltså grundavgiften på 40–45 kr. om dagen och sedan komma hem till en räkning på lyse, telefon, tidning, ersättning till någon som ser till blommorna och katten och man kanske behöver en vinterkappa eller råkar slå sönder glasögonen, då är katastrofen fullständig om man skall ut med allt detta på en gång. Ovanpå detta kommer alltså de differentierade avgifterna!

Vi båda minns mycket väl och statsrådet tog upp det i sitt svar att såväl statsrådet Ahrlund som alla vi här i kammaren försökte att eliminera sådana här situationer. Vi har kommit underfund med att vi helt enkelt gjorde fel som tog detta beslut – det var ett principiellt fel. Vi borde inte ha fattat detta beslut – det är bara att erkänna det. Nils Carlshamre och Karin Nordlander hade rätt när de talade emot förslaget. Landstingsförbundet och landstingen

*Om de differen-
tierade avgifterna
för sjukhusvård*

– utom i Gävleborgs län och Kopparbergs län, som inte genomfört denna avgift – har gjort ont värre då de inte tillämpar lagen i riksdagsbeslutets anda och mening.

De flesta här i kammaren trodde väl att de nya avgifterna i övervägande antalet fall skulle tillämpas hos dem som redan var i inne i vårdkedjan, dvs. kommit från ålderdomshem eller liknande och redan hade differentierade vårdavgifter och bara bytte vårdform – en vård som de ansågs behöva. Det kunde ju förefalla rimligt, men verkligheten är en helt annan.

Då det gäller ålderdomshem eller servicehus väljer man. Valet står mellan det egna hemmet och ålderdomshemmet: Man får ett eget rum med egna möbler, frihet och umgänge, möjlighet till förströelse och besök och framför allt till ett individuellt liv.

Långvården är en säng, ett bord i ett rum, som man möjligen får bo i ensam men troligen dela med två, fyra eller nio andra.

När det gäller långtidsvården vill jag citera chefskuratorn på Södersjukhuset, Gerd Strömberg, som säger följande: "Vem väljer att bli långtidssjuk, att få cancer, multipel skleros, hjärnblödning, reumatisk, psykisk sjukdom åldersdemens eller att bli överkörd med bestående svåra handikapp som följd? I långtidsvård är man inlemmad i en sjukvårdsavdelning med allt vad det innebär av rutin, tvång och bestämmelser. Man kan inte själv söka sig till långtidsvård, det måste vara en läkare som remitterar. Vid Stockholms läns landstings sjukhus remitteras – i underkant räknat – trettio procent av patienterna vid internmedicinska avdelningar till långtidsvård. Utan att välja, utan att vara tillfrågade. Det gäller att få iväg dem så fort som möjligt för att avlasta de dyra akutplatserna. Patienten får ena dagen veta att hon skall flyttas nästa."

Från en grupp pensionärer har jag fått ett brev som också har ställts till kammarrätten i den trakt där de bor. De skriver följande: "Det aktuella förslaget till differentierade vårdavgifter bryter mot all tidigare praxis beträffande allmänna avgifter och taxor. Det har mera karaktären av en konfiskatorisk skatt och kan därför betraktas som en mycket allvarlig och långtgående förändring av grunderna för beskattning och offentliga avgifter. Någon nödsituation som motiverar att sedvanlig praxis inte följs i en för den enskilde mycket allvarlig situation finns inte."

Tidigare har ju en sjuk haft rätt att få sin del av den solidariska tryggheten i form av en förstklassig sjukvård, belagd med låga avgifter. I den förvisningen har pensionärerna kunnat långtidsplanera för en lugn och hygglig ålderdom, under vilken de så långt som möjligt har skött sig själva. Men just det här beslutet som vi fattade förra året har med en gång ryckt undan grunden för den långtidsplaneringen.

Det är många som säger att det inte är lätt att i dagens Sverige sätta en enskild person under ett juridiskt förmynderskap, för det finns skydd mot det i Sveriges rikes lag. Men här, säger de, har man gett landstinget möjlighet att sätta en ensam utförsäkrad sjuk människa under ett reellt ekonomiskt förmynderskap. Det sker genom den här taxekonstruktionen. Och den för en

Om de differentierade avgifterna för sjukhusvård

pensionär så viktiga frågan om bostad och bohag avgörs i de flesta fall helt av myndigheterna.

Ett gift par – eller därmed jämställt sammanboende par – kan råka än värre ut. Om den långtidssjuka har en stor pension och maken/makan en liten pension, så sätts även den friska livspartnern under samma reella förmynderskap. Hans eller hennes standard – kvarboende i en villa t. ex. – bestäms av landstinget. Den enda garanti som finns inskriven i förslagen är att ingen skall få mindre än folkpension för ensamstående och vad därtill hör. Sedan kommer några luddiga rader om att jämkning kan ske med hänsyn till fasta utgifter osv. Men det har visat sig att denna jämkning inte fungerar som den skall. Jag har ett exempel som gäller en familj där far i huset, som hade högsta ATP, kom in på sjukhus. Man räknade hans skatt osv., och så fick man det till att han skulle betala ungefär 250 kr. per dygn för sin vård. Hans hustru, som hade varit hemmafru, fick den folkpension hon hade – 1 800 kr. när detta räknades – och litet mer. Sedan fick hon av hans pengar 260 kr. i månaden – medan han betalade 250 kr. om dagen. Hon levde alltså på lägsta godtagbara standard, om jag får använda det uttrycket, och skulle då klara sin vanliga livsföring med hem och barnbarn – barnen var vuxna. Det familjeliv hon var van vid var då helt otänkbart. Hon stod inför nödvändigheten att göra sig av med hemmet och inskränka sin livsföring oerhört.

Det finns alltså inga direkta garantier för att man skall kunna fortsätta att leva på samma standard som tidigare. Det står "skälig" standard, men det står inte att två makar skall leva på samma standard eller att man skall dela med sig. Den enskilde medborgaren kan alltså inte överblicka sin framtida situation.

Många i den äldre generationen har levt i ett livsvarigt äktenskap, uppbyggd på de gemensamma resurserna. Därför är skillnaden i pension för make och maka ofta mycket stor. Det märkliga är att om mannen i det här fallet dog, så skulle hennes ekonomiska situation vara säkrad. Det minsta man skulle kunna begära vore ändå att hon, medan han är i livet, fick leva på samma standard som om han hade dött.

Jag citerar chefskuratorn Gerd Strömberg igen:

"Och hur blir det med jämlikheten, hur blir den psykologiska atmosfären på sjukhusen? Redan har framförts synpunkter om att den pensionär som betalar 4 500 kr. i månaden inte skall behöva ligga i en gammal sal med tio sängar, medan den som bara betalar 1 300 kr. skall få ligga i ett modernt tvåbäddsrum. Hittills har det varit medicinska indikationer som avgjort hur patienterna får ligga. Skall sjukhuspersonalen orka stå emot den medborgarrätt som heter pengar?"

Det är i själva verket en fråga om attityder, att gradera människor efter deras värde i samhället. Har det gått så långt att vi inte kan tolerera dem som enligt en gammal, nationalekonomisk term kallas för "tärande"?"

Jag kan anföra fler exempel. En gammal dam hade 83 000 kr. i inkomst – hon hade tvingats sälja sin villa. Denna hade nämligen tvångsförsålts därför att en väg skulle dras fram i kommunen. Damen fick betala ungefär 35 000 kr. i skatt, och hon drabbades vidare av en differentierad avgift på ungefär

Om de differencierade avgifterna för sjukhusvård

32 000 kr. Men sade att hon skulle göra sig av med den våning som hon fått flytta in i. Denna kostade ca 1 200 kr. i månaden och var 59 kvadratmeter stor. Damen i fråga var någorlunda frisk. Hon kunde komma hem med hjälp av en vårdare. Men man ville alltså ta ifrån henne lägenheten, hon skulle inte få ha kvar våningen. Hennes möbler kunde i stället hysas in någon annanstans. Detta har inträffat i vår egen region.

När man samlar ihop möbler och allt annat som finns i ett hem – mattor, tavlor, litet kläder, husgeråd etc. – går det ju åt ett antal kvadratmeter. Det visade sig att dessa kvadratmeter per år kostade mer än det hade gjort om damen fått behålla sin lilla lägenhet som hon blivit hänvisad till.

Damen får alltså betala 35 000 kr. i skatt och 32 000 kr. i avgifter. Hon hade pengar på banken, pengar som hon fick ut efter tvångsförsäljningen av villan. Hade hon haft pengarna placerade i obligationer, skulle man ha räknat inkomsten kolossalt mycket lägre, i stället för räntorna. Hon hade då haft betydligt lägre skatt och skulle ha haft råd att behålla lägenheten. Hade hon haft kvar villan, skulle det inte ha blivit någon större diskussion eftersom det i det fallet räknas som ett fast värde. Det går alltså upp och ned i sådana här sammanhang.

Vidare har jag en bekant på Täby sjukhus. Hon har just passerat 65 år och har alltså blivit av med sina 700 kr. i månaden. Hon är vital men kan inte röra sig och därmed inte klara sig i egen lägenhet. Hon har skrivit upp hur mycket pengar som går åt till telefon, tvättning av håret, blommor till goda vänner, presenter till barn och barnbarn etc. – alltså sådant som behövs om man vill leva ett vanligt liv. Vi kan jämföra med hur det skulle vara om statsrådet eller jag slog i huvudet och blev liggande.

Damen är lika vaken och lika öppen som någon annan, och hon är inte sjukare än någon annan. Det är bara det att hon inte kan klara sig ensam. Ibland försöker hon komma ut på en resa. Då måste hon ha en vårdare med sig. Om hon någon gång kan ta sig från sjukhuset för att gå på teater etc., måste hon betala för vårdaren. Men det finns ingen möjlighet att göra sådana saker med tanke på de avgifter som hon nu har att erlagga.

Ur landstingsekonomisk synpunkt har tillämpningen av de differentierade vårdavgifterna en högst marginell innebörd. Stockholms läns landsting, med en synnerligen omfattande långvårdsverksamhet, beräknas få en nettoinkomstökning på 54 milj. kr. Det motsvarar åtta eller nio hundra delar landstingsskattekrona och bara sex tusendelar av landstingens totala utdebitering. De enda som lyckliggörs i det avseendet är de f. n. 19 personer som har heltidssysselsättningen med att räkna ut avgifterna. Men det väger mycket lätt, anser jag, med tanke på de över 10 000 långvårdspatienterna och deras anhöriga som drabbas av tråkigheter och bekymmer på grund av avgifterna och vårt eget beslut.

Vi som är ansvariga måste försöka rätta till vårt misstag. Dels skall man inte kunna ackumulera en utförsäkring med återkommande sjukdomstillfällen, dels måste man se till familjeinkomsten – om man över huvud taget skall ha kvar systemet.

Det bästa vore, herr talman, att upphäva lagen. Jag skall citera vad Nils Carlshamre sagt i debatten:

”När en pensionär slutgiltigt blir utförsäkrad, dvs. förlorar även den sista resten av försäkringsskydd, sjukvårdsförsäkring, blir pensionärens ekonomi ovillkorligen sämre än den var dessförinnan. Pensionären blir helt enkelt fattigare. Av det enda skälet att pensionären blivit fattigare skall man ha rätt att höja avgifterna. Det är precis tvärt emot vad vi gör i hela Välfärdssverige i övrigt.”

Herr talman! Jag hemställer att statsrådet skyndsamt låter utvärdera systemet med differentierade sjukvårdsavgifter och sedan föreslår riksdagen de ändringar som behövs. Måhända den bästa ändringen visar sig vara att snarast upphäva lagen och återgå till det gamla.

Anf. 55 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag skall fatta mig helt kort.

Tyvärre tvingas jag konstatera att de farhågor som anfördes av vänsterpartiet kommunisterna vid införandet av lagförslaget om möjligheterna att ta ut differentierade sjukvårdsavgifter nu har bekräftats. Det är nu lagligt att utifrån enligt vår mening subjektiva bedömningar avgöra vilka avgifter vissa vårdbehövande skall betala för sin sjukvård.

Det är riktigt när statsrådet erinrar om att det rådde stor enighet i riksdagen om att anta de nya reglerna. Det var bara vänsterpartiet kommunisterna och Nils Carlshamre som gick emot antagandet av dessa regler, och som inte godtog motiveringen om likartade avgifter för sjukhusvård och åldringsvård, som vi menade var helt olika vårdssystem. Jag skall inte gå in på alla vpk:s motiveringar för avslag på förslaget till dessa regler. Jag kan hänvisa till den debatt som fördes den 2 december 1981, då frågan behandlades i riksdagen. F. ö. har Blenda Littmarck gett många konkreta exempel och beklagat misstaget med beslutet.

Jag vill bara erinra om ett par skäl. Det första är själva behovsprövningen som alltid måste bli subjektiv och förnedrande för de drabbade. Särskilt gäller det de många förtidspensionerade och handikappade, som ofta befinner sig i yngre åldrar.

Det andra är kostnaden för fastställandet av avgifterna. Bl. a. Stockholms landsting köpte datamaskiner för en halv miljon kronor och krävde dessutom 23 nya tjänster. Kravet på så många tjänster har nu inte uppfyllts helt och hållet, men det visar ändå att en stor del av avgifterna slukas av administration.

Datainspektionen var tveksam till användandet av data, då man menade att för många uppgifter om patienterna samlades in. Detta stärker vår uppfattning om den undersökning som vi betecknade som omyndigförklarande av äldre och handikappade. Detta förändras inte heller av att man skapar fasta rutiner för omprövning av avgiftsbeslut i de fall då patienterna anser sig felaktigt behandlade. Det finns i stället en risk för att landstingens ekonomi påverkar dessa rutiner och därmed även avgifterna.

Vänsterpartiet kommunisterna menar att man här har plockat ut en grupp

Om de differenterade avgifterna för sjukhusvård

som kan anses vara den mest försvarslösa, sårbara och ekonomiskt utsatta, nämligen människor med långvarig sjukdom, och för dem infört särbestämmelser som inte tidigare fanns i sjukförsäkringslagen.

Herr talman! Vi menar att det redan finns tillräckligt underlag för en omprövning av det beslut som fattades i riksdagen för ca ett år sedan.

Anf. 56 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Låt mig först till Blenda Littmarck få säga att det var en borgerlig regering som lade fram den här propositionen. Jag tycker att Blenda Littmarck närmast verkar mycket anklagande mot mig, precis som om jag skulle vara ansvarig för den här propositionen. Men som jag också har sagt i mitt interpellationssvar var det en mycket bred enighet om detta förslag. Det var ett enigt socialutskott som i sitt betänkande tillstyrkte förslaget, och detta betänkande har bl. a. Blenda Littmarck som undertecknare.

Blenda Littmarck beskrev en verklighet när hon beskrev de effekter som lagstiftningen fått. Jag bestrider inte att vad Blenda Littmarck här sade kan vara riktigt.

Blenda Littmarck sade till mig att jag väl måste ha nåtts av missnöjesyttringarna på det här området. Jag vill då säga att jag, sedan jag kom till socialdepartementet den 8 oktober, inte nåtts av några missnöjesyttringar i detta sammanhang per brev eller telefon. Jag har fått många brev och kommentarer till olika saker, men inte till denna. Men jag vet naturligtvis från tidningsartiklar och på annat sätt att det förekommer kritik.

Blenda Littmarck sade att vi gjorde fel som fattade det här beslutet. Hon sade att det hade varit bättre att följa Karin Nordlander, vpk och Nils Carlshamre.

Jag har studerat protokollet från den debatten, då Blenda Littmarck stödde det här förslaget. Jag har bl. a. tittat på vad Nils Carlshamre sade. Han sade en hel del i den debatten, bl. a. så här: "Jag tror verkligen både på Blenda Littmarck och på socialutskottet i dess helhet, och även på propositionsförfattarna och deras ärliga avsikter att undvika att reformen får dåliga konsekvenser." Men han uttryckte ändå mycket stor tveksamhet. Han hade emellertid inte något eget yrkande på den här punkten. Det var 287 som röstade för förslaget och 19 som röstade för vpk-motionen, och det var 3 som avstod. Det är möjligt att Nils Carlshamre var en av dem.

Vad jag har sagt i mitt interpellationssvar är vad ett ansvarigt statsråd kan göra i den här situationen. Riksdagen har enligt betänkandet krävt att man skall göra en redovisning inför riksdagen "inom ett par år". Det heter att utskottet delar motionärernas uppfattning att tillämpningen av de nya bestämmelserna bör följas upp och i lämpligt sammanhang redovisas för riksdagen. Utskottet förutsätter att så kommer att ske utan något initiativ av riksdagen. Det är, Blenda Littmarck och Karin Nordlander, vad jag har sagt att jag avser att göra.

När vi har gjort den uppföljningen av beslutet och konstaterat hur det har tillämpats kanske vi finner att det inte är fel på det beslut som riksdagen

fattade utan på tillämpningen. Men jag har här inför Blenda Littmarck och Karin Nordlander redovisat vad jag är beredd att göra, och det är helt i överensstämmelse med det av riksdagen fattade beslutet.

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Om de differentierade avgifterna för sjukhusvård

Anf. 57 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Tro inte för en sekund att jag anklagar Gertrud Sigurdsen för beslutet! Jag är fullt beredd att fortsätta att bära en stor del av skulden, eftersom jag, som så riktigt sagts, satt i socialutskottet när ärendet behandlades. Jag insåg då, i likhet med flera andra, inte hela vidden av beslutet, och framför allt trodde jag inte att tillämpningen skulle bli så hård och omöjlig som jag tycker att den har blivit.

Om man har gjort ett fel som drabbar många människor, så måste man stiga upp och säga att man har gjort fel och försöka rätta till det. Det är inte värre med det.

Vad jag skulle önska av statsrådet – det har också framgått av vad jag har sagt – är att hon inte väntar så länge med uppföljningen att rutinerna hinner fastna och det är omöjligt att ta sig ur dem, utan bums sätter i gång med uppföljningen, tar reda på hur systemet tillämpas och på något sätt uttrycker sin oro över hur det tillämpas.

Det är möjligt att vi kanske blir eniga om att vi skall upphäva lagen, men det är också möjligt att kraften i statsrådets beslut så småningom gör att tillämpningsföreskrifterna blir mildare. I grunden har vi dock gjort ett principiellt fel, och jag känner mig mer skyldig än flera andra, eftersom jag var med om beslutet i utskottet.

Anf. 58 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Bara som en upplysning för protokollet vill jag säga att vänsterpartiet kommunisterna inte hade någon representant i socialutskottet. Verkligheten har ju avslöjat att man fattade ett felaktigt beslut – det är helt klart.

Anf. 59 Statsrådet GERTRUD SIGURDSEN:

Herr talman! Jag vill bara erinra om vad jag sade i mitt interpellationssvar. F. n. är det bara omkring hälften av huvudmännen som har börjat tillämpa detta system. Jag skall naturligtvis göra mig underkunnig om hur systemet fungerar i de olika landstingen. För den skull kan jag inte i dag till Blenda Littmarck eller Karin Nordlander säga när det kan vara möjligt för mig att lägga fram en sådan här redovisning, eftersom reglerna ännu inte har kommit till allmän användning. Jag tycker att Blenda Littmarck skall vara nöjd med att jag är beredd att så snart det är möjligt verkställa det beslut som riksdagen har fattat.

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder mot
ubåtskränkningar,
m. m.*

Anf. 60 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Om man för att få ett bättre underlag väntar till dess alla landsting har infört systemet finns det en risk för att det, precis som Blenda Littmarck här har sagt, blir svårare att göra förändringar.

Anf. 61 BLENDA LITTMARCK (m):

Herr talman! Jag behöver egentligen inte tillägga följande. Jag har nämligen sagt det upprepade gånger också i dag, men jag vill erinra om att man anställer folk, skaffar både minidatorer och större datorer och att man låser fast hela systemet. Jag vore tacksam om statsrådet kunde känna sig fri att börja inhämta uppgifter redan nu.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1982/83:1 om åtgärder mot ubåtskränkningar, m. m.

Anf. 62 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Carl Bildt har mot bakgrund av de senaste årens ubåtskränkningar frågat mig dels hur regeringen ser på dessa kränkningar, dels om de i försvarsbeslutet särskilt avsatta 200 milj. kr. för ubåtsjakt ligger fast och dels om antalet ubåtsjaktshelikoptrar kommer att utökas. Carl Bildt vill också ha närmare besked om översynen av vissa folkrättsliga immunitetsfrågor och efterlyser slutligen min inställning till en fylligare offentlig redovisning av inträffade kränkningar.

Jag vill inledningsvis påminna om den kommission för skydd mot ubåtskränkningar som regeringen nyligen bemyndigat mig tillkalla. Dess uppgift är att göra en samlad bedömning av kränkningarna och de ytterligare åtgärder som dessa kan motivera. Kommissionen kommer att ta upp de flesta av Carl Bildts frågor. Jag begränsar mig därför till några kortfattade kommentarer för att inte föregripa kommissionens arbete.

Regeringen ser mycket allvarligt på den senaste tidens ubåtskränkningar. I regeringsförklaringen slogs fast att det svenska territoriet skall skyddas mot kränkningar med alla tillgängliga medel. Förtroendet för vår vilja och förmåga att bevara neutraliteten måste vidmakthållas. Statsministern påpekade vidare den 22 oktober att den svenska regeringen har möjlighet att beordra försvarsmakten att sänka en främmande ubåt i svenskt vatten. Den som överväger en kränkning av svenskt territorium bör ta med i beräkningen att regeringen framdeles kommer att använda sig av den möjligheten.

Beträffande anslagen för ubåtsjaksåtgärder vill jag anföra följande. Redan före kränkningen vid Karlskrona hade riksdagen beslutat om åtgärder för att förbättra ubåtsjaksförmågan. Dessa innebar bl. a. att samtliga tunga helikoptrar inom marinen skulle ges fullständig utbåtsjaktkapacitet.

Jag har redan tidigare deklarerat att det särskilda belopp om 200 milj. kr. som ingick i 1982 års försvarsbeslut ligger fast. Av beloppet har redan 160

milj. kr. ställts till myndigheternas förfogande.

Kommissionen kommer att överväga om någon omfördelning av resurser är motiverad för att ytterligare förstärka ubåtsjaksförmågan. Jag räknar med att frågorna om den helikopterburna ubåtsjakten kommer att beröras i samband därmed.

Vad gäller immunitetsfrågorna pågår f. n. en översyn av rättsläget i justitiedepartementet. Avsikten är att resultatet skall publiceras i form av en departementspromemoria i början av nästa år. Om översynen skulle visa att lagstiftningen behöver ändras, kommer förslag härom att underställas riksdagen.

Jag vill slutligen besvara frågan om en fylligare offentlig redovisning av kränkningarna. Den nyligen tillkallade kommissionen skall ses som ett uttryck för regeringens vilja att lämna en sådan redovisning. Carl Bildt blir ju personligen i tillfälle att medverka till att så blir fallet.

Anf. 63 CARL BILDT (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka försvarsministern för svaret.

Åtskilligt vatten har hunnit rinna under broarna, och av allt att döma har en del hänt i dessa vatten också sedan jag lämnade in min interpellation på detta riksmötes första dag.

Bakgrunden till interpellationen var, som försvarsministern sade, den serie av ubåtskränkningar av vårt territorium som förekommit under det senaste året. U 137 förra hösten var inte vare sig början eller slutet på en verksamhet som utgör den allvarligaste akuta utmaningen mot vår säkerhetspolitik sedan det andra världskrigets spända neutralitetsläge.

Det som har hänt under veckorna efter det att interpellationen lämnades in har nog gått utanpå vad de allra flesta människor i vårt fredsälskande lilla land föreställt sig vara möjligt. Serien av kränkningar i och kring de marina basområdena i Stockholms södra skärgård under oktober utgjorde en dramatisk illustration till alla de farhågor som under lång tid uttalats om dessa kränkningars innebörd och yttersta konsekvenser.

Vi moderater har som bekant tagit upp dessa frågor under lång tid. Det skedde i trepartiregeringen, där – som försvarsministern skriver i svaret – dåvarande försvarsministern Krönmark tog vissa initiativ. Det skedde i försvarskommittén, där vi var med och tog initiativ till det som senare skulle bli det s. k. 200-programmet och som nu befinner sig i början av sitt förverkligande. Det skedde också i riksdagen i våras liksom i den offentliga debatten sedan dess. Det vi sade då är i dag i stor utsträckning allmänt känt, och det finns all anledning att uttrycka tillfredsställelse med den saken.

Som ett direkt resultat av Hårsfjärdskränkningen har regeringen beslutat att tillsätta den s. k. ubåtskyddskommissionen, som på mycket kort tid skall uträtta ett mycket omfattande och för vår säkerhetspolitik i dess helhet mycket betydelsefullt arbete. Tillsättandet av denna kommission liksom uttalandena om det allvar med vilket regeringen ser på dessa upprepade kränkningar var steg som vi från moderat sida välkomnar och som vi också funnit anledning att offentligt uttrycka vår tillfredsställelse med.

*Om åtgärder mot
ubåtskränkningar,
m. m.*

Om kommissionens arbete varken kan eller bör någonting sägas. Jag finner det därför naturligt att försvarsministern indirekt hänvisar större delen av de frågor som jag har ställt till kommissionens arbete och den utvärdering av kommissionens resultat som sedermera kommer att följa i sedvanlig ordning. Låt mig bara i detta sammanhang säga att det är min ärliga förhoppning och fasta strävan att man inom ramen för denna kommission i enighet skall kunna nå fram till förslag om de åtgärder som jag är helt övertygad om är nödvändiga för att trygga styrkan och trovärdigheten i vår säkerhetspolitik under kommande år.

Men det förblir oundvikligt att de åtgärder som kommer att föreslås blir åtgärder som faktiskt kostar pengar. Med stolta och viktiga deklARATIONER allenast kan ubåtskränkningarna aldrig hanteras, och det i synnerhet i ett läge där den eller de makter som bedriver denna verksamhet väl vet, av erfarenhet, att de stolta deklARATIONERNA endast i mycket gynnsamma undantagsfall kan backas upp i den konkreta operativa verkligheten runt våra kuster och ute i våra skärgårdar.

Därför kommer det att krävas mera resurser. Det krävs för att ge regeringens nya deklARATIONER innehåll och trovärdighet. Skulle resultatet av arbetet bli att någon förstärkning av resurserna i detta hänseende inte kan ske, kommer regeringens deklARATIONER inte att uppfattas som trovärdiga av de politiska och de militära beslutsfattare på andra sidan haven som det nu är vår uppgift att politiskt, diplomatiskt och militärt försöka få att ändra de handlingsmönster som utgör en direkt utmaning mot svensk säkerhetspolitik.

Det är mot denna bakgrund, herr talman, med den allra största oro som man nu tar del av olika uppgifter om hur regeringen överväger mycket långt gående ingrepp i försvarsutgifterna för det kommande budgetåret. Det som nu händer i regeringskansliet utgör ett direkt och omedelbart hot mot möjligheterna att åstadkomma den förstärkning av skyddet mot ubåtskränkningar som vi hitintills ansett har varit alldeles nödvändig.

När statssekreteraren i statsrådsberedningen Ulf Larsson i en intervju i Svenska Dagbladet i lördags talar om nedskärningar som kan ligga kring en halv miljard kronor eller därutöver – det rör sig i alla händelser om ett antal hundra miljoner – och att dessa nedskärningar kommer att byggas in i ramarna, så att de i detta försvarsbeslut påverkar även de kommande budgetåren, då talar han i realiteten om att i grunden riva upp allt det arbete som föregick 1982 års försvarsbeslut och om att förpassa detta försvarsbeslut till skräpkammaren, innan det ens har börjat att träda i kraft.

Detta strider fast och fundamentalt mot allt vad socialdemokraterna sagt och skrivit i denna fråga tidigare. Det strider mot motionen i våras, som låg ca 85 milj. kr. per år – i dagens penningvärde något mer – under det försvarsbeslut som då fattades. Det strider mot det som även socialdemokraterna lade sådan vikt vid, nämligen det nya priskompensationssystem som i full enighet från försvarskommittén över försvarsutskottet och fram till riksdagen gjordes till ett av de allra viktigaste inslagen i försvarsbeslutet. Det strider alldeles entydigt mot vad som sades i regeringförklaringen, och det

strider tydligt och klart mot vad försvarsministern själv sagt såväl i denna kammare som i andra politiskt bindande och förpliktande uttalanden under de senaste veckorna. Och det strider – sist men i detta sammanhang alls icke minst – alldeles uppenbart mot den uttalade ambitionen att åstadkomma ett bättre skydd mot ubåtskränkningar.

Försvarsministern vet lika väl som jag – sannolikt ännu bättre – att ett regeringsförslag om att nästa år beröva försvaret ett antal hundratal miljoner kronor, och att sedan göra samma sak under hela försvarsbeslutsperioden, innebär en politiskt och sakligt helt ny situation i försvarsfrågan. Den inrikespolitiska och utrikespolitiska betydelsen av ett sådant steg tror jag inte att regeringen skall underskatta. Frågan om en ny försvarsutredning – om nu en sådan är meningsfull i ett läge där regeringen kastar sig mellan olika positioner – inställer sig självfallet genast. De facto har vi ju då nämligen hamnat på en ekonomisk nivå för de kommande åren som ligger långt under vad t. o. m. socialdemokraterna någonsin begärt att få utrett. Vi tar då steget in i ett försvarspolitiskt ingenmansland, där allt rivits upp, allt får göras om och inget längre är säkert.

Detta berör direkt och omedelbart förutsättningarna för att nå enighet, vilket är en utrikespolitisk och en inrikespolitisk styrka, om ett bättre skydd för ubåtskränkningar. Därför tror jag inte att det skulle vara alldeles opassande om försvarsministern tog tillfället i akt att i dagens debatt klargöra, om han, och därmed regeringen, fortfarande står fast vid sitt ord när det gäller 1982 års försvarsbeslut, eller om statssekreterarens i statsrådsberedningen magnifika formuleringar i Svenska Dagbladet är ett mer auktoritativt uttryck för regeringens politiska vilja i verkligheten än de deklARATIONER som vi hittills har hört och som jag tror har varit en styrka både för regeringen och för nationen.

Anf. 64 Försvarsministern BÖRJE ANDERSSON:

Herr talman! Jag har ingen anledning att kommentera statssekreterare Larssons uttalanden.

Däremot är det helt klart att en sönderfallande samhällsekonomi på sikt också är ett hot mot vårt försvar. I ett läge där landets ekonomi visat sig vara än mer katastrofal än vad någon kunde förutse måste naturligtvis alla bidra till att statens ekonomi saneras. Annars omöjliggörs på längre sikt en mängd centrala åtaganden. Jag kan därför inte utesluta att en viss besparing blir nödvändig också inom försvarets områden.

Anf. 65 CARL BILDT (m):

Herr talman! Försvarsministern har ingen anledning att kommentera statssekreterarens i statsrådsberedningen uttalanden, säger han.

En statssekreterare i statsrådsberedningen – och det är inte vilken post som helst i detta samhälle, eller bör inte vara det i alla fall – går ut och säger följande:

”När väl ett belopp fastställts brukar också kommande års planeringsinriktning knytas till den aktuella budgetsiffran. Försvarsanslagen kan därför

*Om åtgärder mot
ubåtskränkningar,
m. m.*

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

påverkas under hela femårsperioden fram till 1987. Det är dock för tidigt att säga att vi övergivit regeringsdeklarationen.”

Underförstått: propositionen är ännu ej fastlagd, sveket ännu ej presenterat för offentligheten, och därför har försvarsministern ingen anledning att gå närmare in på detta. Men det här sägs av en av statsministerns närmaste medarbetare med direkt operativt ansvar för att handlägga dessa frågor i statsrådsberedningen. Och då är detta ett auktoritativt uttalande.

Jag vill bara säga det jag sade tidigare, att blir detta regeringens politik, innebär det en i sak fullständigt ny situation i försvarsfrågan. Det innebär politiskt – inrikes- och utrikespolitiskt – ett steg vars allvar jag tror att försvarsministern är väl medveten om.

I sak kanske inte det här slaget ännu är förlorat, men dess betydelse är stor – i sak, inrikespolitiskt och utrikespolitiskt. Men härtill skall också läggas att detta kommer att indirekt påverka den stora mängd av beslut i viktiga säkerhetspolitiska frågor som måste fattas av denna regering under hela denna mandatperiod. All erfarenhet – och vi har under de senaste åren skaffat oss en del erfarenhet på just den här punkten – säger nämligen att en försvarsminister som förlorar det första stora slaget i sin regering också förlorar en ganska stor, alltför stor, del av de kommande slagen i samma regering, men att en försvarsminister som vinner, eller överlever, eller hyggligt klarar det första slaget i sin regering också har hyggliga förutsättningar att hålla sig vid liv politiskt och sakligt under åren därefter. De senaste årens utveckling ger en provkarta på utveckling av både det ena och det andra slaget.

Valet hur det skall bli nu – i sak ett försvarspolitiskt viktigt val – är i stor utsträckning, antar jag, Börje Anderssons eget. Det återstår att utreda om Börje Andersson får flera anledningar att kommentera Ulf Larsson, eller om Ulf Larsson får flera anledningar att kommentera Börje Andersson.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1982/83:16 och fråga 1982/83:29 om åtgärder för att rädda sysselsättningen i Skinnskatteberg

Anf. 66 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat industriministern om

1. han avser att ta några initiativ för att försöka rädda produktionen vid ASSI:s Skinnskattebergsfabrik,
2. vilka initiativ han kommer att ta för att skapa ersättningsarbeten i kommunen om nedläggningen ändå fullföljs.

Kerstin Göthberg har frågat industriministern om vilka åtgärder han ämnar vidta för att rädda sysselsättningen i Skinnskatteberg.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen och frågan.

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Bakgrunden till interpellationen och frågan är att ASSI i april 1982 fattade beslut om att produktionen vid boardfabriken i Skinnskatteberg skall upphöra. Sedan dess har industriverket gjort en översyn över branschens marknadsförutsättningar och framtidsutsikter. Slutsatsen av denna översyn är att det råder en stor överkapacitet i Sverige inom boardtillverkningen. De svenska boardfabrikerna uppvisar svag lönsamhet och drivs med lågt kapacitetsutnyttjande.

Prognoserna visar att branschen kommer att utsättas för fortsatta påfrestningar. De svenska tillverkarna möter hård internationell konkurrens bl. a. på grund av tillkommande kvantiteter från lågprisländer. Samtidigt kommer konsumtionen av board i Västeruropa enligt gjorda analyser att stagnera på den nuvarande nivån eller minska.

Industriverkets boardutredning övervägs nu inom industridepartementet. Efter samråd med industriministern kan jag meddela att jag avser att kontakta företagen i branschen för att diskutera bl. a. hur en omstrukturering av branschen bör genomföras.

Jag kommer också att ta upp diskussioner med ASSI:s företagsledning i den här frågan. Om ASSI:s styrelse står fast vid sitt beslut att genomföra en nedläggning i Skinnskatteberg under våren 1983, är jag beredd att verka för en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna i Skinnskattebergs kommun för att minska de negativa effekterna av en nedläggning.

Anf. 67 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaren på mina frågor till industriministern. Industriministern har lämnat över frågan om ASSI:S boardfabrik i Skinnskatteberg till det statsråd som handhar Statsföretag. Jag tycker emellertid att frågan om boardfabriken i Skinnskatteberg inte kan anses som enskild angelägenhet för Statsföretag. Hela branschens möjligheter till utveckling och överlevnad är avgörande också för Skinnskattebergsfabriken.

Debatten i frågan blossade upp i våras sedan ASSI:s ledning beslutat att lägga ner Skinnskattebergsfabriken. Vi hade en liknande debatt som den här med den förra industriministern den 10 maj. Då beslöts om en uppdatering av den s. k. Åkermanska utredningen som skulle genomföras av industriverket och som nu blivit klar. För min del ansåg jag det rimligt att nu ta upp frågan om boardtillverkningen i Skinnskatteberg på nytt, eftersom utredningen har lagts fram och vi har fått en ny regering. Men jag ansåg också att trots att frågan är angelägen och brådskande, borde den nya regeringen få litet tid på sig och få en rimlig chans att sätta sig in i frågan och komma med egna förslag i linje med vad som sagts tidigare i olika sammanhang. Därför har det dröjt litet grand.

I svaret säger statsrådet Carlsson att det är stor överkapacitet inom branschen, samtidigt som konkurrensen ökar och marknaden sviktar. Såvitt jag vet finns det mycket skilda åsikter om t. ex. marknadsförutsättningar, bl. a. från löntagarkonsulternas sida.

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

Industriverkets utredning har på en rad områden fått utstå hård kritik. Den har inte kunnat försvaras på ett godtagbart sätt av representanter för industriverket. Man har i trängda lägen bl. a. hänvisat till att delar av utredningen måste förbli hemliga av s. k. konkurrensskäl.

Mot bakgrund av den hårda kritiken mot utredningen borde den inte få ligga till grund för så drastiska beslut som en nedläggning av fabriken i Skinnskatteberg – en åtgärd som i ett slag slår ut en hel bygd. Länsstyrelsens arbetsgrupp har också granskat industriverkets utredning och granskat företaget. Man har kommit fram till en i vissa stycken helt annan uppfattning än utredningen. Man säger att ASSI:s fabrik i Skinnskatteberg genom sin modernitet har goda överlevnadsmöjligheter. Man säger att några svårigheter att skaffa fram råvara till fabriken inte finns. Förutsättningarna för en konkurrenskraftig export har ökat betydligt genom devalveringen och genom produktionsbortfall i Tyskland och Frankrike, säger man. Och den flexibilitet som ASSI:s boardfabrik har motsvarar de krav som utlandsmarknaden ställer – man kan bl. a. tillverka olika format. Detta är en ganska hård kritik.

Vidare säger utredningen att det inte finns några särskilda industripolitiska skäl för att lägga ned just fabriken i Skinnskatteberg. Och man säger – även om jag har en annan uppfattning – att det inte heller finns några skäl ur regionalpolitisk synvinkel, eftersom en nedläggning drabbar lika hårt överallt. Men jag menar att Skinnskatteberg drabbas extra hårt.

Trots utredningens synpunkter säger man att det bör ske en nedläggning i bl. a. Skinnskatteberg. Det är litet märkligt att komma med sådana slutsatser, trots att man säger att det inte finns några särskilda industripolitiska eller särskilda regionalpolitiska skäl.

Jag tycker att det vore på sin plats att ställa några frågor till statsrådet som jag hoppas få besvarade för att på så sätt få litet konkretisering.

Industriverkets utredning övervägs nu inom industridepartementet. Jag måste fråga: Anser statsrådet att industriverkets utredning är riktig? Kan den tjäna som grund för så viktiga beslut om boardindustrins framtid, eller måste man skaffa fram ytterligare och bättre material, innan man går vidare?

Vad tror sig statsrådet kunna uppnå i form av förändringar gentemot ASSI-styrelsens nedläggningsbeslut genom att kontakta de andra företagen i branschen, som det sägs i svaret? De andra företagen, i huvudsak privata företag, är naturligtvis glada över att ASSI-styrelsen springer före och lägger ned en stor del av den svenska kapaciteten om marknaden är på väg att svikta. Det är ju ett drömbeslut ur deras synvinkel, och det är svårt att tänka sig att de skall göra något annat än försöka ligga lågt tills nedläggningen är genomförd.

Anser statsrådet att ägarsplittringen – det gäller delvis statliga företag och delvis privata anläggningar – försvårar möjligheten att fatta det ur samhället och de anställdas synvinkel bästa beslutet? Kan det vara ett hinder att staten och regeringen inte kan kontrollera hela branschen?

Herr talman! Jag går vidare i svaret. Av det framgår att överläggningar med ASSI-styrelsen skall ske på initiativ av regeringen – och det är

naturligtvis bra. Men jag antar – och jag hoppas få det bekräftat – att regeringen då kommer att försöka få ASSI-styrelsen att ändra sitt beslut. Vad skall man annars med överläggningar till? Det sägs också i svaret: "Om ASSI-styrelsen står fast vid sitt beslut att genomföra en nedläggning ---." Då måste jag fråga: Avser regeringen att i de här överläggningarna lägga fram ett alternativt förslag för ASSI-styrelsen, som skulle kunna innebära något annat än en nedläggning av Skinnskattebergfabriken?

I sista stycket i svaret trycker statsrådet på de arbetsmarknadspolitiska insatser som blir nödvändiga om Skinnskattebergfabriken läggs ned. Vilka insatser kan det bli i så fall? Jag tror inte att det är någon hemlighet att det fordras stora insatser direkt i Skinnskatteberg om man, som det står i svaret, skall kunna lindra verkningarna av en eventuell nedläggning. Det är knappast obekant hur det ser ut i Skinnskattebergs kommun och i de andra kommuner som finns i närheten i det tre berörda länen, Västmanlands län, Kopparbergs län och Örebro län. I de kommuner som finns i varje fall i Västmanlands län har stälkrisen redan slagit hårt, och den kommer att slå hårt genom den strukturering som också specialstålsindustrin kommer att uppleva inom de närmaste åren. Det finns alltså inga jobb att få i de angränsande kommunerna – där är arbetslösheten redan stor. Det säger något om vilka enorma insatser som behövs i Skinnskatteberg, om man kommer så långt som till en nedläggning.

Jag måste säga direkt: Det känns mycket olustigt att över huvud taget ta ordet nedläggning i min mun. Det är ju inte detta man skall tala om. Man måste naturligtvis kämpa för att en av Europas modernaste fabriker, den kanske allra bästa, får möjlighet att överleva. Men eftersom det ändå fattats ett beslut i ASSI-ledningen måste man tänka på fortsättningen. Sådana nedläggningsbeslut brukar ju vara självuppfyllande – när de en gång har fattats och stenen satts i rullning, kan det vara oerhört svårt att sätta stopp.

Då är det viktigt att komma in på frågan om det sociala ansvaret när det gäller ASSI och Statsföretag. Det har skrivits och debatterats en hel del om den frågan, och man har ifrågasatt om inte staten, ASSI och Statsföretag borde ta ett mycket större ansvar än privatkapitalister, som lägger ner fabriker för snabba vinsters skull. Anser statsrådet att det bör finnas någon skillnad därvidlag mellan ett statligt företag och ett privatägt företag? Eller är det betydelselöst för den sociala tryggheten om man är anställd av staten eller av privatkapitalet?

Debatten kommer att bli lång, och jag skall inte förlänga mitt anförande utan lämna plats för andra från länsbanken som vill vara med och som har ställt frågor. Jag tycker det är bra att representanter från flera partier säger sitt.

I den första omgången skulle jag till sist ändå vilja be statsrådet att låta förnuftet och hänsynen till samhällsekonomin råda i det fortsatta hanterandet av frågan. Ta initiativ för att hindra att man lägger ner den kanske modernaste och bästa av de här fabrikerna! Ta initiativ som hindrar massarbetslöshet och kommunal ekonomisk katastrof! Ta initiativ som visar

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

att den nya regeringen vill någonting annat än den gamla och att det lönade sig för folket att byta regering!

Anf. 68 KERSTIN GÖTHIBERG (c):

Herr talman! Också jag vill tacka statsrådet för svaret.

Oron inför framtiden är helt naturligt mycket stor i Skinnskatteberg. Jag tvivlar faktiskt på att svaret på min fråga skulle kunna skingra den oron på ett mera påtagligt sätt. Svaret är i och för sig inte direkt negativt, men det har mycket liten substans och ger inga klara besked.

Först några ord om vad som är aktuellt och om vad som har hänt i frågan.

Jag vill börja med att konstatera att i en kommun av Skinnskattebergs storlek skulle en nedläggning av boardfabriken vara något av en katastrof, inte minst mot den bakgrunden – vilket också Hans Petersson i Hallstahammar har betonat – att kommunen ligger i en region som redan är hårt drabbad av arbetslöshet och permitteringar. Jag behöver bara nämna Fagersta och Hallstahammar.

1977 tillsatte industriminister Åsling en statlig utredning, den s. k. Åkermanska utredningen, som hade till uppgift att ge förslag om hur den framtida boardindustrin skulle se ut. 1978 var utredningen klar, och man föreslog att fyra industrier inom branschen skulle läggas ner, dock inte fabriken i Skinnskatteberg. Utredningen anförde som skäl att Skinnskattebergsfabriken var så effektiv och hade en sådan hög teknisk standard. Man konstaterade också att en nedläggning i Skinnskatteberg skulle få mycket allvarliga sociala konsekvenser. När så ASSI-styrelsen våren 1982 beslutade att boardfabriken i Skinnskatteberg skulle läggas ner, kom detta naturligtvis som en chock såväl för de anställda som för kommunen och länsstyrelsen. I maj i år uppdrog regeringen åt statens industriverk att göra en uppföljning av de utredningsresultat som tidigare hade redovisats. Detta gjorde man för att få ett bättre underlag för ett ställningstagande för framtiden. Den utredningen är som vi vet avslutad, och där förordar man en nedläggning i Skinnskatteberg.

Både länsstyrelsen i Västmanlands län och Skinnskattebergs kommun är emellertid – och det med rätta – kritiska till de slutsatser som utredningen har kommit fram till. Man anser att utredningen på en rad punkter dels innehåller sakliga felaktigheter, dels drar felaktiga slutsatser. Detta finns redovisat i ett särskilt yttrande till industriministern från den arbetsgrupp som har granskat förslaget. I yttrandet framför man bl. a. att utredningen i sitt ställningstagande inte har tagit hänsyn till att fabriken i Skinnskatteberg är Sveriges, ja, kanske Europas modernaste av det här slaget. Man har där en mycket hög produktivitet. Man har också en flexibilitet som ingen annan fabrik i det här landet och kan på ett alldeles utomordentligt sätt tillfredsställa kundernas önskemål om kvalitet och format – det har inte minst visat sig i att fabriker i Tyskland bygger sin vidareförädling på just det som Skinnskattebergsfabriken kan tillverka. Investeringsbehovet är lägre än vid liknande fabriker. Man har en mycket bra fabrik när det gäller miljön, och

man har också en råvarusituation som är mycket god. Detta har konstaterats både av inköparna i ASSI och av skogsvårdsstyrelsen. De säger att man t. o. m. skulle kunna fördubbla sitt råvaruuttag om det skulle vara nödvändigt.

I den här utredningen har man enligt länsstyrelsen och kommunen inte heller beaktat konsekvenserna av en nedläggning. De är faktiskt större i Skinnskatteberg än på något annat håll.

I sitt svar säger statsrådet att industriverkets utredning övervägs i departementet. Jag skulle, i likhet med Hans Petersson i Hallstahammar, vilja fråga: Är det verkligen ett underlag som går att använda för dessa överväganden? I detta sammanhang skulle jag också vilja fråga: Om man överväger utredningens resultat, är man då beredd att med dessa överväganden mycket seriöst väga länsstyrelsens och kommunens synpunkter mot utredningens resultat?

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

Anf. 69 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Även jag tar tillfället i akt att delta i den här överläggningen.

För oss i Västmanland är det här en mycket viktig fråga. Debatten gäller Skinnskatteberg, och den gäller boardindustrin.

SIND-rapporten, den s. k. analysen över träfiberskiveindustrin som industriverket har gjort, kommer att beröras ofta i dagens debatt.

Jag har från utredningen tagit fram en sifferserie som jag visar på kammarens bildskärm. Den är hämtad från SIND-rapporten och visar bl. a. Skinnskattebergs beroende av sin industri.

Skinnskatteberg är en bruksbygd som tidigare har drabbats av gruvdöden. Man har aldrig fått tillbaka de sysselsättningstillfällena som Riddarhyttefälten en gång gav. I dag är samhället uppbyggt på boardtillverkningen, dvs. ASSI.

Som ni ser på bildskärmen svarar boardtillverkningen när det gäller antalet industrisysselsatta för 53 %. Ser man på den totala andelen sysselsatta omfattar den industridelen 20 %. Jag låter denna bild vara ledtonen i mitt anförande.

Jag vill också hänvisa till det inlägg som jag gjorde för någon tid sedan i den allmänpolitiska debatten. Jag konstaterade då att Västmanlands arbetsmarknadsstruktur som helhet måste betecknas som svår. Ändå är den svårare i våra stål- och järnbruksorter. Men svårast känns och är situationen i Skinnskattebergs kommun. De strukturproblem vi har inom järn-, stål- och gruvindustrin har hårt drabbat våra bygder.

Statens industriverk har också gjort en annan utredning som fått namnet "Var kommer krisen". Det är en näringspolitisk framtidsbedömning. Där konstateras att även 1980- och 1990-talets industrikriser kommer att slå hårt – ja, regionalt hårdast – i Bergslagens län, dvs. Örebro län, Kopparbergs län och Västmanlands län. Låt vara att framtidsprognoser kan ha sina fel, men med dagens situation på näthinnan ser perspektivet mycket oroande ut, även i ett längre perspektiv.

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

De aktuella branschutredningar som nu görs måste sålunda även ha den näringspolitiska framtidsstrukturen med i bilden. Det gäller i hög grad att slå vakt om den naturliga sysselsättning som finns och som i hög grad är en bas för att vi skall kunna utnyttja våra naturtillgångar.

Vi befinner oss också i en brytningstid när det gäller skogsindustrin. Men det finns också där positiva saker som man skall tillvarata. En bygd som Skinnskatteberg skulle ha stora förutsättningar att kunna utnyttja tillgångarna, om den också fick behålla den naturliga bas som industrin är. Det gäller att behålla vår konkurrenskraft, utnyttja våra skogstillgångar, förädla och utveckla. Detta gäller också boardindustrin. Den utredning som industriverket gjort har ju fått en svidande kritik, åtminstone från oss i länet. Jag har tidigare här i riksdagen läst upp väsentliga delar av en skrivelse från länsstyrelsen i Västmanlands län och som jag vet att statsrådet tagit del av.

Jag slutade mitt anförande den 27 oktober med följande vädjan.

Som länets socialdemokratiska riksdagsledamöter känner vi stor oro för den utveckling som tonas fram i samband med SIND-rapporten.

Vi hoppas att samhället – som ägare till anläggningen – noga prövar den kritik som riktas mot utredningen.

Vi förlitar oss på en allsidig prövning från ASSI-styrelsens sida och från vårt ansvariga statsråd.

Så långt ur mitt anförande den 27 oktober. Den förhoppningen står kvar.

Den här debatten måste kunna tona fram vad som krävs för att man skall få en objektiv sakbehandling. Vi står fast vid att det måste vara ogörligt för ASSI-styrelsen att med hänvisning till SIND-utredningen lägga en död hand över Skinnskattebergfabriken. Men vi kan inte annat än med kraft också tona fram att även regeringen har sitt ansvar.

Den borgerliga regeringen gav industriverket i uppdrag att följa upp den s. k. Åkermanska utredningen. Den skulle belysa för det första träfiberski-veindustrins nuläge och den kapacitetsanpassning som skett i branschen efter 1977, för det andra branschens framtida marknadsutveckling och för det tredje behovet av kapacitetsanpassning och en bra marknad.

Dessutom skulle enligt f. d. statsrådet Åslings skrivelse av den 13 maj 1982 utredningsarbetet ske i nära samråd med berörda företag, de anställdas organisationer samt kommuner och länsmyndigheter. Omfattande kritik har riktats mot utredningen, och dessutom sägs det i en skrivelse till industridepartementet att samråd inte skett på godtagbart sätt. Man anser också att utredningens slutsatser inte är underbyggda på ett sätt som borde vara självklart med hänsyn till frågans dignitet. Man har inte ens korrigerat felaktiga sakuppgifter, trots att man fått utförlig information om sakförhållandena. Detta gäller så viktiga och objektivt väsentliga frågor som råvarusituationen.

ASSI i Skinnskatteberg importerar inga råvaror. Råvarutillgången borde vara en av de avgörande punkterna när man tar ställning i en så här viktig fråga.

Utredningens marknadsanalys har bedömts som mycket snäv. Den kritik som har riktats mot SIND-utredningen känner statsrådet mycket väl till, varför jag i övrigt inte här skall ytterligare argumentera.

Av statsrådets svar i dag framgår att man om några dagar skall överlägga med branschens företrädare och bl. a. diskutera en omstrukturering av hela branschen som måste anses som mycket angelägen.

Jag har svårt att förstå varför ASSI skall behöva ta på sig hela detta stora ansvar i vad gäller att själv svara för strukturändringen. Men det som är positivt är att industridepartementet till synes inte tar SIND-rapporten som någon slutprodukt. Det är i sig mycket glädjande. Därmed finns det rådrum. Det är mycket viktigt. Att det behövs samordnande insatser inom branschen i dag är för oss en självklarhet. Men det är inte bara fråga om att snabbt få ned överkapaciteten. Det gäller också att på reella grunder se över på vilket sätt man kan möta den internationella konkurrensen. Naturligtvis bör också råvarutillgången finnas med i bilden som en samhällsresurs.

Här har Skinnskattebergfabriken klara fördelar. En modern fabrik, miljövänlig, god tillgång till råvara, stor kapacitet och en fabriksenhet som är anpassad till den internationella efterfrågemarknaden. Det skulle därför vara fruktansvärt om den fabriken öde skulle avgöras med den nu aktuella SIND-utredningen som underlag.

Jag känner sålunda tillförsikt i fråga om Skinnskattebergs framtid. Ett orostecken är att i slutet av svaret anförts: "Om ASSI:s styrelse står fast vid sitt beslut att genomföra en nedläggning i Skinnskatteberg under våren 1983 är jag beredd att verka för en förstärkning av de arbetsmarknadspolitiska resurserna i Skinnskattebergs kommun för att minska de negativa effekterna av en nedläggning." Jag är väl medveten om att vi inte har något ministerstyre i detta land, men jag hoppas ändå att statsrådet tar kontakt med ASSI:s företagsstyrelse och får den att lugna ner sig.

I och för sig är det inget fel att man vidtar arbetsmarknadspolitiska åtgärder – de behövs i Bergslagsbygden redan i dag – men vi vill att man med näringspolitiska medel möjliggör att ASSI-fabriken överlever. Vi har som synes starka argument, och vi hoppas och tror att statsrådet gör ASSI:s styrelse medveten om att något nedlägningsbesked inte kan lämnas förrän man på ett mera sakkunnigt sätt har genomarbetat den omstrukturering av branschen som om några dagar skall diskuteras av industridepartementet och branschens företrädare. Dessutom innehåller utredningen en hel del s. k. hemligt material. Det är beklagligt att man inte har tillgång till allt material som finns. På det sättet kan man inte få ett riktigt underlag för sin bedömning.

Tyvärr är det svårt att tänka sig att man bara med arbetsmarknadspolitiska insatser skall kunna kompensera de samhällsekonomiska konsekvenser som nedläggningen av Skinnskattebergfabriken innebär. Industristrukturen i bygden är sådan att den övervägande delen av kommunens medborgare är beroende av kommunens enda stora företag, ett statligt företag.

Personligen är jag övertygad om att, om statsrådet sätter in de resurser som han har tillgängliga, skall Skinnskattebergfabriken kunna överleva. Arbets-

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

marknadssituationen i Kolbäcksdalen och Fagerstaregionen samt i grannlänens kommuner är mycket besvärande. För Bergslagens överlevnad hoppas jag därför att statsrådet är villig att göra näringspolitiska, industripolitiska och arbetsmarknadspolitiska insatser, så att vi kan bygga upp vår framtid. Till bilden hör att Skinnskatteberg måste behålla sin nuvarande kapacitet.

Anf. 70 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Jag skall något kommentera de inlägg som har gjorts.

Hans Petersson i Hallstahammar påpekade att det borde vara angeläget för alla branscher att diskutera den här frågan, den är ingen enskild angelägenhet för ASSI. Det är mycket riktigt. Det var därför riksdagen uttalade att man skulle göra en översyn, och regeringen gav det uppdraget till statens industriverk.

Nu vet vi att förutsättningarna är olika för företagen i branschen. ASSI har en mycket låg integrering framåt i sin produktion för att färdiggöra produkterna, medan andra företag har en mycket långt driven egen integration. Jag vet mycket väl att det finns skilda bedömningar i fråga om marknader, och framför allt skiljer sig bedömningarna när det gäller Skinnskatteberg.

Alla talarna i dagens debatt har påpekat de utomordentligt fina produktionsförutsättningar som finns i Skinnskatteberg. Man tycker inte att den modernaste fabriken skall läggas ned. Men man har talat väldigt litet om de förutsättningar som finns för fabriken att kunna sälja de nuvarande produkterna. Jag syftar då på hela den samlade boardproduktionen.

Jag tycker att man, när man diskuterar så allvarliga frågor som problemen för en bransch och totalverksamheten för ett enskilt produktionsställe, inte skall glömma bort vilka förutsättningar som finns för framgång på marknaden med tanke på om denna växer eller krymper. Det framhålls också att ASSI-styrelsens beslut skall påverkas. Jag har i mitt svar anmält att jag skall diskutera med företagen. Hans Petersson i Hallstahammar är mer medveten än vad jag är om ansvarsskillnaderna mellan ett enskilt statsråd och ett företag som sköts på ägarens uppdrag.

Det har vidare ställts frågor som jag hoppas att jag kommer att få svar på vid överläggningarna och som jag inte kan kommentera innan jag har lyssnat på de berörda företagen och facket. Jag fäste mig vid den sista av de frågor som Hans Petersson tog upp, där han menade att det måste vara fel att den modernaste fabriken skall läggas ned. Den formuleringen tyder på att han är medveten om att det måste göras en anpassning av kapaciteten till marknaden. Det skulle vara intressant för mig att höra om Hans Petersson har något uppslag på den punkten. Om det inte blir Skinnskatteberg, vilken fabrik skall i så fall komma i fråga?

Kerstin Göthberg vill jag svara på följande sätt: När det nu har begärts en översyn från statens industriverk och man därifrån har presenterat en rapport, skall de synpunkter som anförs i denna självfallet vara ett av underlagen för den fortsatta debatten. Jag blir inte överraskad om det

kommer andra synpunkter från kommunen och berörd länsstyrelse. Det kanske också från olika företag och orter kommer avvikande synpunkter på utredningen. Det vore dock fel av mig att bara därför att länsstyrelsen och kommunen har gjort erinringar helt underkänna SIND-utredningen.

Till Thure Jadestig skall jag slutligen säga följande. Han påpekar att råvarufrågan är en viktig faktor. Odiskutabelt är det så, men jag tror inte att råvarufrågan, oavsett vad man kommer fram till på den punkten, skall vara helt styrande för den fortsatta verksamheten. Jag vill återigen understryka att förutsättningarna på marknaden, dvs. om marknaden är i stigande eller sjunkande, är minst lika viktig som råvarutillgången, kanske ännu viktigare.

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

Anf. 71 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag konstaterar att jag inte fick något svar på min fråga om huruvida SIND-utredningen skulle kunna tjäna som ett underlag och hur statsrådet ser på denna utredning. Men han bekräftar också att detta är en angelägenhet för hela branschen. Jag kan då bara upprepa hur olyckligt det är att just Statsföretag genom ASSI, och vi får väl ändå vara överens om att det här rör sig om den modernaste fabriken, springer före och lägger ned en stor del av svensk produktionskapacitet för att anpassa sig.

Det vore ju bättre om man på ett lugnare sätt såg över hela branschen och inte lät sig styras av SIND-utredningen som jag och många andra tycker är dålig.

Jag kan inte tolka statsrådets inlägg på annat sätt än att han anser att denna utredning är riktig, ty han tar den ju ändå som faktisk och säger att det förhåller sig så som det står i SIND-utredningen och frågar mig vilken fabrik som skall läggas ned i stället. Det skall alltså läggas ner fabriker. Är statsrådets besked att det skall läggas ner fabriker och att det bara är fråga om vilken? Det är litet konstigt, eftersom han tidigare sade att det just när det gäller ASSI:s anläggningar var fråga om en låg integrering framåt, att marknadsbedömningarna var olika, att förutsättningarna för den egna produktutvecklingen var olika för olika fabriker men att ASSI låg dåligt till.

Det finns ett alternativ till planen att skära av den gren som en stor boardfabrik utgör och i stället försöka få den att grönska genom att satsa på forskning och utveckling, vidareförädling och produktutveckling och genom att hitta nya produkter.

Det är den vägen man måste gå i första hand och inte i panik säga av den gren som man sitter på därför att det kommit fram utredningar som enligt vad alla är överens om är dåliga och ändå använda dem som underlag.

Jag har försökt att i denna debatt vara litet vänlig mot statsrådet, ty jag inser att det här gäller stora problem. Jag tycker att den nya regeringen nu bör ta konkreta initiativ för att uppfylla de löften som man faktiskt har gett i olika sammanhang, nämligen att fabriken skall drivas vidare.

Det var ganska fult att ställa mig som enskild riksdagsman mot väggen med följande krav: "Jaha, tala genast om vilken fabrik som skall läggas ner!" Jag

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

skulle aldrig gå så långt, statsrådet Carlsson, att jag applåderade om någon annan fabrik lades ner.

Jag menar att det här gäller ett förhastat beslut och att man i stället borde gå den andra vägen, nämligen att försöka utveckla produkterna och finna nya marknader och avvakta den strukturförändring som sker ute i Europa och vad er berömda devalvering skulle ge för någonting, ty den tror ni på, åtminstone när det gäller de ekonomiska debatterna. I dag är den tydligen inget värd.

Anf. 72 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Det är alldeles riktigt som statsrådet säger att man kan ha olika bedömningar av marknadsläget som sådant. Det är därför som jag också tycker att det är så viktigt att påpeka att de bedömningar som görs i SIND-rapporten och de som finns i skrivelsen från länsstyrelsen skiljer sig på viktiga punkter. Jag tycker därför att det borde vara statsrådets mening att åtminstone jämställa dessa två rapporter och väga dem mot varandra för att få fram de faktiska förhållandena.

För nästan precis sex månader sedan ägde en interpellationsdebatt rum här i riksdagen just i denna fråga. Det skedde alldeles efter det att ASSI:s styrelse hade fattat beslutet om nedläggningen. I interpellationsdebatten deklarerade företrädaren för socialdemokraterna att den socialdemokratiska partiledningen hade tagit ställning i denna fråga och att man krävde att ASSI:s planer på nedläggning i Skinnskatteberg skulle stoppas.

Jag förutsätter, och jag kan också tänka mig att man nu i Skinnskatteberg känner, att det är dags att infria det löfte som gavs vid det tillfället. Efter genomläsning av de två sista meningarna i statsrådets svar där det talas om diskussionen med ASSI:s företagsledning förutsätter jag att det är just dessa löften som skall uppfyllas. Jag skulle gärna vilja ha en kommentar till detta.

Anf. 73 THURE JADESTIG (s):

Herr talman! Det är givet, herr statsråd, att marknaden och råvaran går hand i hand. Men även när det gäller SIND-rapporten råder det delade uppfattningar. De fackliga representanterna i samrådsgruppen har ju i en skrivelse till statsrådet även analyserat situationen och lagt fram synpunkter i fråga om marknadsbedömningarna. Man säger bl. a. att marknadsbedömningen är svag när det gäller den inhemska efterfrågan och att den när det gäller exportmarknaden för hård board är för pessimistisk.

För en lekman är det ju svårt att säga vad som är sant och riktigt. Men fackliga representanter brukar kunna sin sak, och jag har lärt mig att deras ord i deras egna branscher brukar vara ett bra underlag när man skall göra en politisk bedömning.

Nu är det väl också så, som redan sagts, att den inhemska efterfrågan måste påverkas av devalveringen. I vårt krisprogram sätter vi byggandet i förgrunden. Jag tycker att detta är en fråga som också bör analyseras.

SIND-utredningen har faktiskt tagit upp denna fråga i sina slutkommentarer på s. 113, där man säger:

”Mot bakgrund av den osäkerhet som den tyska marknaden och devalveringen utgör kan en avveckling av ASSIs anläggning i Skinnskatteberg i två steg vara möjlig.”

Inte för att jag i och för sig accepterar en avvecklingsplan när det gäller Skinnskatteberg, men detta visar den osäkerhet som SIND-rapporten själv uttrycker i fråga om sin marknadsbedömning. När det gäller den tekniska delen säger man på s. 15:

”I utredningen behandlas de olika anläggningarnas tekniska status översiktligt. En ingående studie av dem gjordes i samband med den Åkermanska utredningen. Enligt vad SIND kunnat erfara har ingen avgörande förändring skett sedan 1977 utom att samtliga anläggningar blivit något äldre.”

Men detta gäller ju inte Skinnskatteberg. Sedan 1977 har man investerat 50 milj. kr. i anläggningen, gjort den marknadsanpassad och klarat miljöfrågorna – som ingen annan fabrik i branschen har gjort. Följaktligen har SIND-utredningen ingen ingående analys – men man har en slutsats. Den Åkermanska utredningen hade däremot en analys – och en slutsats, nämligen att fabriken i Skinnskatteberg skulle överleva.

Anf. 74 Statsrådet ROINE CARLSSON:

Herr talman! Kerstin Göthberg ställde frågor som hade tagits upp i den tidigare riksdagsdebatten. Jag har ju sagt i mitt svar att jag än en gång skall diskutera detta med ASSI-ledningen. Thure Jadestig talade i sitt första inlägg om vilka begränsningar som finns för ett statsråd att gå in direkt i beslutsfunktionen i företaget – det är alltså helt uteslutet.

Till Thure Jadestig vill jag säga att jag under många år läst tidningen SIA av känt skäl. Jag läste en artikel i det senaste numret, som tog upp frågan om Skinnskatteberg. Även den artikeln tog upp problemet med kapaciteten i förhållande till marknadsutsikterna och marknadsutvecklingen. På den här punkten tror inte jag att facken och jag står särskilt långt ifrån varandra. Det är mer en fråga om hur det skall gå till.

Anf. 75 KERSTIN GÖTHBERG (c):

Herr talman! Jag är helt medveten om de begränsningar som finns för statsråd att, när det gäller sådana här frågor, gå in i företagen, då man kan bli utsatt för beskyllningar om ministerstyre. Men jag kunde faktiskt inte underlåta att erinra om att socialdemokraterna för ett halvår sedan ställde precis samma krav som statsrådet nu avvisar till dåvarande industriministern, trots att man även från socialdemokratiskt håll mycket väl visste att denna begränsning fanns för statsråd.

Men jag skulle vilja ställa en sista fråga till statsrådet. Som statsrådet mycket väl vet har de anställda och kommunen i Skinnskatteberg, från det att man fick veta att nedläggningen kanske skulle bli ett faktum, diskuterat olika möjligheter att lösa de här svåra frågorna. Som en möjlighet har diskuterats

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

*Om åtgärder för
att rädda syssel-
sättningen i Skinn-
skatteberg*

att de anställda och kommunen tillsammans, som en sista utväg, skulle överta boardfabriken och driva den i egen regi. Om det visar sig – mot allt förnuft och mot all förmodan – att ASSI:s styrelse står fast vid beslutet att fabriken i Skinnskatteberg skall läggas ned och att statsrådet inte har möjlighet att påverka det ställningstagandet, är då statsrådet villig att ge industripolitiskt och ekonomiskt stöd till de anställda och kommunen för att de skall kunna överta och driva fabriken?

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Föredrogs och hänvisades

Proposition

1982/83:64 till konstitutionsutskottet

14 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkande 1982/83:6

Socialutskottets betänkanden 1982/83:1–4

Utbildningsutskottets betänkande 1982/83:1

15 § Anmälades och bordlades

Propositionerna

1982/83:45 Ändring i byggnadsstadgan (1959:612)

1982/83:48 Ändring i lagen (1979:411) om ändring i rikets indelning i kommuner, landstingskommuner och församlingar

1982/83:59 Ändring i lagen (1938:121) om hittegods

16 § Anmälades och bordlades

Redogörelse

1982/83:6 Nordiska rådets svenska delegations berättelse angående sin verksamhet från den tjugonionde t. o. m. den trettionde sessionen

17 § Anmälades och bordlades

Motionerna

1982/83:53 av *Lars Tobisson m. fl.*

Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (1956:236) (prop. 1982/83:37)

1982/83:54 av *Rolf Dahlberg m. fl.*

Återkallelse av propositionen 1981/82:221 (skriv. 1982/83:39)

18 § Anmälades och bordlades

Skatteutskottets betänkande

1982/83:5 Avdrags- och uppgiftsskyldighet beträffande vissa uppdragsersättningar m. m. (prop. 1982/83:11)

19 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 november

1982/83:31 av *Pär Granstedt* (c) till utrikes- och handelsministern om devalveringens konsekvenser för u-hjälpen:

Den devalvering på 16 % som nyligen har genomförts innebär i många avseenden att de svenska ekonomiska problemen vältras över på andra länder. En särskilt allvarlig konsekvens måste man anse det vara när det är u-länder som drabbas. Så är fallet på mer än ett sätt. Särskilt påtagligt är konsekvenserna för våra huvudmottagare av bistånd och för de internationella biståndsorgan som åtnjuter svenskt stöd. Värdet av det svenska biståndet utomlands har genom devalveringen minskat med ca 1 miljard kronor räknat på helår.

Konsekvenserna för det svenska biståndet av devalveringen är särskilt påtagliga genom att devalveringen följde på en period av stigande dollarkurser. Devalveringen var alltså inte en följd av att den svenska kronan var övervärderad på samma sätt som hösten 1981, då kronkursen tidigare hade följt med dollarkursen i höjden. Den gången innebar den svenska devalveringen bara att det tidigare värdet av svenska kronan jämfört med flertalet andra valutor återställdes. I det här fallet är det i stället en devalvering som helt har inrikespolitiska skäl – för att möta konsekvenserna av ett växande budgetunderskott och skaffa Sverige konkurrensfördelar gentemot utlandet. Att de fattiga länder som vi har ett etablerat samarbete med och de internationella biståndsorganisationerna får ta en så stor del av denna börda måste anses djupt beklagligt.

Det måste vara en uppgift för de svenska biståndsmyndigheterna att på allt sätt lindra konsekvenserna för våra biståndsmottagare av den svenska åtgärden. Olika typer av omprioriteringar inom de ramar vi har kan bli aktuella. Särskilt viktigt är det att inte projekt som riktar sig till de allra fattigaste befolkningsgrupperna i olika länder blir lidande. Givetvis måste också de negativa konsekvenserna för våra biståndsmottagare beaktas när nästkommande biståndsbudget utarbetas.

Med hänvisning till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till utrikesministern få ställa följande frågor:

1. Vilka överväganden om konsekvenserna för mottagarna av svenskt bistånd gjordes innan devalveringen genomfördes?
2. Vilka åtgärder är regeringen beredd att vidta för att lindra konsekvenserna för mottagare av svenskt bistånd av den svenska devalveringen?

Nr 26

Måndagen den
15 november 1982

*Meddelande om
interpellation*

20 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

*Meddelande om
frågor*

den 12 november

1982/83:96 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utrikes- och handelsministern om katastrofbistånd till Vietnam:

Vietnam har drabbats hårt av en orkan kallad Nancy. Enligt de första rapporterna har orkanen inte bara skördat dödsoffer, utan hundratusentals människor har blivit hemlösa. Skolor, fabriker och sjukhus har förstörts liksom skörd och fiske. Värst drabbat är distriktet Nghi Loc, där 80 000 blivit hemlösa. Regeringen och provinsmyndigheter har inlett stora hjälpinsatser, men mycket återstår att göra.

Mot bakgrund härav hemställer jag att få ställa följande fråga till utrikesministern:

Kommer den svenska regeringen att bidra med katastrofbistånd till Vietnam på grund av orkanens härjningar?

1982/83:97 av *Eva Hjelmström* (vpk) till utbildningsministern om utställningsersättning till konstnärer:

Frågan om utställningsersättning har diskuterats i decennier, men en för konstnärerna tillfredsställande lösning har ännu inte nåtts. I riksdagen har samtliga partier förklarat sig positiva till att konstnärerna skall få ersättning för sitt arbete, men i de flesta kommuner är frågan ännu olöst.

Mot bakgrund härav vill jag ställa följande fråga till utbildningsministern:

Vilka åtgärder är utbildningsministern beredd att vidta för att förverkliga utställningsersättning för konstnärerna?

1982/83:98 av *Karin Israelsson* (c) till socialministern om förskoleverksamheten:

Enligt det förslag i regeringens proposition 1982/83:55 som gäller statsbidragsreglerna till barnomsorgen fråntas deltidsförskolan och den öppna förskolan sitt statsbidrag. I kommunernas budgetarbete har detta statsbidrag beaktats. Speciellt för de svaga kommunerna har statsbidraget visat sig vara till stort stöd när det gällt att ge alla barn inom kommunen den stimulans som öppen förskoleverksamhet och deltidsförskola innebär.

Med stöd av det anförda vill jag därför fråga:

Vilken inställning har socialministern till öppen förskoleverksamhet och till deltidsförskolans funktion?

1982/83:99 av *Margot Wallström* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder för att bekämpa arbetslösheten i Värmlands län:

Arbetslösheten är fortfarande mycket hög i Värmland. Varslen om avskedanden, korttidsveckor o. d. är många och ljuspunkterna på arbetsmarknaden få. Särskilt kvinnor och ungdomar är hårt drabbade och har, förklarligt nog, brist på framtidstro.

Jag vill därför fråga statsrådet:

Planerar regeringen särskilda insatser för att bekämpa arbetslösheten i Värmlands län?

den 15 november

1982/83:100 av *John Andersson* (vpk) till arbetsmarknadsministern om förbud mot import av virke som behandlats med klorfenolmedel:

Naturvårdsverkets produktkontrollnämnd förbjöd 1979 användning av klorfenoler som impregneringsmedel i trä. Nu kringgås detta förbud genom import från Finland av virke som behandlats med det i Sverige förbjudna klorfenolmedlet.

Med anledning av det anförda vill jag ställa följande fråga till arbetsmarknadsministern:

Avser arbetsmarknadsministern att vidta några åtgärder för att förbudet mot klorfenolmedel inte skall kringgås genom import?

1982/83:101 av *Rolf Andersson* (c) till kommunikationsministern om förberedelse för dubbelspår på järnvägssträckan Halmstad–Getinge:

En större järnvägsomläggning pågår mellan Halmstad och Getinge. Det är ett efterlängtat projekt som ger stora förbättringar för såväl järnvägs- som vägtrafiken. Som exempel kan nämnas att sträckningens nuvarande 49 plankorsningar ersätts med en enda.

Dubbelspår kommer att läggas ut på vissa delar av den totalt 20 km långa sträckningen. Vidare utförs alla brobyggen samt två tunnelsprängningar på enspårssträckan för senare komplettering med dubbelspår. Det är därför förvånande att man på en knappt 3 km lång sträcka med omfattande terrasseringsarbeten inte ens tänker utföra den jordschaktning som krävs för att man senare skall kunna lägga ut dubbelspår. Detta arbete kommer att bli åtskilligt mycket dyrare att utföra med påsläppt tågtrafik. Arbetet skulle dessutom ge ett välkommet tillskott av arbetstillfällen under vintern 1982/1983.

Mot bakgrund av det nämnda vill jag därför fråga kommunikationsministern om han kommer att ta några initiativ för att de markarbeten som behöver göras för att förbereda dubbelspår på hela sträckan utförs redan nu?

Nr 26

In fide[m]

Måndagen den
15 november 1982

BENGT TÖRNELL

/Solveig Gemert